

У К Р А Ї Н С Ь К И Й Тиждень

№ 9 (381) 6–12.03.2015 р.



Едвард Лукас
про вбивство
Боріса Немцова

Чи можливо перезимувати
без російського газу

Що впливає на нову німецьку
дипломатію

Як смаки Лукашенки
позначаються на мінській
архітектурі



МОТИВАЦІЯ МОБІЛІЗАЦІЇ

The
Economist

Featuring selected content
from The Economist

ISSN 1996-1561





IRISH FEST

НОВЕ КІНО ІРЛАНДІЇ



Culture Ireland
Cultúr Éireann



ІРЛАНДСЬКИЙ ПАБ / The Irish Pub Режисер Алекс Фіган / Alex Fegan

«ХАРДІ БАКС» В КІНО / The Hardy Bucks Movie Режисер Майк Кокейн / Mike Cockayne

ТУСА ПО-ІРЛАНДСЬКИ / The Stag Режисер Джон Батлер / John Butler

ВЕРШИНА / The Summit Режисер Нік Раян / Nick Ryan

ЗАТРИМКА / Standby Режисери Роб Берк і Ронан Берк / Rob Burke & Ronan Burke

ЛЕГКЕ ЖИТТЯ / Life's a Breeze Режисер Ленс Дейлі / Lance Daly

3 12 БЕРЕЗНЯ

КІНОТЕАТР «КИЇВ»

Генеральний медіа-партнер



Медіа-партнери



НА ЧАСІ

Мітка для імператора
Про нове звучання справи Надії Савченко

4

Катерина Барабаш, Едвард Лукас і Юрій Макаров про вбивство Бориса Немцова

7

Готувати сани влітку
Як підготувати країну до наступної зими

10



Курсова атака на державність
Хто грає на падінні гривні

14

День розплати
Чого очікувати після фінансової допомоги Заходу

17

Олексій Павленко: «Якщо сьогодні дати дозвіл на продаж землі, це призведе до суцільного безладу в суспільстві»
Міністр аграрної політики про головні виклики сектору

18



Богдан Буткевич
про імітацію законотворчої діяльності

20

ТЕМА НОМЕРА

За що і проти чого
Юрій Макаров про мотивацію армії та суспільства

22



Уроки мобілізації
Чого за рік навчилися військкомати, командування і потенційні рекрути

24

Полковник Галушко: «Похапцем і з вулиці не мобілізовуватимуть»
Представник Міноборони про комплектацію війська

28

«Вони того хотіли»
Добровольці про різницю між «нами» і «ними»

30



Віктор Коваленко:
«Вища політика відірвана від реального стану речей на фронті»
Офіцер 40-го батальйону про настрої на передовій

31

Не шукайте жінку
Якою бачиться гендерна рівність у питанні призову до війська

32

СУСПІЛЬСТВО

Про почуття провини
Олена Стяжкіна про роковини подій у Донецьку

34

Сергій Сакадинський: «Не захотіли здихати в окопах, – казав Бетмен, – буде гнити тут»
Спогади полоненого журналіста

36



СВІТ

Стрімголов на світову арену
Що формує нову геополітичну потужність Німеччини

38



Золоті сценарії
Хто виграє від прогнозованої популярності скрапленого газу

40

НАВІГАТОР

Дім, який збудував собі Лу
Як Мінськ перетворюється на пам'ятку лукашенківського «креативу»

42



Леонід Кантер: «В армії часто лажа, бо в країні лажа»
Режисер і активіст про показуху, війну та добровольців

46

«Последня гастроль»
Бандитизм як панівна ідеологія окупантів у Криму

48

«Розстріляний як ворог ДНР»
Про вуличні страти в Донецьку

49

Алла Лазарева про російські інформаційні маніпуляції в Європі

50



Тиждень

№ 9 (381) 6-12.03.2015
Засновник ЕСЕМ Медіа ГмбХ
Видавець ТОВ «Український тиждень»
03067, Київ, вул. Машинобудівна, 37
Головний редактор Дмитро Крапивенко
Редакція Наталія Петринська, Анна Корбут,
Алла Лазарева, Олександр Крамар,
Ганна Трегуб, Богдан Буткевич,
Валерія Бурлакова, Станіслав Козлюк,
Юрій Макаров, Роман Малко, Ольга Ворожбит

Директор зі збуту Олександр Грищенко
Директор з реклами Олена Андреева
e-mail: olena.andreeva@tyzhden.ua
тел.: 067-407-10-89
Видається з 02 листопада 2007 року
Свідчення про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації КВ № 18119-6919 ПР від 30.08.2011 р.
Адреса для листування 03067, Київ, а/с № 2
Адреса редакції 03067, Київ, вул. Машинобудівна, 37
e-mail: office@tyzhden.ua
тел.: (044) 351-13-00

Друк ТОВ «НОВИЙ ДРУК», Київ, вул. Магнітогорська, 1
Свідчення суб'єкта видавничої справи
ДК № 1447 від 28.07.2003 р.
№ зам. 15-0500
Наклад 41 500
Номер підписано до друку 4.03.2015 р.
Виходить щоп'ятниці
Розповсюджується в роздрібній торгівлі та за передплатою
Передплатний індекс 99319
Ціна договірна

© Український тиждень. Редакція залишає за собою право на ліцензування надісланих матеріалів без узгодження з автором. Рукописи не повертаються й не рецензуються. Редакція може не поділяти думку авторів. За зміст рекламних матеріалів та листів, надісланих читачами, редакція відповідальності не несе. Матеріали, позначені літерою «Р», публікуються на комерційній основі

Наші партнери: www.tyzhden.ua
The Ukrainian Week



МІТКА ДЛЯ ІМПЕРАТОРА

Автор:
Юлія Олійник

Незадовго до загибелі Борис Немцов зауважив: якщо Надія Савченко помре в московській тюрмі, це означатиме особисту вину Путіна і, як наслідок, персональні санкції для російського президента й неминучий суд у Гаазі – вбивць не прощають. Сьогодні звільнення Надії набуває символічного значення.

Ніхто не знає, яким насправді є намір особисто президента РФ стосовно українського офіцера. Але очевидно, що вбивством Немцова ЗАТ «Сіловікі» остаточно позбавило вибору свого багаторічного ставленика, посунувши нарешті колись усемогутнє ЗАТ «Олі-

ФОТО. AP

гархі». Немцов у одному з останніх інтерв'ю так охарактеризував ситуацію: «Параноїд санкцій не боїться. Він боїться втратити владу. А ще він боїться вмерти». Параноїд, якого страшить смерть, буде завжди вірний своєму кланові. І через те залежний від нього. «Сіловікі» знають це. Тому й надалі підтримуватимуть у росіян уявлення про могутнього президента, спроможного їм, простим «громадянам», додати сили – так, щоб увесь світ боявся, щоб «уважались»: ось підведуться вони з колін і покажуть світові «кузькіну мать»... Навіть більше: «сіловікі» за законами клану-зграї обов'язково мусять переконати свою креатуру в її величч, месіанстві та обраності, не дарма ж бо вони стільки років системно й згуртовано йшли до влади.

Власне, ЗАТ «Сіловікі» ніколи не припиняло своєї діяльності, хіба що на якийсь короткий час відійшло в тінь. Лишень щоб перегрупувати сили, націлитися на реванш і нарешті привести до влади свою людину. Мабуть, Путін не був єдиним претендентом на роль верховного вождя, але доля розпорядилася так, що зусиллями його рідного ЗАТ пітерський підполковник вознісся на вершину піраміди.

Від початку 1990-х владу в Росії тримало ЗАТ «Олігархи». Тоді ще йшлося про проведення реформ, запровадження демократії, вільного ринку, недоторканності приватної власності й утвердження свободи слова. Єльцин мав усі підстави спиратися на нових багатіїв і не довіряти старим-новим «сіловікам». Однак провал реформ, дві чеченські війни й кілька терористичних актів кардинально змінили розстановку сил та настрої в суспільстві. Давно посіяні зерна ненависті й жадоба помсти за збідніння тільки й чекали міфу про втрачену величч і заклик «подняться з колін».

Владимир Путін просто мусив виправити прикре непорозуміння епохи попередника. Ось уже 15 років, відколи він, а разом з ним і ЗАТ «Сіловікі» перебувають біля керма. Останній рік став для них непростим: провалився план загарбання України руками криміналу Януковича, не вдалося не тільки збройно

розколоти її, а й посіяти розбрат серед нової влади в Києві, зрештою, зазнав невдачі прямий напад російської армії. Перед «сіловіками» постали виклики, на які вони поки що не мають відповіді. Вихід для них – у дальшій консолідації свого суспільства навколо ідеї про величч Росії та священну місію побороення світового зла, роль якого наразі грає не світовий капіталізм, а США. Кожен справжній патріот – від байкера до президента – повинен працювати на цю ідею. Ніхто не може дезертувати. За рік, що минув, Путін ще більше зрісся зі своїм inner circle, став його заручником. Такий закон клану ЗАТ «Сіловікі»: за «шапку Мономаха» треба платити.

Це заручництво постало не за один рік. Бєслєн, «Норд-Ост», Політківська, Магнітський – усе незворотно робило режим і особисто Путіна авторитарними й репресивними в очах західного світу. Натомість на територіях колишнього СРСР та його сателітів активна й агресивна пропаганда Кремля, промиваючи мізки, підняла цілу армію «вати».

У своїй реакції на вбивство Немцова російське суспільство розгублене й перелякане. Вражає різноманіття версій відпо-

рами Кремля, – вдається до політичної демонстрації. Це є звернення до країни і влади, не слабше від президентського звернення. Не почути його й не відповісти на нього буде собі дорожче». Певно, ті кому адресоване це «звернення», вже готують відповідь?

Єдине, про що російське суспільство уникає говорити: вбивство Немцова та його наслідки жодним чином не змінять перебігу подій у РФ. Як і колишньої смерті Політківської, Магнітського, Новодворської та багатьох інших. Бо це суспільство у глибині душі боїться змін і не хоче їх. Хіба що тільки як прийде до влади якийсь новий «барін» і запропонує «оттепель» або «перестройку». Страшно й незвично порушити усталений порядок, хай навіть зі щодаї сильнішим присмаком в'язниці. Та й для чого? Мотивація до змін відсутня. Усі верстви російського суспільства прагнуть залишатися зануреними в міфічні цінності, причому кожна у свої.

Політикум США та Європи продовжує небезпечну гру з Росією, позірно демонструючи самообман і нерозуміння реалій кремлівського курсу. Події в Україні примусили його бодай до якогось публічного визнання. З убивством Немцова й підвищенням на волосинці життя Надії Савченко в нього залишається ще менше можливостей і бажання маневрувати.

Чи подасть Захід руку вбивці? Подав і після Політківської, і після Магнітського. А після Немцова? Поза сумнівом, що так. Тамтешні політики робитимуть усе, щоб не вважати Путіна вбивцею, бо Realpolitik вимагає й надалі мати з ним справу, говорити, потискати руку. Та навіть ця стратегія має свою межу, перетнувши яку й канцлер Меркель, і президент Обама ризикують потрапити в «ганебний список» лідерів світової історії.

Хоч би яким було рішення Путіна щодо Надії Савченко, свій Рубікон російський президент перейшов у ніч на 1 березня 2015 року. Мости спалено, шляхів назад немає. Єдиний позитивний момент: примарні шанси на звільнення Надії. Адже неможливо перейти Рубікон двічі та ще й у тому самому напрямку. ■

ЄДИНЕ, ПРО ЩО РОСІЙСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО УНИКАЄ ГОВОРТИ: ВБИВСТВО НЕМЦОВА ТА ЙОГО НАСЛІДКИ ЖОДНИМ ЧИНОМ НЕ ЗМІНЯТЬ ПЕРЕБІГУ ПОДІЙ У РФ

відей на запитання «кому вигідно?». Кожен може вибирати на свій смак: від українських націоналістів і «світових маккейнів» до патріотів-стрелковців і кадіровців, від геерушників й антилібералів до Путіна й Медведєва. Коротше – на руку всім. Недарма ж Гліб Павловський – прокремлівський політолог одеського розливу – одразу озвучив приховану погрозу: «Той, хто їде – не куди-небудь, а на Червону площу, вбивати колишнього члена уряду РФ, обличчя опозиції – під ліхтарем і відеокаме-

Краса, що вмирає

Росія – країна мерців, Нємцов для неї був надто живим.

«Вони вмюють любити лише мертвих» – це про Росію. Минулої п'ятниці пізно ввечері був застрелений один із лідерів опозиції – Борис Нємцов. У суботу вранці на всіх телеканалах і радіостанціях почалася вакханалія любові до вбитого красеня-політика («Знаєте, каким он парнем был!»). Виявилося, що всім він був милий, усі сумують, Путін телефонує бідолашній матері Бориса, обіцяє взяти справу під особистий контроль. Спасибі, Владіміре Владіміровичу, ви уже взяли під контроль усе, що можна й не можна. А де тільки він був, той контроль, коли Большим Каменним мостом мчала машина без номерів? Де був контроль, коли покидьок вісім разів натиснув на курок і зник? Що снилося цьому самому контролеві, коли гинув один із лідерів опозиції власне на тому місці Москви, яке найкраще проглядається і прослуховується, де не те що без номерів проїхатися – навіть пригальмувати до пуття простому смертному зась? Ах, так, оголосили ж план «перехоплення». Ну звичайно, наступного дня знайшли покинуте авто.

Через 5 хв після того, як стало відомо про вбивство, інтернет-простір розбухнув від версій. Найблисучіша з них, яка особливо припала до вподоби слідчому комітету, – версія про «сакральну жертву». Мовляв, опозиція зробила з Нємцова офіру за добу до оголошеного мітингу. Таке навіть коментувати незручно: не заводити ж серйозну суперечку з тими, хто стверджує, наприклад, ніби в кожній людині три ноги й чотири потилиці.

Інша поширена версія: це не Путін, не влада, не ФСБ. Аргумент: президентові не вигідно. Жодним чином не намагаючись вибудувати власну версію чи підтримати котрись із наявних, зауважимо: а що, хтось серйозно вважає, ніби російська

влада робить зазвичай вигідні для неї речі? Хтось виходить із того, що влада розумна, далекоглядна й розважлива? У Росії вона бездарна й короткозора з різних причин, головна з яких ті масштаби корупції на всіх рівнях усіх її гілок, що вже не дають змоги обіймати посади справжнім професіоналам. Тільки кругова порука. Плюс, зрозуміло, політична лояльність.

Убивство Нємцова Кремлю було начебто невинуватим. Але стривайте: повільне садистське умертвіння викраденої Надії Савченко йому вигідне? Війна в Україні вигідна? Зрештою, «кримнаш» вигідний чи що? Розвал економіки? Загибель охорони здоров'я? Крах системи освіти? Ями замість доріг?

Але навіть коли про пряму вину Путіна і К° не йдеться, то свідомо базуватися на твердженні «ТАМ знають, що роблять» – такий самий пережиток радянських часів, як сліпа віра друкованому слову, радіо й телевізору. До чого вона довела Росію і скількох українських життів коштувала, ми вже знаємо.

Опосередковану провину ніхто із влади не зніме, хоч би скільки вона намагалася відмитися. Ота нена-

висть, яку від перших мітингів на Болотній наприкінці 2011-го буквально насаджував і досі насаджує держпарат, і спричинилася до трагічних подій. Минуло вже три з гаком роки, відколи всі підручні копії влади було кинуто на те, щоб прихильники Путіна захлинулися від ненависті до «ліберастів». Через два роки ненависть, яку підігрівали й плекали, була готова, 86% населення Росії схвалили війну в Україні. Коли ненависть іде пліч-о-пліч із безкарністю, у країні зазвичай починається терор.

Убивство Бориса Нємцова – теракт, хоч хто би його задумав і повернув. Це демонстрація сили, це знак, це чорна мітка, не випадково викинута саме навпроти Кремля. І впевненості, що це не послання самої влади решті, немає.

Йй невинуватим, кажете? А чому, власне? Всі знають: у Нємцова була готова доповідь про участь Росії у війні, де Путін однозначно позиціонувався як військовий злочинець. Чому в ніч розстрілу на квартиру жертви вломилися з обшуком зразу, не відкладаючи? Чому влада тут-таки заверещала: «Провокація!», «Замовне вбивство!»? Ці лункі запевнення – чи не синоніми іншому запевненню, природному в такій ситуації: «Це не ми»?

Хоч би хто знищив Нємцова, влада злякалась і розгубилася – неозброєним оком видно. Президент тут-таки кинувся телефонувати матері небіжчика, московська мерія зпівоберта дозволила жалобну ходу в неділю в самому центрі міста, прес-секретар президента, людина-брехня Дмитрій Песков висловився в тому дусі, що Нємцов порівняно з Путіним мав надто

низький рейтинг, мовляв, де той, а де цей, тьху. Тобто не дотягнув Борис Єфімович до президентської жертви. Був би рейтинг вищий – чом би й не порішити, а так – ні, не доріс. Але сенс той самий: це не ми, це не Путін, це не влада. Вони миттю

допетрали, хто підозрюваний номер один...

Ми ніколи не дізнаємось ім'я вбивці Нємцова.

Той, хто натиснув сім разів на курок, мабуть, закатаний в асфальт, а замовників гучних злочинів у РФ традиційно не знаходять. Але можна сказати з певністю одне: Росія – територія мерців. Тут на корені стинають усе живе, красиве й сучасне, починаючи від трави на газонах, яка вмирає від реагентів, і закінчуючи яскравими політиками – розумниками й красенями. Саме за це відсидів Ходорковський, саме за це розстріляно Нємцова – хоч би хто був убивцею. Саме за це так зненавиділи Кремль та угодний йому російський народ Україну, яка вирішила скинути із себе потворну злодійкувату владу й почати жити за законами свободи та краси. Тому першими, кого затримали на траурній ході пам'яті Нємцова минулої неділі, були люди, які спробували розгорнути синьо-жовтий прапор.

Сучасна Росія не зносить життя, бо справжнє життя – це краса, а краса – це свобода, воля, незалежність. Нехай буде мертва краса. Нехай буде мертво життя. ■



Автор:
Катерина
Барабаш,
Москва

**КОЛИ НЕНАВИСТЬ
ІДЕ ПЛІЧ-О-ПЛІЧ ІЗ
БЕЗКАРНІСТЮ, У КРАЇНІ
ЗАЗВИЧАЙ ПОЧИНАЄТЬСЯ
ТЕРОР**

Нємцов мертвий. А що Захід?



Автор:
Едвард
Лукас,
Велика
Британія

Сміливість, харизма, почуття гумору й чесність – ці якості в людині викликають захоплення. Але в путінській Росії вони означають політичне забуття, а у випадку Бориса Нємцова – смерть. Це був мій найближчий друг у російській політиці. Я знав його від кінця 1990-х, коли він марно намагався стримати грабунок і авторитаризм, які потім привели до влади нинішнього кремлівського лідера та його приятелів-кагебешників.

На відміну від деяких російських лібералів Нємцов бачив Путіна наскрізь від самого початку. Його тривожило минуле нового лідера: репутація нерозкаяного офіцера КГБ й темні роки в міській адміністрації бандитського Петербурга. Він критикував політичний компроміс, запропонований новим режимом як обман, що не віщував нічого доброго: росіяни справді дуже хотіли стабільності, але ж не ціною абсолютної відсутності політичного плюралізму.

У міру того як режим зміцнював контроль над виборчою системою, Нємцова разом з іншими лібералами видавлювали з державного життя. Тоді він вдався до протестів, почав розслідувати корупцію та некомпетентність у владі. Разом із колишнім заміністра енергетики Владіміром Міловим підготував низку нищівних публікацій, де показував, як розкрадали й марнували природні багатства країни: нафту, газ, мінеральні ресурси. У звіті «Путин. Ітоги», опублікованому 2008 року, вони показали, наскільки зменшилась і без того неякісна мережа асфальтованих доріг у Росії від часів правління Бориса Єльцина і які величезні суми за той період зникли в кишнях компаній-підрядчиків та політиків.

Донести до людей меседж про марнування й розкрадання було вкрай складно: Нємцов не мав доступу до провідних телеканалів, які формують у РФ громадську думку. Тоді він звернувся до російськомовних служб іноземних ЗМІ та до поодиноких незалежних медіа, яким іще вдавалося працювати в його країні. Брав участь у конференціях на Заході, закликаючи експертів, політиків та чиновників більше приглядатися до вектора розвитку подій у Росії, і вірив, що путінізм неодмінно впаде.

Востаннє, коли я бачив Бориса Нємцова, він мав до мене невідкладне прохання: звести його з кимось зі швейцарської фінансової розвідки. Розслідував чергову грошову схему, здається, стосовно будівельних контрактів до сочинської Олімпіади. І просто лютував через те, наскільки західні банкіри, юристи й бухгалтері сприяли грабунку Росії.

Вірячи, що Росія стане врешті сучасною європейською країною, де пануватимуть свобода й рівноправ'я, Нємцов жахався масштабів колаборації, на перший погляд, респектабельних західних країн та компаній із путінським режимом. Але, попри всю свою мужність, він був зіркою, що помалу згасала. Державна пропагандистська машина чорнила опози-

цію, роблячи з неї винуватця хаосу та корупції єльцинських років. У витвореному нею параноїдальному, істеричному світі контакти ліберальних політиків із Заходом було прирівняно до державної зради. Нємцов послідовно не каюся в цих зв'язках і так само послідовно засуджував війну в Україні та захоплення Криму. Ніхто не сумнівався, що на Марш скорботи по ньому вийдуть багато тисяч росіян. Але реальний меседж цього злочину – залякати людей, а не спонукати до активнішого опору режимові. Так само як убивство у 2006 році журналістки Анни Політковської нажахало моїх колег-журналістів у Москві, а отруєння Александра Літвіненка в Лондоні продемонструвало, що навіть закордон не гарантує безпеки, розстріл Нємцова засвідчив, що навіть відома людина – і навіть коли вона становить насправді лише маргінальну загрозу режимові – позбавлена захисту. Ще жакливіше те, як режим поводить у випадках таких злодіянь. Погляньмо на справу Сергія Магнітського, юриста – викривача оборудки, за допомогою якої корумповані чиновники відмили £150 млн, що мали б надійти державі. Його заарештували за продовження розслідування, утримували в нестерпних умовах, доки він серйозно захворів, а тоді забили до смерті. Учасників злочину підвищили по службі, а самого Магнітського кримінально переслідували ще й посмертно.

Слова Путіна про те, що він візьме розслідування вбивства Нємцова на особистий контроль, додають макабричну нотку образи до цієї трагедії. Якби режим був настільки шокований подією, як сам стверджує, до процесу запросили б міжнародних фахівців. А новини про те, що слідство почалося з перетрушування квартири Нємцова, дають розуміння, чого чекати його друзям і родичам. Кремлівська пропаганда вже розкручує в соцмережах альтернативну історію. Злочинець аж ніяк не режим чи його поплічники, як стверджує вона, а Захід, бо це вбивство виставить у поганому світлі російську владу, тож очевидно, що виграти від цього мали б опозиція та її іноземні спонсори. Це така сама перекручена риторика, як і твердження, ніби українці (або, може, ЦРУ) збили торік малайзійський Boeing над Донбасом.

На жаль, ця розправа не виставляє режим у гіршому світлі: куди вже далі? Однак вона показує його щораз більшу безжалість. Влада застосовує силу проти опонентів, знищуючи, б'ючи й викрадаючи окремих людей, вторгаючись у незгодні країни. Прикриває свої дії пустопорожньою легітимізацією й активною брехливою пропагандою. Користається власними повноваженнями для здобуття колосальних багатств, які відтак пускає на хабарі й підривання Заходу. Для Росії це погано, але для нас – смертельна загроза. Нємцов усе те нам пояснював – дотепно, сміливо й зі знанням справи. Не слухали. Тепер він мертвий. А що робитимемо ми? ■

**НЕМЦОВ ЖАХАВСЯ
МАСШТАБІВ КОЛАБОРАЦІЇ
РЕСПЕКТАБЕЛЬНИХ
ЗАХІДНИХ КРАЇН ТА
КОМПАНІЙ ІЗ ПУТІНСЬКИМ
РЕЖИМОМ**

Одним поменшало

Боріс Немцов – наразі один з останніх росіян, чия смерть могла схвилювати Україну. Бо давно вже не цікаво, що там у них робиться. Ну є окремі світлі люди, їх не може не бути. Навіть у гітлерівській Німеччині знаходилися праведники. А Ілля Еренбург усе одно написав: «Убей немца».

Тепер висуватимуть десятки різноманітних версій злочину. Хтось доводитиме, що у кварталі за два кроки від Кремля, напханому камерами та агентами в цивільному, в п'ятницю ввечері, коли режим пильності максимальний, тільки спецслужби могли наважитися на ліквідацію публічної особи, що так дратувала їхнього пахана. Хтось, навпаки, стверджуватиме, що в країні всезагального безладу, де половину камер стеження вкрадено, а чекісти є фахівцями хіба що з відтискання й надавання «даху», будь-який полум'яний антимайданівець, накручений останкінською істерією, міг учинити акт «помсти». Правди ми все одно не дізнаємося ніколи. Та й не має значення. Немцова убила нинішня Росія – така як є. Він робив відчайдушні спроби її змінити, а вона відповіла в єдиний доступний для неї спосіб.

Немцов був незвичним російським опозиціонером, якщо брати в широкому контексті, незалежно від епохи та платформ. Чаадаєв, Герцен, Солженіцин, Сахаров (терористів не згадуємо) – всі вони бачилися зразками самозречення, сумними лицарями самопожертви. Боріс завжди перебував у тонусі, випромінював оптимізм, любив юних гарних жінок, міг перехилити чарку, миттєво переходив на «ти» (і через роки не забував тих, із ким перейшов), тож це давало підстави трактувати його трохи несерйозно. Мовляв, така собі кишенькова «опозиція його величності». Те, що він був мало не єдиним, хто не скористався посадами для збільшення статків у російські буремні 1990-ті (якби щось було, вже гарантовано витягнули б чи намалювали б, як Навальному), переконувало не всіх. Те, що він не брехав і не коригував своїх кроків згідно з поточною кон'юктурою, діяло лише на людей, які й так мали імунітет до отруйної пропаганди. Те, що він багато разів свідомо ліз в омонівське пекло, терпів затримання, адміністративні арешти й обшуки, могли оцінити такі самі навіжені. Решта «нормальних», а їх, як ми знаємо, 86% населення імперії, називали його зрадником і клеїли його портрети на туалетній підлозі Київського вокзалу Москви. Не кажучи про конкретну загрозу

(яку він, до речі, усвідомлював), навіть саме собою постійне перебування в атмосфері загальної ненависті потребувало неабиякої стійкої психіки або рідкісної щасливої вдачі. Можна сказати, що Немцов своїм відходом реабілітував легальний протест як метод в умовах деспотії з погляду якщо не ефективності, то бодай моралі.

Українське питання, як це часто буває в Росії, стало для нього визначальним. Він не просто багато разів їздив до Києва, бо йому тут подобалося й тут він мав чимало друзів. На відміну від дуже багатьох – точніше абсолютної більшості – російських лібералів його лібералізм не закінчувався на Хуторі-Михайлівському. Понад те, він чітко усвідомлював, що єдиний, тепер уже примарний шанс для його власної країни здобути колись свободу – це стати свідками української свободи й українського успіху. Недарма ті, хто в Москві зараз танцює на кістках Немцова, уже знайшли в його вбивстві наш слід: українська дівчина, український «Правий сектор», навіть автівка, якою тікали вбивці, українського виробництва. Така акцентуація надійно засвідчує: імперції чудово усе,

що стосується нас і нашого впливу на їхню долю, якщо не розуміють, то відчувають.

Достеменно не відомо й не буде відомо, який зв'язок між його загибеллю та доповіддю про присутність російських військ в Україні, котру він готував, але важко припустити, що це цілком випадковість.

Інша річ, що такий звіт був потрібен радше самим (нечисленним) притомним росіянам, щоб хоч трохи очистити сумління, бо зрештою вийде, що вони сиділи склавши руки й мовчки спостерігали за злочиною як проти сусіднього, так і проти власного народу. Так чи так, в Україні й світі вже давно все знають і про «зелених чоловічків», і про «військторг», і про «донецьких індіанців», а Путін разом із Лавровим – Чуркіним як брехав, так і далі нахабно брехатиме в очі. І 86%, якщо чесно, саме цим і задоволені.

Хода пам'яті Немцова 1 березня може підтримати ілюзію, ніби не все ще втрачено для цієї країни. Вражаючи 50 тис. (0,4% від населення російської столиці) – так, зі сміливими плакатами, так, із портретами Надії Савченко, так, подекуди з українськими прапорами – пройшлися узгодженим маршрутом і тихо роз'їхалися по домівках... Господь заради десяти праведників обіцяв пожаліти грішне місто. Одним щойно поменшало. ■



Автор:
Юрій
Макаров

**НЕМЦОВА УБИЛА
НИНІШНЯ РОСІЯ –
ТАКА ЯК Є. ВІН РОБИВ
ВІДЧАЙДУШНІ СПРОБИ
ЇЇ ЗМІНИТИ, А ВОНА
ВІДПОВІЛА В ЄДИНИЙ
ДОСТУПНИЙ ДЛЯ НЕЇ
СПОСІБ**

Готувати сани влітку

Чи зможе Україна пережити наступний опалювальний сезон без закупівель газу та вугілля в Росії

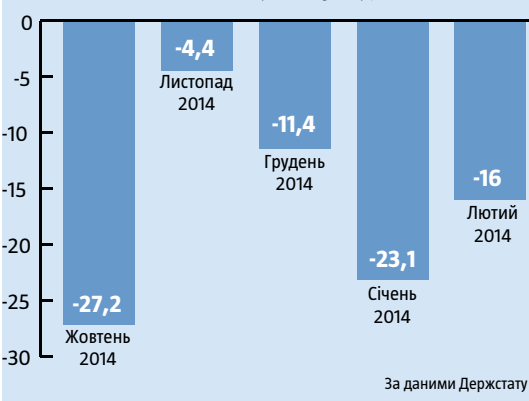
Автор:
Олександр Крамар

Зупинка постачання Нафтогазом блакитного палива до захоплених терористами районів Донбасу стала спусковим гачком для чергового загострення газового протистояння. Газпром почав постачати блакитне паливо терористам у рахунок внесеного Нафтогазом авансу, нагадавши в такий спосіб про звичку відмовлятися від взятих на себе зобов'язань за першого-ліпшого випадку. Для врегулювання ситуації 2 березня у Брюсселі було проведено тристоронню зустріч за участю єврокомісара з питань енергетики, а також представників України та Росії. Але її результат свідчить лише про відтермінування проблеми.

Проплачені НАК авансом поставки блакитного палива в межах так званого зимового пакета (діє до 31 березня) Газпром має здійснювати в замовлених українською стороною обсягах у чітко вказані пункти прийому. А оплата газу для підконтрольних терористам районів повинна стати предметом окремих переговорів і «звірки поставлених обсягів». Російська сторона й далі виходить із того, що поставки туди відбуваються відповідно до контракту з Нафтогазом, тому, як і раніше, зараховуватиме його в борг із подальшим виставлянням рахунків у будь-який зручний для себе час.

Тож 2015 рік та опалювальний сезон-2015/16, найімовірніше, знову минуть під знаком газової, а отже, ширшої, енергетичної, війни між Україною та Росією. Наведений нижче аналіз свідчить, що Україна має високі шанси пережити його навіть за повної відмови від закупівель блакитного палива в РФ після завершення дії «зимового пакета». Водночас, щоб потенційна можливість таки конвертувалася в реальний результат і в серпні – вересні не довелося вкотре чути на-

Темпи зменшення споживання газу під час опалювального сезону 2014–2015-го до відповідного місяця минулого року, %



рікання на брак часу (як це було торік), потрібно вже зараз починати активну підготовку української енергетики до енергетичної блокади з боку РФ.

УРОКИ ЗИМИ, ЩО МИНУЛА

Загалом споживання газу з 1 грудня по 28 лютого становило 14,95 млрд м³, зокрема населенням – 6,65 млрд м³, ТКЕ – 4,1 млрд м³, промисловістю – 3,87 млрд м³, бюджетними установами – 0,32 млрд м³. При цьому промислові підприємства та ТКЕ перевищили встановлені для них ліміти на 1,3 млрд м³. За умови дотримання останніх споживання могло б бути зменшене до 13,7 млрд м³.

Але прогнози щодо енергетичного колапсу в другій половині нинішнього опалювального сезону, на щастя, не справдилися з низки об'єктивних та суб'єктивних причин. Споживання газу в цей час виявилось меншим завдяки поступовому посиленню дисципліни дотримання лімітів промисловістю та ТКЕ, а також істотному скороченню його використання населенням та бюджетними організаціями.

Промисловість і теплокомуненерго так і не вклалися у виділені їм ліміти. Наприклад, із 1 грудня

по 28 лютого обсяг споживання становив відповідно 3,87 та 4,1 млрд м³ замість передбачених на зазначений період 3,27 і 3,49 млрд м³. До цього спричинився дефіцит вугілля, який довелося частково компенсувати за рахунок природного газу. Але темпи понаднормового споживання таки зменшувалися. У жовтні – листопаді 2014 року споживання блакитного палива дорівнювало 7 млрд м³, причому найбільш марнотратним, ураховуючи істотний спад промислового виробництва, виявився листопад.

Від початку грудня Нафтогаз почав публікувати вичерпну інформацію про дотримання лімітів споживання блакитного палива за регіонами та категоріями споживачів. Посилення дисципліни дало змогу поступово зменшити понаднормове споживання. Так, понаднормове споживання промисловістю у першій декаді грудня становило 34%, тоді як у лютому – вже 5%. Свою роль відіграло й припинення з 18 лютого постачання газу на не підконтрольній Україні території Донбасу.

Натомість надходження блакитного палива виявилось більшим за очікуване завдяки розширенню постачань із країн ЄС та відсутності повномасштабної ескалації на Донбасі, яка могла б мотивувати Росію зірвати «зимовий пакет». Тож у січні та лютому імпорту блакитного палива зріс у 1,5–2 рази порівняно з листопадом і груднем. Відтак якщо за першу половину опалювального сезону (з 20 жовтня 2014-го по 10 січня 2015-го) запаси газу в ПСГ зменшилися на понад 6,1 млрд м³ (із 16,75 до 10,6 млрд м³), то з 10 січня до 1 березня – лише на 2,4 млрд м³ (до 8,2 млрд м³).

Найпомітнішим падінням відбору газу зі сховищ було у лютому: з 1 по 21 лютого піднято 1,1 млрд м³ проти 2,1 млрд м³ за аналогічний період минулого року. В останню ж декаду минулого мі-

сяця на тлі дальшого потепління ще й припинили постачання палива в захоплені терористами райони Донбасу (з 18-го числа), водночас різко збільшено імпорт із РФ, щоб завадити поставкам передоплаченого НАК газу на окуповані території. Збіг цих факторів дав змогу вже з 25 лютого не лише припинити відбір газу, а й почати поповнювати запаси у ПСГ і збільшити їх до 1 березня на 105 млн м³.

За умови збереження високої температури повітря та постачання Росією блакитного палива в межах «зимового пакета» до кінця опалювального сезону сховища мають усі шанси лише поповнюватися. Тим більше що з 1 березня збільшено обсяги надходжень газу зі Словаччини, а також із Польщі та Угорщини. Та навіть якщо імпорт із Росії припиниться або впаде до мінімуму, у березні відбір палива з ПСГ не має перевищити 0,5–0,7 млрд м³.

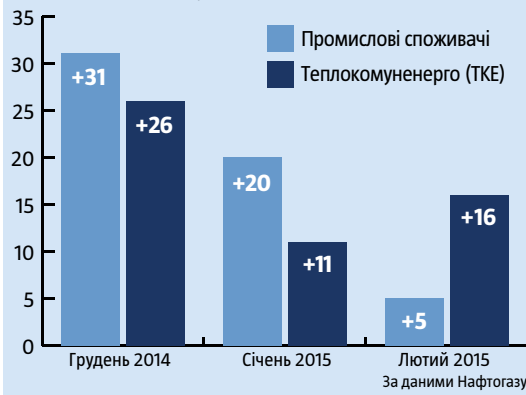
ПОТЕНЦІЙНИЙ БАЛАНС 2015–2016 РОКІВ

Попри те що цьогорічний опалювальний сезон таки вдалося пережити без ексцесів і прогнози щодо енергетичного колапсу в березні не справдилися, це не знімає проблеми на наступну зиму. Річ у тім, що в 2014-му до середини червня в ПСГ активно закачували російський газ, і це дало змогу сформувати значні запаси, які на 15 червня сягнули 14 млрд м³. Тим часом 2015-го без досягнення домовленостей щодо «літнього пакета» необхідно буде їх формувати тільки за рахунок реверсу з ЄС та заощадження частини палива власного видобутку з травня по вересень. Тож спробуймо оцінити потенційний баланс блакитного палива на наступний опалювальний сезон, відштовхуючись від досвіду попереднього року та останніх тенденцій.

Внутрішній видобуток у квітні – жовтні 2014-го становив 11,6 млрд м³, споживання за аналогічний період – 13 млрд м³. Як бачимо, дефіцит дорівнював 10%, проте це було в умовах активного споживання газу й окупованими районами Донбасу за чималого обсягу промислового виробництва там у квітні – червні минулого року, тобто до початку масштабних бойових дій і блокади за-

Посилюючи дисципліну

Понадлімітне споживання газу промисловими споживачами та підприємствами ТКЕ, %



хоплених терористами районів. Врешті, обсяг промислового виробництва й в інших регіонах України 2015-го буде меншим, ніж 2014-го. Тож можна очікувати, що внутрішній видобуток у квітні – жовтні поточного року не лише покриє споживання, а й забезпечить незначне (0,5–1 млрд м³) збільшення запасів у ПСГ.

За сприятливих обставин потенціал імпорту блакитного палива зі словацького напрямку й за досягнутої наразі пропускної спроможності на рівні 40 млн м³ на добу у квітні – жовтні 2015 року може сягнути 8,4–8,5 млрд м³. Польський маршрут до кінця жовтня в Україну здатний забезпечити постачання до 0,6–0,8 млрд м³. Попри значно більшу пропускну спроможність, через політичні проблеми (загравання Будапешта з Москвою) важко очікувати більших поставок з Угорщини (хоча пропускна спроможність цього маршруту в квітні – жовтні 3,2–3,3 млрд м³).

Таким чином, без постачання газу з РФ, але за успішного використання реверсних маршрутів зі Словаччини та Польщі, а також бодай часткового з Угорщини й за умови перевищення в теплий період внутрішнього видобутку палива над його споживанням на 0,5–1 млрд м³ запаси в ПСГ на початок листопада 2015 року можуть сягнути 18 млрд м³. Це більше, ніж ті 16,1 млрд м³, які країна мала станом на 1 листопада 2014-го.

Споживання газу наступного опалювального сезону мало б зменшитися за умови дотримання визначених ще цього року лімітів споживання промисло-

вістю та ТКЕ (порівняно з 2015-м потенційна економія – 2,2 млрд м³), припинення постачання до окупованих районів Донбасу (близько 0,8 млрд м³), значного підвищення цін для населення, що змусить використовувати його менше або замінити іншими видами палива (можлива економія до 1,5 млрд м³). Таким чином отримуємо потенційну спроможність країни пережити наступний опалювальний сезон без продовження закупівель у Газпрому після закінчення дії нині діючого «зимового пакета» та ще й із додатковим резервним ресурсом 6,5–7 млрд м³ (вищезазначені 4,5 млрд м³ додаткової економії та на 2–2,5 млрд м³ більші запаси в ПСГ порівняно із опалювальним сезоном 2014/2015 років).

РИЗИКИ

Такий ресурс необхідний, адже всі наведені тут розрахунки потребують такої самої теплої, як і нинішня, зими. Натомість в Україні вже кілька років зими теплі, тож високою є ймовірність значно холоднішої наступного опалювального сезону. Інший ризик – загроза масштабного скорочення постачання Росією газу українським маршрутом, щоб обмежити можливості використання реверсу (у першу чергу по словацькому маршруту). Річ у тім, що уже 2014 року Газпром зменшив транзит до ЄС через Україну до 62 млрд м³ (ледь більше 50% із усіх поставлених туди 121,3 млрд м³). У разі про-

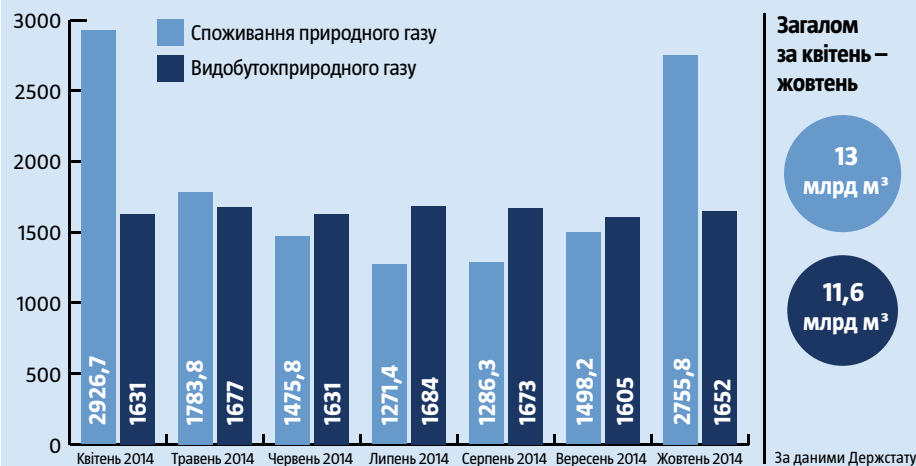
УКРАЇНА ОТРИМУЄ ПОТЕНЦІЙНУ СПРОМОЖНІСТЬ ПЕРЕЖИТИ НАСТУПНИЙ ОПАЛЮВАЛЬНИЙ СЕЗОН БЕЗ ПРОДОВЖЕННЯ ЗАКУПІВЕЛЬ У ГАЗПРОМУ

гнозованого скорочення транзиту газу через Україну до 50 млрд м³, із яких до 15–16 млрд м³ становитиме реверс, тож питома вага нашої ГТС наступного опалювального сезону може впасти до 25–30% чистих обсягів постачання російського газу до ЄС. Це підвищить загрозу припинення Газпромом постачання газу через Україну, щоб збільшити дефіцит на європейському ринку, достатній для зупинки реверсу до нашої

Гаряча пора

У квітні – жовтні 2014-го дефіцит блакитного палива внутрішнього видобутку для покриття споживання становив лише 10%. Протягом аналогічного періоду цього року за умови збереження наявних тенденцій до зменшення споживання та нестачання газу в захоплені терористами райони Донбасу Україна за рахунок внутрішнього видобутку не лише може покрити поточне споживання, а й, імовірно, закачати частину палива в ПСГ.

Видобуток і споживання газу в квітні – жовтні 2014 року, млн м³



держави, але водночас не катастрофічний з точки зору забезпечення паливом потреб країн ЄС.

Усі ці фактори вимагають вжиття превентивних заходів, поперше щодо максимально можливого закачування газу реверсними маршрутами з ЄС уже в II кварталі, не чекаючи потенційного зниження цін на нього в III кварталі 2015 року. Врешті-решт,

зазначеного вище профіциту газу в 6,5-7 млрд м³ цілком вистачить, щоб нівелювати результати навіть повного припинення реверсу з ЄС протягом п'яти місяців опалювального сезону (ті ж 6,5–7 млрд м³).

Щоб такий профіцит став реальністю, Нафтогазу та уряду вже зараз потрібно посилити роботу з промисловими споживачами та

ТКЕ, аби ті припинили перевищувати визначені для них ліміти. Частково цьому сприятиме ухвалення у першому читанні законопроект № 2214 «Про внесення змін до деяких законів України щодо стабілізації фінансового стану Національної акціонерної компанії «Нафтогаз України». Але необхідне подальше вдосконалення системи економічних стимулів (підвищення ціни на газ) та санкцій (штрафи за перевищення лімітів споживання газу у вигляді подвійного чи потрійного тарифу, а в разі повторного порушення лімітів – примусове відімкнення від постачання палива).

Актуальність таких заходів особливо очевидна у випадку експортноорієнтованого газомісткого хімічного виробництва. Саме в Рівненській та Черкаській областях (де містяться хімічні гіганти Osthem Holding Дмитра Фірташа), за даними оперативних зведень Нафтогазу, споживання блакитного палива найбільше перевищувало ліміти цієї зими. Причому порівняння даних за перші дві декади грудня, січня та лютого свідчать про тенденцію до зростання темпів перевищення лімітів споживання (75% і 63% у грудні, 151% і 83% в січні та 156% і 87% у лютому).

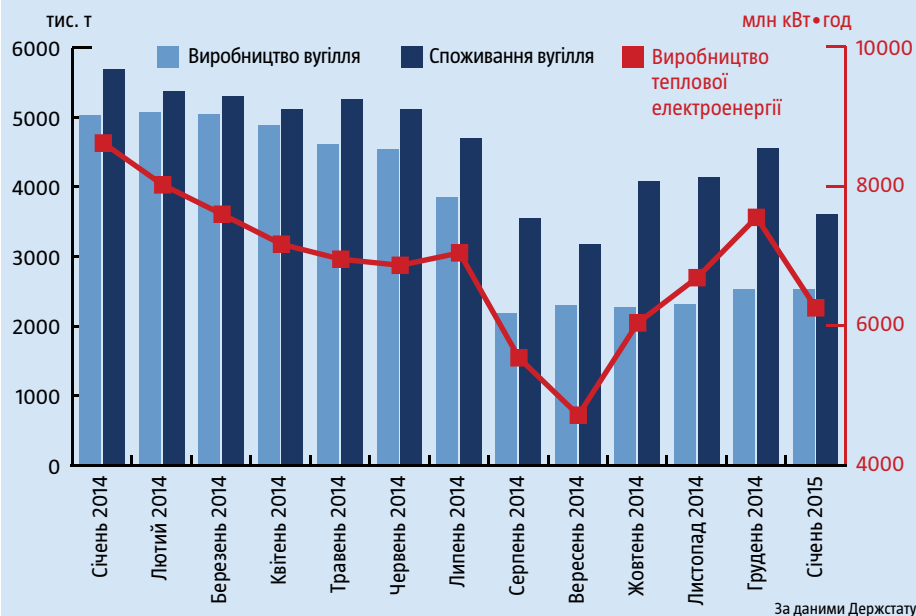
Важливо також простимулювати вже цього року дієвими економічними методами збільшення газовидобутку в країні. Адже 2014 року в Україні було викачано 20,5 млрд м³ газу, але якщо приватні виробники, що мали змогу реалізовувати своє паливо за ринковими цінами, збільшили обсяги видобування на 18%, до 3,3 млрд м³, то державні компанії їх або зберегли на старому рівні, або навіть зменшили.

Не менш важливим є подолання проблем у забезпеченні вугіллям (основна альтернатива газу в короткостроковій перспективі) та виробленою на ТЕС електроенергією.

Питанням, яке поки що лише заговорюється, а натомість потребує чіткого покрокового плану вже зараз – не в серпні чи вересні, є модернізація вугільних блоків українських ТЕС, які працюють на антрацитомовому вугіллі (дефіцитному за межами країн Митного союзу та захоплених терористами районів Донбасу). Якщо почати роботу в березні, а не в липні – вересні, то до листопада – грудня

Ахіллесова п'ята

Без реконструкції усіх вугільних блоків ТЕС, які досі працюють на дефіцитному вугіллі антрацитової групи, теплова електроенергетика не лише залишиться ахіллесовою п'ятою для енергетичного тиску Росії, а й поставить під загрозу безпеку держави в найближчий опалювальний сезон



2015 року досить часу, аби, мобілізувавши необхідні ресурси в країні, використавши цільові програми та кредитні кошти європейських і міжнародних фондів, переобладнати вугільні блоки й котельні для роботи на недефіцитному в Європі та світі вугіллі вже наступного опалювального сезону. За оцінками фахівців, для цього будуть потрібні п'ять-сім місяців і символічні для вітчизняної енергетики видатки в межах щонайбільше кількох мільярдів гривень.

Також необхідно вже зараз розпочинати готувати транспортну інфраструктуру до прийому кількох мільйонів тонн імпортованого енергетичного вугілля як залізницею (з ЄС), так і морем (через порти).

Нарешті потрібно ухвалити й публічно задекларувати принципи політичне рішення, що ані електроенергія, ані вугілля з території Росії чи окупованого нею Донбасу (незалежно від джерел його походження) до України від літа поточного року імпортуватися не може.

Жодних об'єктивних перешкод для відповідної модернізації

та диверсифікації української теплоенергетики немає. Часу теж досить, якщо виключити можливість саботажу як чиновників у державних та комунальних структурах, так і приватних енергетичних корпорацій. Насамперед ідеться про ДТЕК російського олігарха Ріната Ахметова, який іще й через бізнес-мотиви намагається утримати схеми постачання зі своїх копалин у захоплених терористами районах Донбасу. Тому гостро актуальним залишається завдання якнайшвидше встановити ефективний державний контроль за діяльністю ДТЕК або й націоналізувати/реприватизувати її енергетичні активи як стратегічні для національної безпеки в нинішніх реаліях.

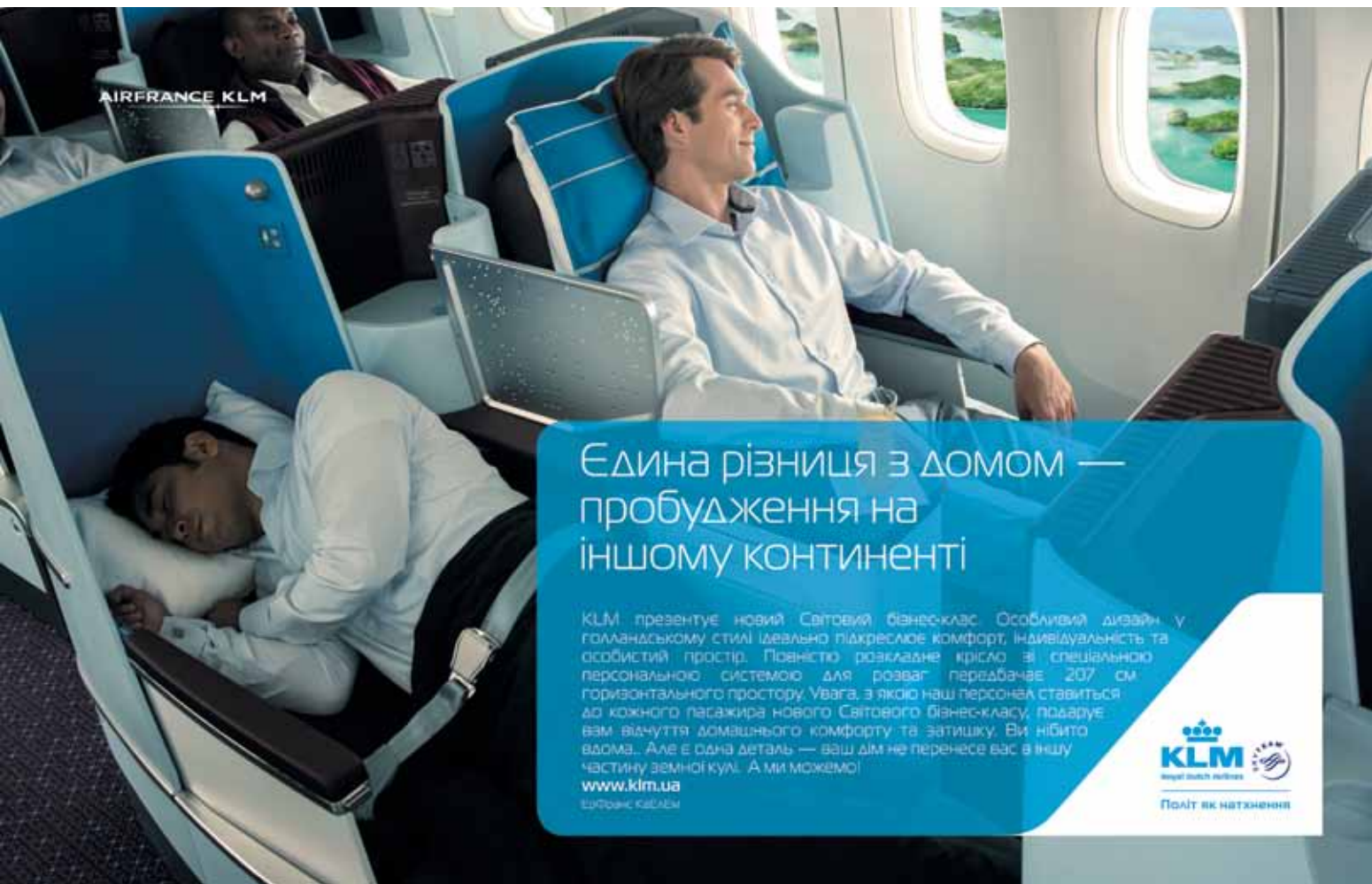
Досить повільно останнього року відбувалась і диверсифікація джерел постачання атомного палива на українські АЕС, куди його лівова частка досі надходить із РФ, тоді як кооперація в цій галузі із західними постачальниками не лише покращила б стійкість України до потенційної енергетичної блокади Кремлем у разі ескалації протисто-

яння, а й посилювала б захищеність її долею впливового західного бізнесу, який лобюватиме дівішу підтримку Києва своїми урядами.

Потрібні й невідкладні заходи щодо модернізації та розвитку магістральних і внутрішніх будинкових мереж, щоб принаймні

ЖОДНИХ ОБ'ЄКТИВНИХ ПЕРЕШКОД ДЛЯ МОДЕРНІЗАЦІЇ ТА ДИВЕРСИФІКАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ТЕПЛОЕНЕРГЕТИКИ НЕМАЄ. ЯКЩО ВИКЛЮЧИТИ МОЖЛИВІСТЬ САБОТАЖУ

наступного опалювального сезону їх аварійне вимикання не заважало бодай частковій диверсифікації джерел енергозабезпечення населення. Понад те, заплановані на поточний рік українські нерівномірні темпи збільшення вартості електроенергії (на 50–60%) та газу (у 2,9–4,5 рази) для населення зроблять використання першої вигіднішим, аніж другого, навіть з економічного погляду. ■



Єдина різниця з домом — пробудження на іншому континенті

KLM презентує новий Сайтовий бізнес-клас. Особливий дизайн у голландському стилі ідеально підкреслює комфорт, індивідуальність та особистий простір. Повністю розкладне крісло зі спеціальною персональною системою для розваг передбачає 207 см горизонтального простору. Увага, з якою наш персонал ставиться до кожного пасажирів нового Сайтового бізнес-класу, подарує вам відчуття домашнього комфорту та затишку. Ви нібито вдома. Але є одна деталь — ваш дім не перенесе вас в іншу частину земної кулі. А ми можемо!

www.klm.ua
Експрес КІЕВ-ЛОНДОН

KLM
Royal Dutch Schiphol
ПОЛІТ ЯК НАТХНЕННЯ

Курсова атака на державність

Як знецінення гривні через легковажність влади загрожує національній безпеці України

Останній тиждень лютого ознаменувався черговим суспільним приступом валютної паніки та стрибком курсу долара. Українців знову охопила масова істерія, що проявилася в численних прокльонах на адресу Гонтаревої, Яценюка та Порошенка, спустошених полицях магазинів у низці регіонів України та появою багатьох міфів й апокаліптичних сценаріїв дальшого розвитку подій. Що ж коїться на внутрішньому валютному ринку й у чому причини такої курсової динаміки національної грошової одиниці?

Тиждень уже писав, що, поки триватиме безперешкодний відплив валюти за кордон і зберігатимуться дисбаланси, які влада не тільки не усуватиме, а покриватиме, друкуючи гроші, доти гривня перебуватиме в девальваційному тренді, раз по раз демонструючи карколомні стрибки.

Відтоді в цих сферах нічого істотно не змінилося, тож підґрунтя для припинення девальвації поки що не видно. Зате з'явилися підстави подивитися на проблему під іншим кутом зору.

ВИГАДКИ І РЕАЛЬНІСТЬ

Панічна реакція населення на стрибки курсу часто змушує людей поширювати нісенітницю про причини девальвації й нашивидкуруч шукати винних у тому, що відбувається на валютному ринку. Однією з легенд є те, що знецінення гривні цілком спричинене спекулятивними діями банків, які нібито беруть рефінансування в НБУ, купують на нього валюту, щоб згодом продати дорожче, і таким чином розхитують валютний курс. Це не відповідає дійсності й суперечить офіційній статистиці (див. «Міф про рефінансування»). Запас стабілізаційних кредитів, які Нацбанк

Автор:
Любомир
Шавалюк

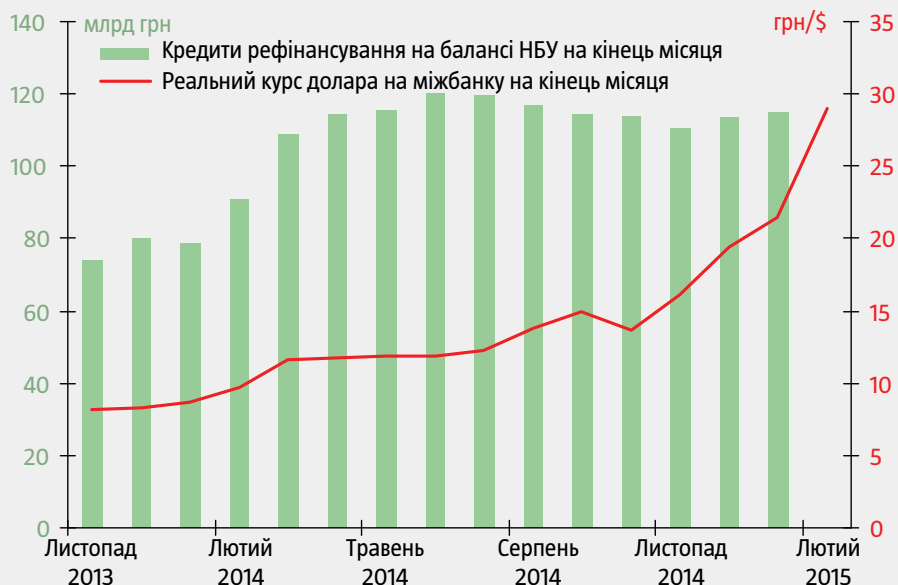
видав комерційним фінустановам, сягнув піка торік у червні й відтоді зменшується (у грудні – січні відбулося незначне зростання, але на загальну картину воно не вплинуло). Що стосується кредитів під заставу (зазвичай ОВДП), то вони фізично не можуть позначитися на валютному ринку, адже основні суми їх видають на один день (ба навіть ніч – овернайт). Іще один аргумент: обсяг валютних активів у банківській системі за 2014 рік зменшився на 38% у доларовому еквіваленті (у гривневому вимірі зріс на 22%), тобто на \$22,3 млрд. При цьому валютні зобов'язання скоротилися на \$22,1 млрд, із яких \$11,4 млрд – депозити, деноміновані в іноземних грошових одиницях, що їх винесли з банківської системи населення, підприємства та організації. Тобто якби банки не були обмежені регулюванням НБУ, яке суворо регламентує дозволені обсяги чистої валютної позиції (активів мінус пасивів, деномінованих в іноземних грошових одиницях), і хотіли заробити на курсі долара, то збільшували б валютні активи в абсолютних показниках чи відносно пасивів. Цього не було й немає зараз. Отже, спекулятивними діями фінустанов стрімке падіння курсу гривні пояснити не можна.

Іще одна причина, яку часто називають у зв'язку зі знеціненням гривні, – те, що експортери не заводять в Україну валютну виручку, яку отримують від виробленої в ній продукції. Тут є два аспекти. По-перше, материнські компанії вітчизняних експортерів справді притримують валюту за кордоном, щоб завести її за вигіднішим курсом. Але термін цієї затримки законодавчо регламентований (зазвичай 90 днів), а щойно минає три місяці після введення зазначеного обмеження, як валюта на ринок починає надходити в нормальному режимі, тобто щодня з'являється та виручка, товар під яку було вивезено 90 днів тому. Тож проблема вже здебільшого відіграна ринком.

По-друге, часом ідеться й про те, що валютну виручку зовсім не заводять в Україну. З одного боку, тут є багаторічна проблема виведення капіталу за допомогою трансфертного ціноутворення. Вона не з'явилася й не зникла нещодавно, тож баланс сил на валютному ринку не змінилася, а

Міф про рефінансування

Обсяги стабілізаційних кредитів, виданих Нацбанком, сягнули піка в середині минулого року й відтоді зменшуються.



отже, й на курс гривні не вплинула (хоча якби її подолали, приймаючи, наприклад, адекватний закон про трансфертне ціноутворення, то девальваційний тиск на гривню значно зменшився б, а то й зник би). Із другого боку, знецінення нацвалюти призводить до того, що частка собівартості в доході зменшується, а відтак є можливість більше прибутку виводити за кордон, чим нібито користаються експортери. Схема проста. Якщо ринкова ціна вивезеного товару становить \$100, а його собівартість – 600 грн, то при курсі 8 грн/\$ виробник продавав товар за \$75 на офшорну компанію, яка реалізовувала його за ринковою ціною й залишала на своїх рахунках \$25 прибутку, що ніколи не поверталися в Україну. При курсі 30 грн/\$ виробник може збувати цей товар на ту ж таки офшорну компанію вже за \$20, яких досить, щоб покрити витрати на виробництво, відтак за кордоном залишатиметься \$80 із кожної сотні. Й ось, як дехто вважає, саме така схема зараз працює в Україні, що зменшує пропозицію валюти на ринку і знецінює гривню. Але якби це було так, то ціни експортних товарів, вимірювані у твердій валюті, помітно знизилися б. Частково так і є (**див. «Експорт під укіс»**), адже у грудні український експорт подешевів на 8,6% відносно аналогічного місяця 2013 року. Але така зміна не відповідає темпові знецінення гривні, та й вона великою мірою відображає падіння ринкових цін на сировинні матеріали на глобальних ринках. Тобто і цей аспект не має суттєвого впливу на валютний ринок в Україні.

Однак товарний експорт справді падає, і валютні надходження від нього також. Спричинено це меншою мірою зниженням ціни, а більшою – показників кількості вивезеної продукції. Тут є кілька факторів. По-перше, через утрату контролю над частиною Донбасу відбулося формальне скорочення експорту деяких товарних позицій. Наприклад, за даними Держстату, в IV кварталі минулого року вивіз вугілля з України в натуральному вираженні впав на 86%, коксу – на 83%. Це не обов'язково результат еквівалентного зменшення масштабів виробництва. Просто бойовики «ДНР» – «ЛНР», захопивши контроль над ним, можуть

Обсяг валютних активів у банківській системі за 2014 рік зменшився на

38%
у доларовому еквіваленті, тобто на
\$22,3 млрд



ДУЖЕ ЙМОВІРНО, ЩО ГОЛОВНИМ ФАКТОРОМ ВИВОДУ КАПІТАЛУ Є ПОПЛІЧНИКИ ЯНУКОВИЧА

ська валюта. Водночас може бути, що частина експорту йде неофіційно через «ЛНР» – «ДНР», тому не потрапляє в українську статистику, а валютні надходження від нього – відповідно на валютний ринок. Так чи так, а падіння вивозу товарів до Росії пришвидшується: якщо в середньому за 2014 рік його темп становив 34%, то в жовтні експорт українських товарів до РФ скоротився на 48%, у листопаді – на 50%, у грудні – на 63%. Складається враження, що Кремль свідомо посилює торговельну блокаду України й має чіткі плани дій у цьому на-

збувати продукцію в Росію (подейкують, що вони так і роблять) чи навіть в Україну. І за це отримують виручку, частково валютну (готівкою, звичайно), але ті гроші на валютний ринок нашої країни не потрапляють, хоч були б там не зайві (у найкращому разі вони йдуть на чорний ринок, але і в цьому є сумніви). По-друге, війна має ще один наслідок: падіння експорту нафти й нафтопродуктів та електроенергії, темп якого в IV кварталі становив відповідно 93% та 44%. Те, що раніше ми вивозили, в умовах енергетичної кризи стало гостро необхідним для нас самих, відтак експорт знизився, а з ним і відповідні валютні надходження. По-третє, ймовірно, експортери притримують частину вироблених товарів з огляду на те, що потім можна буде одержати за них більше грошей, принаймні у гривні. Так, експорт пшениці, ячменю та кукурудзи, основних видів зернових, які виробляють в Україні, у IV кварталі 2014-го скоротився на 16%, або майже на 2 млн т, хоча торішній урожай перевищив показник 2013-го. По-четверте, значно впав обсяг вивозу тих товарних груп, провідним споживачем яких є російський ринок, наприклад машин та обладнання, готових харчових продуктів тощо. Можливо, це частково пов'язано з девальвацією рубля та зменшенням купівельної спроможності росіян. Однак гривня знецінювалася швидше й раніше, ніж росій-

прямку та ясні очікування стосовно їх результату.

Прикметно, що з усіх факторів зменшення валютних надходжень від експорту товарів з України Нацбанк не може контролювати практично жодного. Він здатен лише затягувати час, запроваджуючи адміністративні бар'єри, чим сьогодні й займається. Утім, така тактика у довгостроковій перспективі є безплідною, тож для досягнення результату, а саме стабілізації експорту й ситуації на валютному ринку, НБУ конче потребує кооперації з Кабміном. А її якраз не вистачає.

Також не слід забувати про МВФ. У більшості подібних ситуацій Фонд рекомендує девальвувати національні валюти країн, яким допомагає. Наприкінці літа минулого року ходили чутки, що Україні було рекомендовано знецінити гривню до 20 грн/\$. У таку девальвацію ще можна було повірити. Але коли курс сягнув 35–40 грн/\$ у лютому, що означає чотири-п'ятикратне знецінення за півтора року, то практично неймовірно, щоб ці показники відповідали рекомендаціям МВФ, бо у світі не було таких прецедентів. Відтак лютьнева валютна паніка – це не що інше, як результат глибоких негативних тенденцій, які влада нині не зовсім контролює і з якими не знає, як упоратися.

КЛЮЧОВА ПРОБЛЕМА

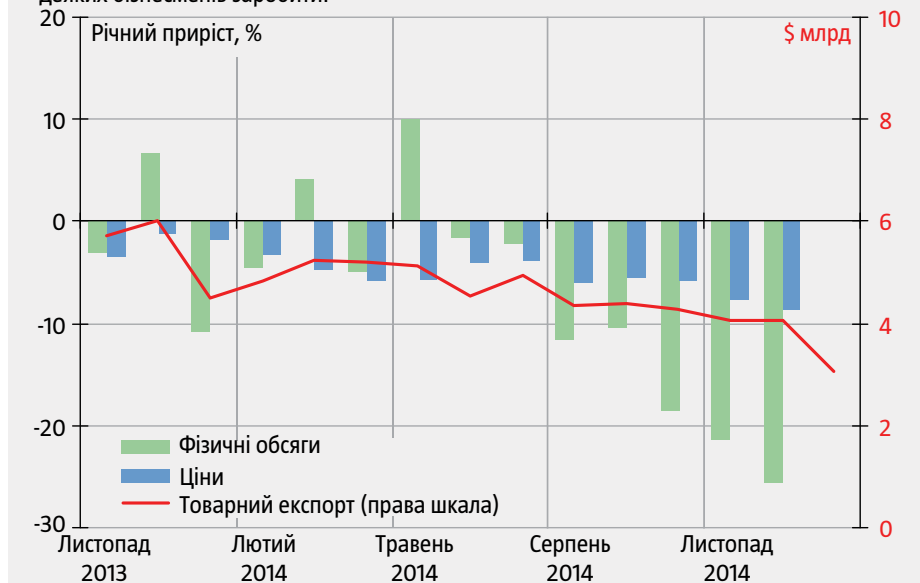
Існує і така причина знецінення гривні, яка має не тільки підтвердження у статистиці, а й тривалу сюжетну лінію. Ідеться про виведення капіталу за кордон. **Тижень** писав, що основний рушій девальвації нацвалюти захований у фінансовому рахунку платіжного балансу. Його дефіцит торік становив \$8,4 млрд на тлі профіциту \$18,6 млрд у 2013-му.

Але хто виводить капітал? На перший погляд, це роблять перелікані іноземні інвестори. Однак вони зазвичай тікають до певної межі, тобто, коли національна валюта стає дуже дешевою, обмінювати її на долар не вигідно (бо можливий стрімкий «відскок» унаслідок раптового напливу спекулятивного капіталу), відтак тенденція вичерпується, нерезиденти заспокоюються. У нас, навпаки, судячи з динаміки курсу гривні, виведення капіталу наростає...

Експорт під укіс

Падіння експорту та валютних надходжень від нього пришвидшується.

Основні причини – Росія, втрата контролю над територіями та нестримне бажання деяких бізнесменів заробити.



Не можуть виводити його й фізичні особи. Зі зростанням рівня цін вони витрачають свої доходи на нагальніші потреби: їжу, одяг, комунальні послуги, ліки. Тож об'єктивно не купуватимуть багато доларів і не класти-муть їх під матрац чи не вивозитимуть за кордон. Статистика це підтверджує, адже за 11 місяців після зміни влади обсяги відпливу готівкової валюти з банківської системи були порівняно мізерні – \$317 млн.

Ще один варіант: капітал можуть виводити українські олігархи (окрім схем із застосуванням трансфертного ціноутворення), які свого часу оформили власність на активи за кордоном, а тепер перекладають належні їм акції із закордонної кишені у внутрішню, натомість валюту – із внутрішньої в закордонну. Цілком можливо, вони настільки налякані тектонічними зрушеннями у вітчизняному політичному ландшафті, що виводять гроші, не зважаючи на курс, вигідний він чи ні. І ця тенденція, не виключено, триватиме досить довго, поки вони відчують, що їхній вплив у країні перестав зменшуватися й активам уже нічого не загрожує. Проблема в тому, що олігархам допомагають фінустанови, зокрема кишенькові банки фінансово-промислових груп. І саме в цьому полягає непряма

вина депозитних корпорацій у знеціненні гривні, за що НБУ повинен неодмінно їх карати.

Але, дуже ймовірно, головний фактор виведення капіталу – полічники Януковича. Якщо основним мотивом звичайних олігархів є гроші, тобто страх утратити капітал та бажання його захистити, то представники режиму в своїх діях керуються прагненням реваншу, яке стимулює Росія в обмін на політичний притулок. Це підтверджують регулярні й дуже специфічні появи Клименка, Азарова, Януковича в інформаційному просторі України, які відбуваються за фізичної їх відсутності на її території. В одному з останніх інтерв'ю Янукович заявив, що шукав можливості повернутися в Україну й «очолити спочатку рух протесту, а потім узяти участь у захисті тих людей, які потрапили в цю ситуацію», але, не знайшовши її, він зараз «посилає в Україну людей і моніторить ситуацію». Мовляв, щойно в нього з'явиться можливість повернутися, він це зробить.

Ці слова означають, що учасники режиму з допомогою Кремля активно готують підґрунтя для контрреволюції. І, на жаль, вони мають достатньо економічних інструментів. Передусім ідеться про масштабний бізнес, який у них залишився в Україні. Проблема в тому, що значна частина його збе-

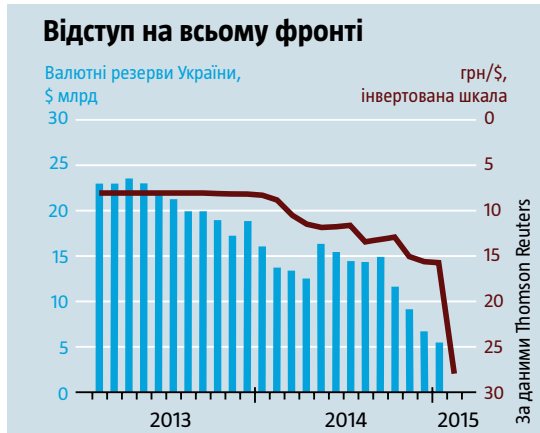
рігає монопольне становище, створене за режиму. Ці активи не перестають генерувати прибутки і щомісяця, щотижня, щодня за допомогою банків переводять їх у валюту й виводять за кордон за допомогою фіктивних операцій з імпорту чи купівлі сміттєвих цінних паперів (мабуть, здебільшого в Росію, де її використовують Янукович і компанія, але для курсу гривні це не має значення). Така тенденція триватиме доти, доки український бізнес представників режиму належатиме їм, працюватиме й отримуватиме прибутки. Імовірно, Кремль використовує вигнання, щоб розхитувати економічну ситуацію в Україні (із динаміки експорту в Росію та проблем із постачанням газу видно, що це не єдиний важіль, але один із основних, які впливають саме на валютний ринок), обіцяючи їм повернення до влади в разі успіху. Таким чином, що вищий курс долара, то з більшими зусиллями Янукович і компанія, а також Росія продовжуватимуть свою руйнівну діяльність. І вони не зупиняться, поки не втратять інструментів впливу або не досягнуть успіху. Це війна на знищення. Хоч як це низько й огидно, але в нашій історії таких випадків не бракувало.

Відтак для України та її влади кінце необхідно усвідомити наявність і серйозність цієї проблеми. А громадянське суспільство повинне в цьому допомогти й підтримати, об'єднавшись перед зовнішньою загрозою. Тільки в такому разі можна знайти шляхи її подолання, яке стане основою для стабілізації на валютному ринку. А до того часу тиск на гривню зберігатиметься.

У такому ракурсі вимагати відставки чи покарання Гонтареві, Яценюка або Порошенка можна лише в тому випадку, коли вони своїми діями підіграють януковичам та Кремлю. Судячи з останніх інтерв'ю голови НБУ, вона помітно еволюціонує і дедалі більше відповідає рівневі викликів. Але оскільки причини знецінення гривні значною мірою лежать поза компетенцією НБУ, то й успішність її дій обмежена. Їй дуже знадобилася б допомога Кабміну або, як писав Анатолій Гриценко, РНБО. Але чи настільки швидко розвиваються на своїх посадах їхні очільники, як Гонтарев? Запитання риторичне. ■

День розплати

Підтримка Заходом України абсолютно неадекватна



В історію ця фінансова допомога може ввійти як найменш ефективна у світі – мова не про Грецію, а про Україну. Лише два тижні тому голова МВФ Крістін Лагард пообіцяла Києву \$40 млрд за чотири роки – неабияку суму для країни, ВВП якої незабаром може зменшитися до \$70 млрд. Проте, відколи економічна криза в ній значно посилилася, національна валюта впала до рекордного мінімуму (див. «Відступ на всьому фронті»). Минулого тижня НБУ запровадив нові заходи контролю над валютним ринком у марній спробі загальмувати падіння гривні. Державні облігації торгуються зі знижкою 60% від номіналу.

Звісно, головна проблема – війна на Сході, яка спустошує державну скарбницю, відлякує інвесторів і паралізує життя навколо зони бойових дій. Однак й сам пакет фінансової допомоги додає невизначеності. Ніхто не знає, звідки мають надходити ці кошти.

Від того моменту, коли МВФ реально видавав якісь копійки Україні, минуло вже майже шість місяців. Таким чином, НБУ залишився із проблемами сам на сам. 23 лютого він заборонив банкам видавати позики клієнтам для придбання іноземної валюти. Ще через два дні – купувати її для клієнтів. Такі способи контролю можуть лише частково поліпшити ситуацію.

МВФ пообіцяв Україні \$17,5 млрд. Кілька мільярдів можуть забезпечити інші донори включно з Європейським Союзом та Америкою. Навіть якщо все йтиме за планом (а цілком імовірно, що ні), це аж ніяк не ті \$40 млрд за чотири роки, котрі обіцяли

У межах цієї недолугої допомоги українському уряду доведеться незабаром робити те, від чого і він, і МВФ давно відмахувались як від зайвого: реструктуризувати борги. Без урахування окупованих проросійськими повстанцями територій та Криму, який торік захопила РФ, коефіцієнт боргу до ВВП в Україні вже, певно, сягнув 100%. Зменшення обсягів національної економіки піднімає цей показник іще вище, а тим часом падають доходи.

За словами Ондржея Шнайдера з Інституту міжнародних фінансів, план МВФ передбачає, що впродовж наступних чотирьох років Київ узагалі не повертатиме ніяких боргів. «Проте уряд України досі не почав перемовин щодо цього із кредиторами», – зазначає аналітик Standard Bank Тімоті Еш.

Один із них буде особливо непоступливим: Росія позичила \$3 млрд попередній українській владі. 24 лютого заступник міністра фінансів РФ заперечив можливість реструктуризації. Якщо Москва наполягатиме на цілковитій виплаті, інші кредитори можуть зробити те саме.

Дефолт став би неприємністю для влади, але становище простих українців уже й так далі нікуди. До кінця року вони, очевидно, будуть на третину біднішими, ніж на момент розпаду СРСР. Інфляція сягнула 29% і ще значно підвищиться через обвал гривні. Щоб приборкати її та підтримати валюту, відсоткові ставки (котрі й так уже дорівнюють 20%) буде піднято ще вище. Це утруднюватиме виплату кредитів. На додачу до цього всього – режим суворої економії, якої вимагає МВФ. До 2017 року ціни на газ зростуть у п'ятеро порівняно із 2013-м. Уряд заморозує пенсії. За такого високого рівня інфляції це означає відчутне їх зменшення. Навіть якби війна зупинилася завтра, проблеми на цьому аж ніяк не скінчилися б. ■



ProCredit Bank
ПроКредит Банк

Підвищення відсоткових ставок за депозитами до 24% річних

З 25 лютого збільшено ставки за депозитами для приватних клієнтів терміном 1–3 місяці до **24%** річних у гривні. За ощадною програмою для бізнес-клієнтів базову ставку підвищено до **10%** річних у гривні.

«Вибираючи банк для розміщення депозиту, важливо розуміти, для яких саме операцій у першу чергу він використовує залучені кошти. Ми, як банк для малого та середнього бізнесу, і далі здійснюємо кредитування. Значно збільшили ставки за строковими депозитами терміном від 1 до 3 місяців. Це дасть змогу, як і раніше, активно працювати з бізнес-сектором України, що завжди потребує своєчасного фінансування», – коментує заступник голови правління ПроКредит Банку Олександр Повшедний.

ПроКредит Банк є німецькою фінансовою установою, що спеціалізується на кредитуванні й обслуговуванні малого та середнього бізнесу, а також одним із найнадійніших і найстабільніших банків для вкладників в Україні. Підтримка акціонерів, належність до міжнародної групи «ПроКредит», контроль з боку Федерального управління фінансового нагляду Німеччини BaFin є гарантією стабільності та надійності ПроКредит Банку.

© 2015 The Economist Newspaper Limited. All rights reserved

Олексій Павленко:

«Якщо сьогодні дати дозвіл на продаж землі, це призведе до суцільного безладу в суспільстві»

Спілкувалася
Тетяна
Омельченко

В інтерв'ю *Тижню* міністр аграрної політики та продовольства розповів про своє ставлення до мораторію на продаж сільгоспземель, олігархізацію АПК, пояснив різницю між українським та європейським фермерами й назвав збитки сектору від війни на Донбасі та анексії Криму.

У. Т.: Одне з ключових питань аграрного сектору – мораторій на продаж земель сільськогосподарського призначення. Чи можливі реформи в АПК без його скасування?

– Земельне питання актуальне вже давно. Більшість капіталістичних країн провели низку реформ, у результаті чого земля стала товаром, який можна продати, надати під заставу в банк, отримати натомість фінансування й кредит. В Україні проблема в тому, що мораторій прописано в коаліційній угоді. Але це нам не заважає робити певні кроки в земельному питанні, на які чекають світові інвестори, донори та українське суспільство. У першому читанні ухвалено закон про мінімальну семирічну оренду, що дозволяє інвесторові заходити й мати гарантії, що землю не буде відібрано. Я щотижня буваю в регіонах і чую, що бізнес (незалежно від масштабів)

хвилюють питання семирічної оренди та реєстрація/перереєстрація невитребуваних паїв. Більше турбує не продаж землі, а зменшення бюрократичних процедур. Сьогодні питання єдиного податку прив'язане до зареєстрованої землі й у багатьох є ризик його втрати з тієї причини, що агроземля не може бути зареєстрована. І це питання треба вирішувати терміново.

У. Т.: Чи є ви прибічником скасування мораторію на продаж сільгоспземель?

– Якщо сьогодні дати дозвіл на продаж землі, це призведе до суцільного безладу в суспільстві. За оцінками іноземних експертів, готовність нашого кадастру становить менш як 5%. До того ж потрібні певні нормативні акти, регулювання. Тому необхідно створювати робочі групи. На сьогодні є вісім таких груп (сформованих спільно з єврокомісіями), які займаються повним переліком питань, як-от безпека продуктів харчування, розвиток малого та середнього бізнесу, екологічні проблеми, а головне – земельна реформа, у якій нам допомагають закордонні аналітики.

У. Т.: Дрібні й середні підприємці бояться, що зняття мораторію на купівлю-продаж земель сільгосп-

призначення призведе до легалізації тіньового переділу земельної власності, концентрації земель у руках «латифундистів» та повного зубожіння українського села. Чи є така загроза насправді?

– За останні шість тижнів перебування в регіонах я жодного разу не чув питання, пов'язаного з продажем землі. Людей цікавить, наприклад, посівна кампанія. Є й інші проблеми: аграрний сектор має нульові дотації й субсидії, скасовано ПДВ для сільгоспвиробника та посередника. Зараз наше міністерство серйозно відпрацьовує компенсацію банківських відсотків, тому що є проблема фінансування. На посівну не вистачає 10–15 млрд грн. До того ж потрібно більше оборотного капіталу у зв'язку з подорожчанням майже у 1,5 раза пального, насіння, добрив і засобів захисту рослин.

У. Т.: До речі, про банки. Яка доля Земельного банку, сформованого за Віктора Януковича?

– Це порожня компанія, яка не була наповнена землею. Проект заморожений і на сьогодні неактуальний.

У. Т.: Як, на вашу думку, уникнути олігархізації ринку під час розподілу останнього нерозподіленого ресурсу – землі?



– Не до кінця розумію термін «олігархізація». Основне питання тут лежить у соціальній площині: великий бізнес, що заходить у регіони, може бути соціально відповідальним. Не слід поводитися як загарбники. Є громади, які вимагають від підприємців певних дій і благ. Щодо оптимального розміру земельних наділів, то держава не має права заборонити великому бізнесу заходити в регіони. Наша основна мета – щоб село жило, створювалися робочі місця й умови були максимально ринковими.

Добре відома американська модель – це великі масиви землі. У Бразилії середній розмір господарства – 200 тис. га, яке обробляють 150–200 людей, в Аргентині – 55 тис. га, де працюють 35 осіб. У Європі інакше: маленькі кластери об'єднані в кооперативи (до 100 га). Вони мають спільну ферму або окрему зону з приймання молока. Значний відсоток від їхньої діяльності надходить у державну економіку. В Україні існують усі згадані варіанти. Зараз наше міністерство з європейськими колегами створило спецгрупу, що фокусується на розвитку малого та середнього бізнесу (розвитку сільських територій у форматі кооперативів). Яскравий приклад – Львівська область. Її мешканці збирають ягоди, переробляють, заморожують та експортують їх. Сьогодні Україна є одним з основних постачальників ягід до Європи.

У. Т.: Фермери вимагають зміни правил гри на ринку: введення диференційованої системи оподаткування та підтримки. Що більше господарство, то більша підтримка та вищі податки і навпаки. Чи реальні такі зміни?

– Теоретично можливо все. Є безліч цікавих пропозицій, зокрема на рівні законопроектів та обговорень у Верховній Раді. Але треба підходити до цього питання не з позиції дискримінації чи однакових умов. Нещодавно вносилася пропозиція компенсувати ПДВ лише агровиробнику, а посереднику – ні. Коли провели аналіз, зрозуміли, що трейдери зазнаватимуть збитків. Тому на все потрібно дивитися не тільки популістично, а й з погляду довго- чи короткотермінової перспективи.

За останній квартал наше міністерство опрацювало 169 нормативних актів, регламентів і положень. Це лише з аграрних питань. Але, рівняючись на європейські нормативи, треба розуміти, що ми маємо свою специфіку. Звісно, хочеться, щоб у нас працювали кооперативи на кшталт європейських, були можливими села. Ідеальна модель сіл у Баварії та Франції: там бути фермером престижно. У Європі є загальна система оподаткування, але на гектар надається пряма допомога в середньому €400. На жаль, ми такого не можемо запропонувати.

У. Т.: Які передумови необхідні для формування в Україні фермерства як класу?

– У принципі фермерський клас у нас сформовано. Люди, які працюють на землі, називають себе фермерами. Ті, що мають 1 га саду, 20 га землі чи 10 корів, теж фермери, бо свою продукцію вони віддають на ринок чи в пункти заготівлі. Наше фермерство не схоже на європейський варіант, але його не можна порівнювати і з радянським підходом, коли створювалися колгоспи та радгоспи. В Україні його називають малим та середнім бізнесом. І цей клас дуже потужний, соціально активний. Я за те, щоб надавати більше повноважень місцевим громадам. Відбулася перша фаза децентралізації бюджетів, на черзі законопроект із передачі повноважень прав на землю селищним радам і місцевим громадам.

Європейські фермери можуть отримати фінансування терміном до 20 років за ставкою 4–5% річних. У Міністерстві агрополітики є дев'ять проектів (вартістю \$8 млрд): елеватори, довгострокове фінансування лізингу техніки, фінансування малого і середнього бізнесу. Європейські експерти вбачають велику можливість і серйозний потенціал (за правильною агрономії) у тому, щоб удвічі збільшити продуктивність української землі. За аграрним бізнесом велике майбутнє. Не лише за вирощуванням базових продуктів, а й за переробкою (тваринництво, молоко, біоетанол).

У. Т.: У 2013 році Україна стала одним зі світових лідерів з ек-

порту аграрної продукції. Зокрема, зернової групи. Які подальші перспективи?

– Сьогодні аграрна галузь є локомотивом української економіки, № 1 в експортній складовій. Єдина, яка показала зростання і залишається прибутковою. Всі експортоорієнтовані продукти мають позитивні результати. Я багато спілкуюся з аграріями, вони прагнуть одного: не змінювати щороку правила й надати дешеве фінансування. Україна є № 1 у світі з вирощування соняшнику й виробництва з нього олії, а за зерновими й кукурудзою посідає четверте місце. Незважаючи на те що гривня постійно падає, наш аграрний сектор став конкурентнішим у 3,3 раза (порівняно з минулим роком). Для іноземних партнерів зараз привабливіша купівля української продукції. У нас найнижча у світі собівартість курятини, що відкриває великі можливості.

У. Т.: Яких збитків зазнав АПК України у зв'язку з анексією Криму і війною на Донбасі?

– Ми втратили 1,5 млн т зернових. Не кажучи про втрачені підприємства. Наприклад, великий завод у Донецьку, що належав нашам закордонним інвесторам, тваринницькі комплекси. Що стосується Криму, то близько 40 тамтешніх компаній, які належали до нашої аграрної галузі («Масандра», «Новий Світ»), націоналізовано РФ. Зараз Україна формує судові позови, працює над перереєстрацією торгових марок: жоден актив ми не збираємося віддавати. На Донбасі й Луганщині велика проблема з посівною. Банки та інвестори не хочуть її фінансувати, оскільки низку утід потрібно розмінувати й невідомо, яка сторона збере урожай.

У. Т.: Що відбувається з експортом сільськогосподарської продукції до РФ?

– Експорт триває, але наш товарообіг у сфері АПК впав за останній рік на третину. Зараз ми активно шукаємо заміну російським ринкам збуту й порушили питання про збільшення експортних квот у країни ЄС для українських товаровиробників (курятини, яйця, мед тощо). Утім, орієнтуємося не лише на Європу, а й на африканські та азійські ринки. ■

БІОГРАФІЧНА НОТА

Олексій Павленко народився 1977 року в Умані. Вивчав економіку в Національному університеті «Києво-Могилянська академія», а також навчався в Міжнародній школі бізнесу, Українській академії зовнішньої торгівлі та Школі бізнесу Університету Нінроде (Нідерланди). Кандидат економічних наук. Працював у банку в Нідерландах, групі агрокомпаній «Райз» і ГК «Фокстрот». Член ініціативної та координаційної групи ініціативи «Перший професійний уряд реформ» та наглядової ради ТОВ «Європейські молочні технології». 3 грудня 2014 року – міністр аграрної політики та продовольства України.

Рада на п'ять хвилин



Автор:
**Богдан
Буткевич**

Є на сайті Верховної Ради дуже цікавий розділ під назвою «Законопроекти». Там викладають проекти законів, які згодом, якщо пройдуть всю процедуру, мають потрапити до сесійної зали. Зрозуміло, що три чверті з них так ніколи й не виносяться навіть на голосування. Проаналізувавши законодавчі надходження за останній тиждень, доводиться констатувати: нинішня Верховна Рада є напрочуд неефективною структурою.

Наприклад, за останній тиждень, із 24 лютого по 3 березня, депутати зареєстрували 86 законопроектів. На перший погляд, чимала працездатність: у середньому щодня народні обранці вносять 12 нових документів, які мають у теорії покращити життя людей, впорядкувати діяльність державних органів тощо. Але це тільки на перший.

Якщо уважніше придивитися, то відразу видно, що абсолютна більшість із них – це не проекти нових законів, а пропозиції внесення правок до наявних. Здавалося б, ну то й що? Правильно, треба ж постійно вдосконалювати законодавство, підтягувати його до реалій сучасності. Але проблема в тому, що коли поглянути ще уважніше, то стає зрозуміло: та сама абсолютна більшість внесених законопроектів – це або лобістські поправки до митних чи податкових кодексів, або просто популістські агітки без жодних шансів на ухвалення.

Наприклад, цілий шквал законопроектів на модну та піар-вигідну тему курсових коливань. Ось Олег Ляшко&Со проявляє підвищену активність у цьому питанні й окрім обсипання голови НБУ Гонтареві доларами в Раді вносить проект постанови розслідування діяльності посадових осіб Національного банку України у зв'язку з невиконанням ними посадових обов'язків щодо забезпечення стабільності грошової одиниці України. «Опозиційний блок» теж не пасе задніх: Олександр Вілкул реєструє проект постанови про утворення Тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України з питань перевірки діяльності Національного банку України в період фінансової кризи в Україні 2014–2015 років. Ну і як же без екстравагантного Сергія Капліна з Блоку Петра Порошенка із проектом постанови про утворення Тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України з питань розслідування ймовірних злочинів та спекулятивних діянь, які призвели до стрімкого коливання курсу іноземних валют та девальвації гривні.

І Наталія Королевська з ОП, яка буквально бомбардує Раду популістським непотребом у стилі проекту закону про внесення змін до деяких законів України щодо відновлення прав інвалідів та деяких категорій дітей на пільговий проїзд чи проекту закону про внесення змін до Закону Укра-

їни «Про Державний бюджет України на 2015 рік» (щодо підвищення рівня державних соціальних стандартів). І Семен Семенченко біжить поперед батька, точніше Міністерства оборони, у пекло, вносячи законопроект про забезпечення права на свободу совісті у військових формуваннях України й подібні речі.

Найбільший шедевр, як на суб'єктивний погляд автора цих рядків, вносять депутати Лілія Гриневич та Іван Кириленко з «Батьківщини» у співавторстві з Олексієм Скрипником із «Самопоміч»: проект постанови про створення Тимчасової спеціальної комісії Верховної Ради України – увага – з питань майбутнього. Це з розряду «коли немає що зробити, пропонуй створити якусь ТСК». На цьому тлі тьмяніє навіть Костянтин Матейченко з «Народного фронту» зі своїм скандальним проектом закону про внесення змін до Кримінального кодексу України (щодо захисту та збереження авторитету держави), який зводиться, по суті, до покарання за критику влади. Зрозуміло, що жоден із таких законотворчих актів не має шансів навіть потрапити до сесійної зали, проте активність проявлена, є що сказати на ефірах, мовляв, ось дивіться, який я активний і корисний депутат.

Інша категорія – дрібний лобізм. Хоча як сказати дрібний – мова в багатьох документах йде про мільйони гривень. Класичний приклад – Олег Недава з Блоку Петра Поро-

шенка, обраний у фантомному окрузі № 53 в Донецькій області, який майже повністю контролюють бойовики, реєструє законопроект про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2015 рік» щодо цільового спрямування екологічного податку. Мабуть, екологічний податок має найбільше хвилювати депутата з округу, якого більше не існує після того, як українські війська залишили Вуглегірськ і Дебальцеве. Чи Олександр Гергеа, власник «Епіцентру», який подає законопроект про внесення змін до Закону України «Про застосування реєстраторів рахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг» (щодо створення та подання контрольних стрічок в електронній формі).

То неже у ВР не вносять конструктивних законопроектів? Чому ж, іноді трапляється. Щоправда, більшість із них реєструють Кабінет Міністрів і президент. Констатуємо: парламент нинішнього скликання майже не генерує корисного законотворчого матеріалу. Принаймні на сьогоднішній день. Натомість панують популізм і вже нічим не прихований лобізм. Така собі Рада на п'ять хвилин. Ефірного часу, який у середньому припадає на депутата-балакуна на телебаченні. ■

**ПАРЛАМЕНТ НИНІШНЬОГО
СКЛИКАННЯ МАЙЖЕ
НЕ ГЕНЕРУЄ КОРИСНОГО
ЗАКОНОТВОРЧОГО
МАТЕРІАЛУ**

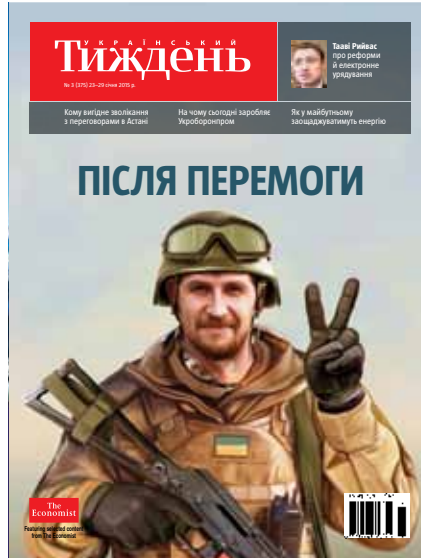


«Світ у 2015» – українська версія щорічного спецпроекту журналу The Economist: аналіз, прогнози на майбутній рік від впливових експертів, політиків і ділових людей. Унікальність української версії видання – це не лише мова, а й акценти на національних проблемах і тенденціях, залучення провідних вітчизняних експертів.

Щонайменше 20% контенту видання буде присвячено Україні. «Український тиждень» уже четвертий рік поспіль спільно із The Economist видає проект «Світ у...», третій рік поспіль наше видання дістає ексклюзивне право в Україні на друк цього спецпроекту. Змістову частину спецпроекту «Світ у 2015» буде традиційно представлено статтями та колонками найвідоміших політиків, посадовців, бізнесменів, аналітиків, громадських діячів та журналістів.

Це забезпечує авторитетність і точність заявлених прогнозів та трендів, сценаріїв розвитку ключових подій ділового світу в 2015 році.

Передплатний індекс «Світ у 2015» 68098



Оберіть зручний для вас спосіб передплати:

РЕДАКЦІЙНА:

у будь-якому банку за наведеними реквізитами.

Повідомте адресу доставки за телефоном 067-407-10-96 (з 9:00 до 18:00, оператор скине Ваш виклик і перетелефонує);

У ВІДДІЛЕННЯХ УКРПОШТИ:

«Український тиждень» за індексом 99319;

«Світ у 2015» за індексом 68098;

ЗА СИСТЕМОЮ PORTMONE:

www.portmone.com.ua

ВАРТІСТЬ РЕДАКЦІЙНОЇ ПЕРЕДПЛАТИ:

«Український тиждень»

- за 1 міс. – 45 грн
- за 3 міс. – 135 грн
- за 6 міс. – 270 грн
- за 12 міс. – 540 грн

«Світ у 2015» – 45 грн

Телефон редакції: 044-351-13-00

повідомлення	отримувач платежу		
	ТОВ «Український тиждень»		
касир	26009000022321		35392656
	поточний рахунок отримувача		код отримувача
	назва установи банку		
	ПАТ «Укрсоцбанк»		
	Прізвище, ім'я та по батькові платника		
	Адреса платника, телефон		
	вид платежу: за передплату на журнал		
	період:		
	сума, грн		
платник (підпис)			

** У графі «вид платежу» вкажіть, будь ласка, назву журналу



За що і проти чого

Автор:
Юрій Макаров

Мій друг Євген Степаненко привіз із фронту скромненьку брошурку на 16 сторінок завбільшки з долоню «Пам'ятка учаснику антитерористичної операції» – цілі поточної війни в запитаннях і відповідях. Опіную її рівень скептично, він вибухає: «Як ти не розумієш? На передовій саме цього бракує! Напиши ти краще!».

Виявляється, чимало з тих, хто свідомо підставляє голову під кулі, не маючи аніскільки сумнівів у правильності свого в буквальному сенсі життєвого вибору, не можуть раціонально сформулювати власні мотиви. Не певен, що моя думка їм потрібна. Тож пишу радше для себе. Чому вони це роблять? Бо на нашу країну, Батьківщину напали.

Звісно, українці різні, й наша спільна Вітчизна все одно в кожного своя, трохи інакша. Тож і мотивація неоднакова. Україна – це не лише вишиванки й пісні, хоча для когось (не всіх) вони скарб, і ними гріх нехтувати. І не лише мова, хоча в ній зафіксовано базові цінності, які розкриваються, коли ти в неї по-справжньому занурюєшся. І не лише історія з культурою, які більшість із нас до пуття не знає (узагальнюю так упевнено, бо інакше реакцією на новітні відкриття, пов'язані з ключовими посталями й моментами українського шляху, не були б розгубленість, а подеколи й активне несприйняття). Але останнім часом після супертолерантного Євромайдану спостерігається тенденція зовсім уже ігнорувати український фактор: мовляв, ми політична нація, а в кого яке коріння – це ваші особисті подробиці. Хочу сказати, що навіть так звані російськомовні співвітчизники (до яких

належить і автор цих рядків) нібито байдужі до етнографічних сентиментів, десь у глибині душі страждають на своєрідний «комплекс ампутації» і відчують полегшення, коли бодай частково, символічно повертаються або наворачтаються в українське силове поле.

У невгамовного режисера Сергія Проскурні в документальному фільмі «Тарас Шевченко. Ідентифікація» є епізод, котрий він знімав у Сніжному – тому самому, про яке ще рік тому мало хто чув поза межами Донецької області. Герой – місцевий бомж, який підтримує (чи вже підтримував?) життя підбиранням вугілля в занедбаній копальні. І там, власне під землею, після кількох простих запитань цей дядько раптом зі сльозами переходить із суржику на вірцеву українську, якою не розмовляв із дитинства, починає читати Шевченка напам'ять... Це концентрований образ багатьох українців, які чи то під тиском обставин, чи то через слабкість характеру були відмовилися від своєї ідентичності й тепер по trochu до неї повертаються. Не кажу вже про окремих стовідсоткових, без жодних домішок, етнічних росіян чи євреїв, що в безкомпромісності свого патріотизму сто очок наперед дадуть декому з автохтонів.

Та не лише минуле має об'єднувати здорому країну. Передусім не минуле. Останнім часом стало зрозуміло, що Україна – це ще й простір свободи, де ти можеш узяти участь у формуванні майбутнього. Ну, скажімо, маєш шанс. Раніше його не було, а тепер з'явився. В осканженілого сусіда цього немає, а в нас є. За сприятливого сценарію Україна – вікно можливостей. Порозуміння, довіра, терпимість, взаємодія, ініціатива і т. ін. Власний проект життя. Оптимізм. Хай би як нові-старі еліти за останній рік намагалися цей оптимізм попсувати, він іще існує.

Це, так би мовити, позитивна програма: за що. Щоб була Україна. Така Україна.

Тепер – проти чого. Теж дуже просто: аби тут не було Росії. Не вигаданої Росії «всесірної отзивчивості», а реальної, де чесні й порядні люди – це за визначенням зрадники, диваки й маргінали, а гопота – мейнстрим. Де з узурпаторів-крадіїв не сміються, як у нас (і не скидають їх урешті-решт), а їхні обличчя, навпаки, друкують на футболках та іконах. Де брешуть зранку до вечора й отримують за це ордени та народну любов. Де влада може зробити з підданими – громадянами цей контингент назвати важко – все, що їй заманеться. Де суспільство свідомо плекає свою архаїчність і панічно боїться паростків новацій. Де всі декларують, що страшенно люблять одне одного та

**УКРАЇНА – ЦЕ ПРОСТІР
СВОБОДИ, ДЕ ТИ
МОЖЕШ УЗАЯТИ УЧАСТЬ
У ФОРМУВАННІ
МАЙБУТНЬОГО.
НУ, СКАЖІМО, МАЄШ ШАНС**

весь світ, а насправді ненавидять кого лиш можна, а надто Україну з Америкою (ніби вони те саме). Де нами лякають дітей, сіючи ворожнечу просто-таки з пелюшок: бачили ролик, у якому п'ятирічний хлопчик мріє мочити укрів, коли виросте? Де замість облаштовувати власне життя, хлопці їдуть за 6 тис. км руйнувати чуже, хоча вдома їх дражнять «чурками».

Багато чого можна написати про ту країну, яку ми любимо, й ту, яка принесла нам горе. Нічого нового. Будь-хто з учасників АТО, кого я знаю особисто, міг би перелічити те саме. Просто вони зайняті іншим. ■

Уроки мобілізації

Погляд на комплектування військ зсередини

Автор: Дмитро Лиховій

Щойно починається нова черга мобілізації, київський міський та районні столичні військові комісаріати отримують безліч звернень від «доброзичливих» громадян, які сигналізують воєнкомам про те, що, мовляв, от який-то нехороший сусід ухиляється від призову, а такому-то, пиякові, наркоману, хулігану, варто надіслати повістку, хай піде повоює, виправиться чи просто спокутує.

У більшості випадків ідеться про сприйняття армії як інституції каральної – і каральної не щодо далеких сепарів, а щодо тих, хто призивається на військову службу. «За таких умов мені в армію йти не варто» – ось позиція абсолютної більшості військовозобов'язаних. На жаль, за рік, що минає від початку першої черги мобілізації, державне та армійське керівництво зробило дуже багато хибних кроків, аби загальне патріотичне піднесення й бажання захищати Батьківщину змінилися скепсисом і недовірою до доцільності ставати до лав Збройних сил України.

95% НЕОХОЧИХ

Ці цифри рідко фігурують у ЗМІ, але реалії такі: якщо в березні – квітні 2014 року до військкоматів не приходили 70% військовозобов'язаних киян, яким надсилали сповіщення про мобілізацію, то під час її другої черги неохочих було вже 80%, третьої – 90%, а тепер (із 20 січня 2015-го) цифра сягає 95%. Про це свідчать наші джерела у відділі обліково-мобілізаційної роботи Київського МВК.

Варто зауважити, що названі особи – це не «уклоністи» як такі. Класичний «уклоніст» – той, хто ухиляється від явки у військкомат, коли вже отримав

повістку офіційно, на руки. Таке має тягти за собою адміністративну й навіть кримінальну відповідальність. А 95% – це військовозобов'язані, до яких із різних причин не доходить сповіщення про потребу з'явитися в РВК. Людина може як тікати світ за очі під час мобілізації чи ховатися на балконі, коли у двері стукає незнайомий, так і просто жити за іншою адресою, перебувати у відрадженої тощо. Низька якість роботи, а часом навіть саботаж керівників підприємств, представників місцевої влади, ЖЕКів тощо, які теж уповноважуються розносити повістки, із цієї самої опери. До відповідальності ті 95% «неохочих» притягти практично неможливо.

Вдумайтесь: майже 95 із кожних 100 киян, до яких звертаються із викликом військкомати, ігнорують його. У деяких регіонах ця кількість менша, а в деяких навіть більша, зокрема на Заході України. Катастрофа? Не зовсім. Хоча...

Перед початком четвертої черги мобілізації Генштаб поставив перед військкоматами чітке завдання: у 2015-му забезпечити значно вищу якість призову, ніж торік. Один із ключових критеріїв – належний рівень фахових знань та підготовки військовозобов'язаних, які мобілізуються до лав ЗСУ. Планувалося, що «під рушницю» ставитимуть тільки людей із досвідом, котрі мають ті військово-облікові спеціальності (ВОС), яких потребують армійські підрозділи.

Виявилося, щоб мобілізувати до армії 1 тис. людей, потрібно розіслати ледь не 40 тис. (!) повісток. У таких умовах уже не випадає перебирати «матеріалом», свідчать воєнкоми. Доводиться брати тих, хто просто не ховається від РВК та отримує позитивну оцінку на медогляді.

«У зв'язку з недостатньою кількістю навчених резервістів,



які при цьому не ухиляються від призову, Генеральний штаб ЗСУ залишив два критерії, за якими він здійснюється: придатність за станом здоров'я й бажання захищати Україну», – визнає т. в. о. військового комісара Київського МВК Валентин Кожуховський. Саме тому нині до армії беруть і тих, хто ніколи не служив і не вчився на військових кафедрах, а для заміщення посад командирів розвідвзводів перевчають фінансистів запасу.

АВРАЛ 2014-ГО І РЕАЛІЇ 2015-ГО

Було б помилкою говорити, що якість комплектації ЗСУ в межах четвертої черги мобілі-

зації порівняно з 2014-м не зросла. Якісні зрушення є, і їх чимало.

Рік тому автор цих рядків прокинувся, здавалося б, у звичайну березневу п'ятницю о шостій годині ранку від дзвінка на стаціонарний телефон. Ав-

доводилося без подушок, ковдр і матраців на голих панцирних ліжках, вкриваючись бушлатом. У декого з рекрутів була відкрита форма туберкульозу, в декого – епілепсія. Людей раптово відірвали від сімей, фірм, підприємств, городів, ферм.



ФОТО: УНАН

товідповідач записав стислий меседж, який працівник Дарницького РВК озвучував, ніби вибачаючись: «На підставі указу президента ви маєте на 9:00 з'явитися до райвійськкомату...» Повістки не було. Медогляду теж. «Перед нами поставили завдання, часові рамки: на вчора, і ми не могли діяти інакше», – виправдовується тепер воєнком.

Уже ввечері того самого дня автобус доставив нас у першу окрему гвардійську танкову бригаду в Чернігівській області. Форму видали: берці, камуфляж-«дубок», радянську спідню білизну «белуху», як у Бумбараша часів громадянської війни, але спочатку спати

Більшість вважала, що це лише десятиденні навчальні збори, і під кінець першого тижня служби в частині трапився справжній п'яний бунт на плацу зі спробою штурму «оружейок». Пригадується, як перелякані районні воєнкоми, котрих командир бригади викликав, щоб пояснили ситуацію, тікали далі ніж бачили. Самого командира захистила свідомо розвідрота. Ситуація у військовій частині – і не лише в нашій – залишалася напруженою ще кілька днів, поки командування «для розрядки» не санкціонувало напівлегальні відпустки й «дні відкритих дверей». Бойове злагодження в батальйонах тривало неповні три

тижні, після чого нас на некондиційній техніці розкидали по блокпостах. Дехто поїхав просто в зону АТО...

Але це було торік. Тепер мобілізація відбувається інакше. Призваних відправляють не у військові частини, а в навчальні центри: у Яворів, Рівне, Десну тощо. Протягом місяця там вони згадують колись набуті навички або здобувають нові військові спеціальності. У зону АТО мобілізовані потраплять не напряму й нескоро. Та й не всі потраплять. В армійських казармах тхне так само неприємно, але камуфляж видають сучасний, берці канадські, амуніцію зовсім іншого гатунку, ніж рік тому. Те саме і з харчуванням. Завдяки старанням керівництва Міноборони й волонтерів, допомозі західних партнерів.

ПОРАЗКИ НА ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПОЛІ

Як і взагалі в усій цій війсьній кампанії, в історії силового протистояння із сепаратистами й Росією немає комплексного підходу до інформування населення та формування його настроїв. Відповідні структури Міноборони загрузли в безпорадних, солдафонських шаблонах минулого. Цілковите безсилля демонструє і новостворений «Мінстець», і носій аналогічних функцій – Держтелерадіо. ЗМІ ставлять перед собою корпоративні цілі, женуться за дешевими сенсаціями, а деякі, як-от газета «Вести», майже не кричучись, подають ідеологічні набой ворогу.

При цьому, насмілюся стверджувати, і ті медіа, які день у день оспівують ратний подвиг українських воїнів і в своїх репортажах тримають щонайвищий градус подій «на передку», роблять країні ведемежу послугу. Так, війна – це трагедія, бої подекуди точаться запеклі, навіть у дні так званого перемир'я гинуть наші солдати, і героїв потрібно вшановувати. Однак у споживача цього нескінченного інформаційного продукту volens-nolens складається враження, що служба в Збройних силах – суцільні «тяготи і лішення», щоденне пекло і з армії тільки дивом можна повернутися живим. За кадром ►

лишається інформація про те, що не всі мобілізовані беруть участь в АТО. Бойові втрати сягають 0,5–1% загальної кількості військовослужбовців.

Згідно із законом за мобілізованими зберігається попереднє місце роботи і видається середня зарплата по підприємству. А в ЗСУ залежно від посади вони одержують щомісяця від 2100 до 4500 грн, і в період перебування в зоні АТО зазначена сума подвоюється. Тобто, якщо людина працювала на «громадянці» й була призвана, вона отримує дві зарплати паралельно. А ще щорічні оздоровчі в нагоди законної відпустки й додаткову матеріальну допомогу. Чи знають про це ті, хто ховається від повісток? Для «вирішення соціально-побутових питань» воєнків регулярно відпускають додому в порядку черги до 30% кількості підрозділу одночасно, і це без урахування щорічної 30-денної відпустки. Багатьом місцева влада нарізає земельні ділянки. Плюс пільги як учасникам АТО й бойових дій. Зрештою, у випадку поранення виплачується компенсація залежно від ступеня втрати працездатності. А родини загинувших отримують 609 тис. грн.

Чи мало важить увесь цей соціальний пакет на додачу до значущості виконання почесного обов'язку захищати Вітчизну? І чие завдання донести до людей також і цю правду про війну, окрім тієї, вже звичної, страшно? Долучити матеріальну мотивацію до моральної?

МЕД, БОЧКА ДЬОГТЮ І БЕЗЛАД

У нашому суспільстві дивовижним чином поєднуються величезне патріотичне піднесення (хоча, слід визнати, воно по trochu йде на спад), потужний волонтерський імпульс на допомогу фронту і масове небажання обороняти країну в складі регулярної армії. Щоб «перебити» кожну брехливу чутку або хибне твердження на кшталт «от коли буде оголошено війну, тоді я й піду», потрібна копітка, системна робота державної машини. Складові тієї роботи дуже прості: професіоналізм і правда. Натомість одна невдала воєнна операція

ОЦІНКА ЕКСПЕРТА



Лариса Волошина, психолог:

Перша хвиля мобілізованих, термін служби яких добігає кінця, – це дивний «психологічний коктейль» із трьох великих груп, кожна з яких мала проблеми з мотиваційно-психологічною готовністю до військової служби. Перша категорія – люди, які прийшли до лав ЗСУ ще в мирні часи, тому, приймаючи рішення пов'язати частину свого життя з військовою службою, вони виявилися психологічно неготовими ані до воєнної небезпеки, ані до ідентифікації противника як ворога. Друга – добровольці, які прийняли рішення свідомо, під впливом патріотичного імпульсу, але не були готові до структури та порядків нереформованої армії. І третя категорія – ті, хто ніколи не збирався пов'язувати власне життя з окопом та казармою, тому оцінював свою мобілізацію як примус або фатальні обставини. Кожна з цих груп адаптувалася до військової дійсності по-своєму. Тому, особливо на початку, спостерігалися порушення дисципліни, нервові зриви, дезертирство тощо. Такі прояви поведінки якраз і свідчать про величезне психологічне навантаження, спричинене недостатньою мотиваційною готовністю.

Сьогоднішня мобілізація долучає до війська людей, які вже розуміють небезпеку й здебільшого роблять вибір свідомо. Вони помірковані, відповідальні та обережні, отже, їхні вимоги до системи, якою є армія, будуть набагато вищими, ніж у добровольців, готових «зброю добути в бою», або в тих, хто «так не домовлявся», підписуючи контракт зі ЗС.

Аврал перших місяців війни минув. Настав час системної психологічної роботи як із новими призовниками та їхньою мотиваційною складовою, так і з тими, хто повернувся до мирного життя, відслуживши свій строк, а це близько 50 тис. осіб.

на кшталт іловайської чи дебальцівської важить більше, ніж тисяча бравурних телесюжетів, і зводить нанівець багатомісячні зусилля з поліпшення іміджу ГШ, МО та ЗСУ загалом. А відверта брехня про

МОБІЛІЗОВАНІ У 2015-МУ ОТРИМУЮТЬ СУЧАСНИЙ КАМУФЛЯЖ, КАНАДСЬКІ БЕРЦІ, АМУНІЦІЮ ЗОВСІМ ІНШОГО ҐАТУНКУ, НІЖ РІК ТОМУ. ТЕ САМЕ І З ХАРЧУВАННЯМ

такі операції посилює несприйняття багаторазово.

Цю війну навряд чи вдасться виграти, якщо паралельно з АТО не проводити реформу армії, зокрема й на мобілізаційному напрямі. Тим ча-

сом у Головному управлінні оборонного та мобілізаційного планування Генштабу лише тепер заговорили про призов журналістів не просто стрільцями, а прес-офіцерами при військових підрозділах. А також про потребу створення Єдиного державного реєстру військовозобов'язаних.

Наразі в цій царині панує відвертий безлад: жодного системного електронного обліку, лише картотеки у райвійськоматах. Відповідальність за порушення закону про військовий обов'язок мінімальна, тож ціла армія військовозобов'язаних не стоїть на обліку в жодному військоматі (відповідно не може бути мобілізована), він ведеться лише на деяких підприємствах. І потім люди щиро дивуються, що їм приносять повістки на роботу й вимагають брати у воєнкомів дозвіл на виїзд за кордон чи переїзд в інший регіон.

Реформи й оптимізації потребує сама система військоматів, де квітне таке сприятливе поле для корупції, а за шумовинням безглуздої паперової звітності, часто висмоктаної з пальця, губиться головне – конкретна робота з призовниками й військовозобов'язаними.

Узяти хоча б такий аспект. Чи потрібні в РВК психологи? Відповідь однозначна: так. Уже посеред четвертої черги мобілізації така посада стала з'являтися у райвоєнкомівських «штатках». Але має минути чимало часу, щоб галочка в рапорті для вищого командування перетворилася на дієву одиницю. Щоб цей психолог був справді професіоналом своєї справи, а не держслужбовцем, який отримав це крісло «по дружбі» внаслідок скорочення інших посад у РВК. Щоб він пропустив через себе кожного оповіщеного про мобілізацію і щоб його фаховий висновок важив не менше, ніж слово членів медкомісії.

Це справді важливо. Адже жодна суперсучасна летальна зброя, поставлена в Україну Заходом, не дасть гідної відсічі імперії зла, якщо цією зброєю буде нікому керувати. І якщо людина при цій зброї не буде адекватною та не усвідомлюватиме своєї місії. ■

Спеціальні авіарейси до Івано-Франківська

з Києва від **599** грн*

з Одеси від **649** грн*

з Дніпропетровська від **749** грн*

з Харкова від **849** грн*

з Москви від **949** грн*



Полковник Галушко: «Похапцем і з вулиці не мобілізовуватимуть»

Тиждень розмовляв про хід мобілізації із заступником начальника управління інформаційних технологій Міністерства оборони України полковником Сергієм Галушком.

У. Т.: На якому етапі зараз мобілізація?

— Узагалі варто розуміти, що мобілізація — це дуже широкий комплекс загальнодержавних заходів, у яких бере участь не тільки Міністерство оборони, а й цивільні установи: Кабінет Міністрів України, обласні та місцеві адміністрації тощо. Зараз відбувається четвертий етап часткової мобілізації, яка розпочалася ще 18 березня 2014-го. Він стартував 20 січня цього року, триватиме 90 днів і розділений на дві черги. Упродовж нього має бути мобілізовано трохи менше ніж 50 тис. осіб. Якщо пам'ятаєте, раніше називали чисельність дещо більшу, але вона скоригована залежно від реальної потреби військ, здатності навчальних центрів провести їхню підготовку, а також можливості забезпечити військовослужбовців усім необхідним. Отже, перша черга поточного етапу майже завершена й виконана на 90% з лишком. Це означає, що проведено оповіщення, люди пройшли медичний огляд та інші процедури відбору у військкоматах і сьогодні перебувають у навчальних центрах та на курсах перепідготовки. Одночасно ми беремося до мобілізаційних заходів другої черги, більш спеціалізованих за якістю людських ресурсів та обмежених за їхньою кількістю. Якщо під час першої мобілізовували людей переважно до загальновійськових частин і підрозділів Сухопутних військ, то зараз призиватимемо й до інших видів та родів військ. Наприклад, до Військово-Морських сил,

Спілкувався
**Богдан
Буткевич**

Військової служби правопорядку в ЗСУ тощо, які мають більш специфічні вимоги до особового складу. Тут буде дуже значний відсоток тих, хто вже служив у відповідних частинах або має близький до цього досвід, а також добровольців. Уже сформовані списки, проведені попередні співбесіди, і можна зробити висновок, що в такі частини похапцем і з вулиці людей ніхто не набиратиме. За потреби держава готова провести цього року п'ятий та шостий етапи часткової мобілізації (якщо буде ескалація подій на Сході або з'являться інші загрози безпосередньої збройної агресії проти нашої держави). Оскільки Росія подобає нарощувати сили, направляє в Україну для підтримки терористів по залізничному ешелону військової техніки та по кілька колон своїм ходом, ми просто змушені мати

відповідні сили, щоб зупинити агресора.

У. Т.: А як із настроями мобілізованих? Доводиться чути діаметрально протилежні думки. Від оптимістичних («у цьому призові уже тільки професіонали або охочі йти на фронт») до, навпаки, занепадницьких («набрали селян, які не хочуть воювати»). Чи багато добровольців?

— Ось такі цифри. На початок поточного тижня з числа мобілізованих добровольцями є 5,7 тис. — це понад 10%. Причому близько 4,5 тис. уже пройшли медогляд, визнані придатними до служби й перебувають у військах. Торік добровольців, звичайно, було більше, але це цілком логічно, адже хто хотів одразу захищати Батьківщину й йти на службу в армію, ті буквально штурмували військкомати з перших днів мобілі-



ФОТО: АНДРІЙ ГОМАН

зації і не чекали четвертого етапу. Проте й на другий рік знаходиться багато громадян, які йдуть до армії за власною ініціативою. Днями в одному з навчальних центрів група мобілізованих офіцерів висунула вимогу до командування якнайшвидше відправити її до бойових частин, адже цим людям збільшили термін навчання. Звичайно, що більше вчити, то кращі воїни, але хлопці вже хочуть виконувати реальні завдання – ось вам і настрої. А якщо порівнювати хвилі мобілізації, то ця набагато краща за попередні. Згадайте минулу весну: востаннє мобілізацію військкомати проводили ще 1986 року, після катастрофи на Чорнобильській АЕС. Тобто потрібного досвіду на той момент не було. Плюс дуже стислі терміни. Та й мало хто на місцевому рівні тоді до пуття розумів, що ж узагалі коїться і які можуть бути прогнози розвитку подій. А найголовнішою помилкою було, що люди після призову з однієї місцевості найчастіше потрапляли до тієї самої військової частини. Це в низці випадків досить негативно впливало на морально-психологічний стан підрозділу, адже всі традиції із цивільного життя переносилися на військову службу. Тепер ця практика припинена – бійці рівномірно розподіляються відповідно до потреб до всіх військових одиниць. Призовники потрапляють у здорові бойові колективи з уже сталими традиціями, де вони в доброму сенсі розчиняються. Стає меншим вплив «гражданки». Дуже важливо, що була змінена й далі змінюється система підготовки бійців, чимало інструкторів уже мають досвід бойових дій на Сході й знають, до чого саме варто готувати їх. Збільшено час підготовки солдатів, тобто після трьох-чотирьох тижнів короткого та малоефективного бойового злагодження на передову не відправлятимуть. Але найнагальнішим залишається питання керівників молодшої та середньої ланки, тому що бойовою підготовкою та дисципліною в конкретній роті має опікуватися командир роти, а не керівник Генерального штабу. Й останнє – стало

значно менше тих, хто переходить від повістки.

У. Т.: Що з харчовим та речовим забезпеченням мобілізованих? Бо, знову ж таки, одні кажуть, що все супер, а інші – ніби мало не голодують...

– Тут знову дуже багато залежить від конкретного командира частини чи навчального центру. Якщо казати про харчування, яким у нас займаються комерційні структури, то командир завжди має право й навіть обов'язок вимагати від них належної якості їжі, відповідності продуктів системі якості й калорійності. Звичайно, є випадки недобросовісності комерсантів, та й керівників деяких підрозділів. Тому різні частини по-різному годують на даний момент. Але не забуваймо, що цифра вартості набору продуктів для солдата не змінювалася ще від 2008 року й становить приблизно 17 грн на добу. А загальна сума з урахуванням вартості приготування – 35 грн. Очевидно, що дуже важко за нинішніх цін досягти якісного харчування. Відомо, що Кабмін збирається ці цифри переглядати в сенсі перерахунку з поправкою на інфляцію. Щодо речового забезпечення. Терміни направлення мобілізованих до військових частин були уточнені з урахуванням надходження від промисловості форми нового зразка. Тобто кожного мобілізованого повністю забезпечуємо формою – вітчизняною або з гуманітарної допомоги, скажімо, канадською. Щодо якості, то в нас тепер діє Рада волонтерів при Міністерстві оборони України на чолі з Юрієм Бірюковим, призначений профільний заступник міністра – ці люди роблять усе, щоб мінімізувати постачання неякісної форми у війська. Зазначу: жоден військкомат чи командир не має права вимагати, щоб мобілізовані за власний кошт купували форму. Якщо у вас є сигнали про щось таке, давайте знати – реагуватимемо.

У. Т.: Яка ситуація з демобілізацією призваних рік тому?

– Підготовка до звільнення відбувається паралельно з мо-

білізацією. Буквально наприкінці цього тижня в Генеральному штабі буде нарада, на якій остаточно вирішуватимуть усі організаційні питання: що мають робити кадрові органи, що фінансові, що військові комісаріати, як органи військового сполучення забезпечуватимуть перевезення тощо. Генштаб зараз готує методичний посібник для демобілізованих, де має бути деталізована вся інформація щодо того, які документи і яким чином вони мають оформити для отримання всіх пільг та виплат, які надає держава, що їм слід зробити у військовому комісаріаті, які в них права поновитися на роботі тощо. Ця пам'ятка загалом має допомогти людям у дотриманні їхніх прав: кожен повинен знати, що вимагати від чиновника. Точної дати, коли всіх відправлять по домівках, не назву, бо її нема. Адже 18 березня минулого року почали тільки розсилати повістки,

НАЙНАГАЛЬНІШИМ ЗАЛИШАЄТЬСЯ ПИТАННЯ КОМАНДИРІВ МОЛОДШОЇ ТА СЕРЕДНЬОЇ ЛАНКИ

але пік реальної мобілізації тоді припав на другу половину квітня. З урахуванням прибуття заміни з навчальних частин і відбуватиметься процес демобілізації. Власне, саме воно є ключовим фактором демобілізації, бо хто захищатиме Батьківщину, якщо ми просто розпустимо всіх одночасно по домівках? До того ж нещодавно було подано законопроект щодо збільшення термінів збереження за мобілізованими робочих місць до 18 місяців із моменту призову. І це слушно, адже воїн, який повертається додому, має право, наприклад, піти у відпустку, а не братися відразу до роботи. Є чимало поранених, термін лікування яких не день і, на жаль, часто не місяць. Вони мають завершити лікування у військових госпіталях і лише після цього звільнитися в запас. А держава повинна подбати про збереження за ними всіх гарантій працевлаштування за попереднім місцем. ■

«Вони того хотіли»

Тиждень запитав бійців добровольчих батальйонів про те, як на фронті розуміють відмінність між «нами» і «ними»

Автор: Валерія Бурлакова



Бізон

Ті сепаратисти, яких я зустрічав, — то без перебільшень напів'яне неголене бидло, що місцеві, що москалі. Бачив на блокпосту біля Авдіївки, коли нас пропускали в аеропорт, була ротація під час перемир'я. Росіяни відрізняються від місцевих вимовою. Ну й видно, що вони хлопці більш треновані, із поведінки, із того навіть, як автомат тримають. Був там і Моторола — півтора-

метраме фантасне створіння, яке намагається показати, що воно найголовніше. Намагався корчити із себе серйозного бойовика, а насправді видавався кумедним. ...Кадировців поруч не бачив. Лише здалеку. Як відрізняв, що вони чеченці? Може, по тому, що стріляючи кричали: «Аллах акбар!». Якщо говорити про різницю між донецькими на нашому боці й на їхньому, то в нас це люди, що були влаштовані в житті. Наприклад, у 5-й роті «Дніпра-1» воює доларовий мільйонер, хлопець до війни справді ним був! А в «ДНР» це бандити, неголені мужики у брудному камуфляжі, від деяких смердить. Класичні такі: «за дедов, за пабеду».

Вортекс

Під час АТО вдалося досить глибоко зазірнути у внутрішній світ проросійських активістів. Багато вивчав переписку затриманих у соціальних мережах, займався телефонним «контртероризмом»: прикриваючись ім'ям бойовика того чи того підрозділу, вивідував інформацію в друзів та колег затриманих екстремістів. Незабутні історії — як бойовики запрошують до себе товаришів. Ті відмовляються, бо ж гинути заради \$100 за місяць їм «запadlo». Тож переважно сидять у Криму.

Узагалі в мене склалося враження, що з Донбасу виїхали всі, хто мав мізки. Із нормальних людей лишилися ті, хто не мав коштів, щоб кудись податися. Та й то, думаю, вони тепер жалкують, що не спробували хоч якось. А ще, звичайно, zostали певні розумні авантюристи. Вони ризикнули нажитися, ведучи дикий бізнес в умовах нестабільності. Шури-мури з бойовиками, контрабанда, підряди як для агентури ФСБ на українських територіях тощо. Решта населення чахне з голоду або ж в «ополченні». Там нічого не змінилося. Раніше Донецьк був містом «Лексусів» і вбитих «Жигулів». Нині — кількох кілограмів крупів на місяць для вчителів та суші-барів для бойовиків.

Уже навіть не смішно вкотре натрапляти на історію про те, як російські бойовики розстріляли там чи там групу «ополченців», котрі грабували місцевих жителів. Це не тому, що росіяни благородні. Їм треба якось тримати обороноздатність. А із цим великі проблеми. З одного боку, «ополчення» — це кримінально-окупаційні банди, які за першої нагоди беруться до мародерства. Із другого — щойно серед місцевих з'являється бодай наскільки видатний командир, як Москва його ліквідує або зливає. Їй не потрібні самостійні гравці в



таборі сепаратистів. Відомий скандал із комбатом Бетменом, якого вбив російський спецназ, показовий, та аж ніяк не закінчує список цих історій.

Скільки вже полягло сепарів за «руській мір»! Але розумієш: вони того хотіли. І намагалися втягнути в те лайно всю нашу країну. Їм майже вдалося експортувати нам свою модель януковичів та ахметових на всю державу. Тож нехай розсьорбують нині. Наші хлопці стоять за свою землю. В аеропорт у нас можна було квитки продавати. Знаю, туди зголошувалось інколи більше охочих, аніж могли відправити окремі підрозділи. А в сепарів він був як штрафбат. Оце і все, що треба знати, аби розуміти відмінність нашої мотивації, нашого бойового духу від їхнього.

Монстр

У нас є молоді й не дуже, є підприємці, механіки, програмісти, письменники, вчителі, лікарі, студенти, безробітні. Є батьки трьох чи більше дітей, а є ті, хто ще сам дитина. Є хлопці й дівчата. Є ті, хто вже мав військовий (чи бойовий) досвід, і ті, хто ніколи зброю в руках не тримав. Люди абсолютно різні, але об'єднує їх одне. Як і рік тому на Майдан, так і тепер на війну вони пішли із добрих мотивів. За волю і правду, за мир і благополуччя, за краще майбутнє. Із протилежного боку, можливо, теж є різні, але спільне у них те, що це наркомани, «алконавти», крадії, вбивці, гвалтівники. Частина цього наброду щойно вийшла із-за ґрат (користуючись обставинами), за іншою тюрма плаче. Раніше займалися розбоями і на війну пішли задля того самого! Вони — за повернення до старого, до того ж найгіршого. Ми боремося за своє, вони посягнули на чуже. Вони — за гроші, ми — за святу й рідну українську землю. Вони — за марзматику-царя, ми — за майбутнє нашого народу й дітей. Вони — за повернення до старого світу, до того ж найгіршого, ми — за народження нового (кращого)...



Динамік

Може, комусь моя думка здасться надто заїждженою, але таким уже я бачу цей конфлікт. Для мене він передусім суто метафізичного й світоглядного характеру. Така собі війна світів. Наша війна — це незгода надалі жити в лайні, миритися з нав'язаним порядком чужої країни й тих істот, які живуть в іще гіршому болоті, намагаються затягнути туди решту й усіляко таврують тих, хто цього не хоче. Якщо хтось проситься в болото і



зрештою в нього валиться, то, вважаю, маємо таким подякувати. Все це закономірно, адже подібні речі взаємопритягуються. Як у їхньому, так і в нашому випадку. Ми побачили обличчя реальних зрадників, які продадуть будь-кого за тридцять срібляників... ну чи за кілограм гречки, тисячу рублів, обіцянку золотих гір. Утім, а може, вони ніякі й не зрадники? Може, так і має бути, бо ж вони «рідні» з тими, до кого втекли? Хоча, як ми бачимо, їм там чомусь не дуже раді... ■

Віктор Коваленко:

«Вища політика відірвана від реального стану речей на фронті»

Спілкувався
Станіслав Козлюк

Тиждень розмовляв з офіцером 40-го батальйону «Кривбас» Віктором Коваленком про мотивацію військових, вплив на їхній бойовий дух заяв політиків та співпрацю з населенням у Дебальцевому.

Про мотивацію. По-перше, треба забезпечити його найнеобхіднішим, аби він не переймався тим, де й на чому спати, де взяти шкарпетки, форму, засоби захисту. По-друге, гідне грошове забезпечення. По-третє, варто заохочувати особовий склад бойовими нагородами й черговими званнями. На жаль, у командирів не завжди доходять руки до відзначення своїх солдатів за добре виконання обов'язків. І ця проблема пов'язана з Києвом. Бо зі столиці не завжди видно, чим, кого й за що нагороджувати. Буває, рапорти на ордені та медалі губляться й не знаходяться місяцями, як наслідок – руйнується мотивація для бійця. Адже відзнаку, яку він міг сьогодні отримати на лінії фронту, йому вручають через два-три місяці, коли вона йому вже ні до чого.

Тисячі малюнків від хлопчиків та дівчаток, сувенірів, різноманітна випічка – це моральна підтримка. Солдати інколи плачуть, читаючи зворушливі дитячі листи. Втім, моральна підтримка може мати будь-які форми. Коли нас вивели з Дебальцевого, жінки-волонтери з 1-ї медичної роти Національної гвардії в Артемівську взялися просто обігрівати нас, годувати і... слухати. Просили розповідати про все пережите. Коли ти бачиш, що тебе хочуть слухати як бійця,



який переніс труднощі, це один із елементів моральної підтримки. І він дуже важливий.

Про війну і політику. Заяви можновладців дратують багатьох солдатів. Помітно відірваність вищої політики від реальності. Слухаючи по радіо новини про нову техніку, яка надходить в українську армію, ми просто сміялись і чекали, коли ж нарешті до нас приїде бодай один той новенький БТР. Отож бійці починають скептично ставитися до цих реляцій. Так, я розумію, що в політиків така робота – промови виголошувати. Але потрібно, щоб ті, хто займається інформацією в силових структурах (у МВС, Нацгвардії, ЗСУ), тісніше координували інформаційну політику. Щоб не було суперечності між дійсністю на фронті й заявами.

Про росіян і українців. Росіяни, які є громадянами України, служать у лавах ЗСУ. У нашому батальйоні воював і загинув старшина, що прожив усе життя в Росії, пройшов Афганістан. Просто він вибрав Україну як свою Батьківщину й любив її. Звали його Валерій

БІОГРАФІЧНА НОТА
Віктор Коваленко – офіцер із військово-цивільних зв'язків 40-го ОМПБ ЗСУ, лейтенант. Народився 24 серпня 1971 року в Кривому Розі, Дніпропетровська область. У 1989-му вступив на журналістику до Київського національного університету імені Т. Шевченка, у 1994-му закінчив навчання. Понад 20 років працював за фахом у різних загальнонаціональних ЗМІ, потім – у сфері PR та в маркетингу. Мобілізований 25 серпня 2014 року

Елефтеріаді. Водночас по нас стріляють люди, які мають українські паспорти й українське коріння, але чомусь не вважають Україну своїм домом. Тому межа між двома національностями в армії стерта. Хоча, як на мене, саме на війні зростає патріотизм. Тут ми бачимо ефект: якщо 20 років ніхто не замислювався, патріот він чи ні, то нині люди масово починають розуміти, що ми боронимо свою державу.

Більшість у нашому підрозділі російськомовні, тому що батальйон сформований на базі Кривого Рогу. А пояснюється все просто: військовим обов'язком. Ти або виконуєш його, або відмовляєшся й не служиш в армії, але тоді будуть певні наслідки.

А щодо мови, то я був свідком дискусій між офіцерами про використання в армії української чи російської. Люди як і в мирному житті, так і на фронті дискутують. Але ці суперечки не шкодять. Навпаки, військовослужбовці намагаються зрозуміти, які можуть бути ідентифікації. Чи українець – це той, хто говорить українською, носить елементи національного вбрання, чи той, хто вважає Україну своєю Батьківщиною?

Про перемир'я і дисципліну. Армія не ідеальна, бо вона є частиною суспільства. Проблеми з дисципліною трапляються. Однак говорити, ніби вони почалися в усіх військах, неправильно. ЗСУ боездатні, моральний дух, попри поразки й втрати, доволі високий. Хлопці розуміють обов'язок. Хоча треба раз по раз проводити ротації особового складу, давати час на відпочинок, щоб бійці відновлювалися, зокрема й психологічно. ■

Не шукайте жінку

В Україні служба жінок в армії нарівні з чоловіками швидше незвичний факт. У Норвегії через рік вона стане обов'язком, а в Ізраїлі вже давно є нормою

Автор:
**Ольга
Ворожбит**

Нині на фронтах зони АТО воює вже чимало жінок. Торік мобілізація торкнулася близько сотні. Із новою хвилею, як кажуть у Міністерстві оборони, можуть призвати більше. Служать вони переважно як медики або ж у підрозділах зв'язку та логістики. А якщо дівчата перебувають нарівні з чоловіками в бойових частинах, то лише в добровільних батальйонах або ж Національній гвардії. Вони здебільшого за власним бажанням пройшли вишкіл і самі вирішили, що хочуть бути на бойових позиціях. Це дівчата-снайпери, кулеметниці чи просто бійці, що виконують свою роботу однаково з вояками чоловічої статі. Попри вже чималу кількість їх на війні, в Україні бажання жінки пройти військовий вишкіл, а не лише вивчити ази медичної допомоги чи піти на фронт – поки що радше виняток із правил.

ХОЛОДНИЙ РОЗРАХУНОК

Від жовтня 2014 року військова служба для жінок – не дивина для Норвегії. Вона стала першою мирною європейською країною, яка (будучи ще й членом НАТО) поширила військовий призов на жінок. Згідно з ухваленими 14 жовтня 2014 року поправками до проголошеного ще у червні 2013-го закону дівчата, починаючи з літа 2016-го, теж відбудуватимуть обов'язкову однорічну військову службу.

«Тепер кількість кадрів для відбору в нас подвоїться. Відтак мотивований персонал та людей із відповідним досвідом легше буде зорієнтувати», – заявив адмірал Гаакон Бруун-Гансен. На залученні більшої кількості охочих наголошує і міністр оборони королівства,

Українським жінкам, що прагнуть служити в бойових підрозділах, доводиться долати чимало перешкод

одна з небагатьох жінок у світі на цій посаді Іне Еріксен Се-рейде. Утім, вона додає, що військовий призов – це важливий принцип договору між державою та громадянами. Відтак усі норвежці опиняться в рівноцінних умовах. «Для нашої держави дуже важливо, щоб чоловіки й жінки мали однакові можливості», – зазначає знайомий норвезький журналіст. І справді, у 2013-му, коли закон лише було прийнято, країна відзначала століття, відколи жіноцтво здобуло право голосу. Окрім того, в Норвегії діє вимога до компаній, щоб 40% ради директорів становили жінки.

Нині 14% особового складу ЗС Норвегії – жінки. Вони здобули право служити як добро-

вольці ще 1976 року. І загалом у країні схвально ставляться до нововведення. Утім, іще від 2003-го, коли почалася дискусія про обов'язкову службу для них в армії, лунають голоси проти. Аргумент: їм окрім іншого потрібно народжувати. «Ми, жінки, маємо кілька «перерв» у своєму робочому житті. Народивши, можемо залишатися поза роботою близько року. У чоловіків такого немає. Єдине, що їх відриває, – це армія», – каже норвезька журналістка Джина Кароліне Дален. Утім, представники уряду наголошують: призов потрібен насамперед для того, щоб надати обом статям рівні можливості й зробити професійнішою армію. Неохочі служити можуть відмови-



тися. І справді, юнаків до війська відбирають за мотивацією, а також на базі фізичних та фізіологічних текстів. Зазвичай із близько 60 тис. претендентів туди потрапляє лише 8–10 тис. Таким самим чином обіцяють відсіювати й дівчат. Звісно, для людини без мотивації можливість потрапити на службу залишається, але відбір найбільш мотивованих – це пріоритет нинішнього керівництва країни, яке вже не раз висловлювало стурбованість активністю Росії на своїх кордонах.

СОЦІАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ

«Я віддала армії рік і дев'ять місяців. Але це було вже два десятиліття тому, – каже вчителька арабської мови з містечка Кір'ят-Оно Ноа Ледерман. – Більшість ізраїльських дівчат служили. Я майже не знаю людей, які не побували б у солдатах. Це не тому, що ти видаєшся крутішим, коли побув військовим, а тому що дивно, коли навпаки», – каже Ноа.

ЦАГАЛ визнають не лише однією з найпотужніших, а й найпрогресивнішою в питаннях гендерної рівності армією в світі. 50% його особового складу – жінки. Утім, на бойових позиціях їх досі лише 4%.

Останній конфлікт у Секторі Газа мобілізував багатьох жінок. Деякі видання країни писали, що таких було 60 тис. Серед них і одна з подруг Ноа. Втім, розповідати про свою службу вона поки що не повинна. Мобілізувати можуть і жінок, і чоловіків до 40 років, незважаючи на сім'ю чи дітей.

Загальний призов для юнаків в Ізраїлі становить два роки й дев'ять місяців, для дівчат відповідно один і дев'ять. Утім, від служби в армії можна відмовитись і там. Найчастіше це роблять із релігійних причин чи за станом здоров'я. Тому серед ізраїльтянок військову форму зрештою вдягає лише половина 18-річних. Для решти існує обов'язкова альтернативна служба.

Спершу громадянки Ізраїлю служили в жіночих корпусах. Пройшовши п'ять тижнів базового вишколу, вони обіймали здебільшого небойові

посади. Утім, поступово жінки виборювали право на службу та обов'язки нарівні з чоловіками. Офіційно це закріплено поправкою 2000 року до закону про військову службу. Тому сьогодні в ЦАГАЛ вони можуть бути пілотами винищувачів, а 2011 року Орна Барбівай стала першою жінкою зі званням генерал-майора. Нині 92% позицій в Армії оборони Ізраїлю відкриті для обох статей.

Для ізраїльтян армія – важливий соціальний інститут. «Це частина життя. 18–20-річна молодь зустрічається, знайомиться, подорожує разом. З усієї держави. Ви навіть не уявляєте, скільки пар зустрілося в армії. Служба у війську – це як бути в дитсадку, потім у школі», – пояснює Ноа. А крім того, ще й частина громадянського обов'язку для кожного: «Іще зі шкільної лави вас привчають до думки, що для того, аби бути найкращим громадянином, ви маєте відслужити. До 18 років ви усе отримуєте від держави, після 18 час їй щось повернути». Саме тому школярі вже розуміють і розраховують, що після випускних іспитів наступним кроком будуть два-три роки у збройних силах. Ізраїльтяни заздалегідь проходять відповідні тести. Адже слід визначити майбутній підрозділ для хлопця чи дівчини.

На перший погляд видається, що в обох країнах рівні можливості армійської служби для чоловіків та жінок – це насамперед прагнення зробити військо більш мотивованим і потужним. Утім, для Ізраїлю таке рішення зумовила, мабуть, головним чином наявність постійної мілітарної загрози. А для Норвегії – таки міркування гендерної рівності. Хоча, схоже, не останню роль і тут відіграв уже явний агресор на кордоні, з яким доводиться межувати й Україні.

У нас ніхто сьогодні не говорить про обов'язковий призов для жінок. А якщо й заводять мову про їхню службу, то лише зараз, маючи приклади з фронту, нарешті трактують їх як рівних з чоловіками бійців, а не як «прекрасну половину людства». ■



К Н И Г А Р Н Я

9–14 березня

чекаємо Вас на таких заходах у Книгарнях «Є»

Київ (вул. Лисенка, 3):

11 березня, 18:00 – зустріч із німецьким журналістом Борисом Райтшустером у межах презентації його книжки «Путінократія».

Львів (просп. Свободи, 7):

9 березня, 18:00 – презентація книжки Романа Кушніра «Продажі з любов'ю, або Як звабити клієнта на тривалі взаємини». Спільно з видавництвом «Коло».

11 березня, 18:00 – презентація книжки Миколи Посівнича «Степан Бандера». Спільно з видавництвом «Клуб Сімейного Дозвілля».

12 березня – «Коло книжки» з підлітками 14–16 років. Обговорення біографії та романів Віктора Петрова-Домонтовича.

Івано-Франківськ (вул. Незалежності, 31):

10 березня, 18:00 – відкриття фотовиставки Сергія Малюка Photojazz.

Тернопіль (вул. Валова, 7–9):

14 березня, 18:00 – авторська зустріч із дослідником історії Дмитром Білим.

Інформаційний партнер

Тиждень

Із повним переліком заходів та його можливими змінами ви можете ознайомитися в Книгарні «Є» у вашому місті та на сайті book-ye.com.ua

Про почуття провини

Автор:
Олена
Стяжкіна

Рік від початку війни. Календар змушує підбивати підсумки. І головні запитання, що весь цей час не полишали моїх українських донецьких, тепер убивають наповал. Адже роковини. Поминальні дні нас дні...

Прості фрази: «Чи зробили ми все, що могли? Чи могли більше? А якби змогли, то чи всього цього не було б?».

І далі: «Наша провина? Тільки наша...»

Думаємо про це щодня. Іноді, якщо є сили, промовляємо вголос. Та частіше такі оберігаємо одне одного. Тому мовчки, мовчки... «Наша провина – наше покарання...»

Чужі весь цей рік підливали гасу: «Винні! Винні! От якби ви, як ми отут, у Києві (Дніпрі, Одесі, Харкові), вийшли та відбилися, то жили б нині вдома й війни не було б».

Не було б? Точно?

А 20 років демонізації Донецьчини та Луганщини, на яку плідно працював Кремль та його агенти? А всеукраїнська впевненість у тому, що «Донбас – це земля бандитів (жлобів, бидла, орків)»? А Янукович як символ? Хоча Москва могла б поставити на когось іншого, не такого дратівливого та мерзенного... На того ж таки Тігішка, скажімо. Однак ні. Саме Янукович як утілення терену українофобів і тупих рабів.

Тепер зрозуміло, скільки сил та грошей уклали в те, щоб уся Україна, а з нею і світ були абсолютно згодні з тезою: «Таке могло статися тільки в цьому регіоні, бо він ніколи й не був нашим...» Щоб ніхто не замислився навіть, щоб ніхто не засумнівався, не побачив, скажімо, що в Донецькій та Луганській областях жило-було собі українське село. Абсолютно українське та україномовне. Щоб за втіленим концептом «громадянського конфлікту» приховались мирні Добропілля й Першотравневе,

Красноармійськ і Волноваха. І ще десятки містечок та сіл, які не вибухнули, бо нічого тут від «національного конфлікту» не було. І немає зараз.

Чи все ми робили, що могли? Звісно, ні. Могли більше. І треба було вийти не десятьма тисячами, а п'ятдесятьма. Й озброюватись, мабуть, іще в березні. І стріляти.

Але хто готовий вистрелити в людину, яка в перші миті, у момент зіткнення, здається своєю, місцевою, прикидається сусідом, мешканцем спального району, знайомцем із Критого ринку?

У момент зіткнення... Бо через день усім нам було втямки: це чужі. Приїхали «туристи». Диверсанти із прикордонних російських областей.

Однак чи готова людина вистрелити в іншу просто за те, що в її руках плакат із дурним текстом: «Янукович – наш президент»? Вони-то були готові. Націлені вбивати. Настроєні на кров. Але як було здогадатися відразу?

І навіть після усвідомлення вистрелити як?

Тоді, у квітні – травні, метою Кремля було кровопролиття. У реальному громадянському зіткненні. Як в Одесі. Утім, Одеса була потрібна для «картинки», для внутрішньої російської мотивації. А Донецьчина та Луганщина – для міжнародної. «Бачте, люди добрі, вони там убивають одне одного. І тільки російські миротворці здатні припинити бойню на рідній донецько-луганській землі». Не знаю, хто це промовив би. Лавров? Чи сам Путін? Чуркін в ООН? Знайшли б когось. Бо ж такі «миротворці»...

Але крові було замало. І «повсталий Донбас» усе ще залишався «добрим» кремлівським побажанням. Приїжджі ростовчани та белгородці здійснювали «тури вихідного дня». Трощили міста, топтали прапори, кидалися зі зброєю на патріотів, штурмували адміністративні бу-

дівлі. А потім на електричку й додому. Чи на автобус... Місцеві «протестувальники», отримавши гроші, радо розходилися відзначати.

Пам'ятаєте понеділку-вівторкову тишу? Нікого й нічого. Така собі «громадянська війна» з перервою на обід та застілля... У четвер похмелялися. А в п'ятницю знову звозили «туристів». І «громадянська війна» вихідного дня тривала.

Від самого початку це був фейк. І залишиться до кінця. Тільки цей фейк убивав і вбивав зараз.

А я от і сьогодні не знаю, як боротися з фейком.

Міста просиналися укриті українськими прапорами й маленькими такими стрічками, що були пов'язані скрізь: на гілках, парканах, машинах?

Проспект Ілліча з пофарбованими в синьо-жовте деревами? Борди «Донецьк – це Україна», «Росіє, дякую, ми самі»...

Ми могли більше. А вони ні. І саме тому, що в них нічого не спрацювало в Донецьку, з'явився Гіркін і сталося збройне захоплення Слов'янська. Саме тому, що пити на юдині гроші – це





Мирний український Донецьк, у якому над УкрСиббанком майорів український прапор

відповідальності замість стратегії. Усе як прописав кремлівський доктор.

Це не індульгенція, звісно... На запитання: «Чи могли б ми більше?» – є тільки одна відповідь: «Так». Усі ми могли й зараз можемо більше. Не брехати, не відсиджуватися, коли треба діяти, не скаржитися на когось, не розібравшись із тим, що зробив сам, особисто. Не боятися, вірити. Більше, більше й більше.

І ми переможемо. Тому що зробимо більше. І тому що був знак.

У роковини такі речі промовити й згадати припустимо. Просто щоб не збожеволіти від запитань, на які не існує твердих відповідей. В інші дні про знаки ані слова. Ми ж раціональні люди, чи не правда?

Однак знак був. Євро-2012. 15 червня. Матч Україна – Франція. У якусь мить небо стало чорним. А вітер – ураганим. Дош. Злива. Небесне цунамі. Усі телевізори, налаштовані на канал, який мав транслювати матч, транслювали блискавку... Навіть не блискавку, а якийсь стовбур захмарного гніву. Гарматні постріли вогню, що били й били всередину стадіону, в парк, у будинки... Град. Смерч. Торнадо. Ураган.

Дерева виривало з корінням. Перекидалися автівки, вилітали із брязкотом вікна. «Війна! – кричав нам хтось згори. – Війна йде... Руїна!»

Тільки-от руїна була нетрива-

НА ЗАПИТАННЯ: «ЧИ МОГЛИ Б МИ БІЛЬШЕ?» – Є ТІЛЬКИ ОДНА ВІДПОВІДЬ: «ТАК». УСІ МИ МОГЛИ Й ЗАРАЗ МОЖЕМО БІЛЬШЕ. НЕ БРЕХАТИ, НЕ ВІДСИДЖУВАТИСЯ, КОЛИ ТРЕБА ДІЯТИ

лою. Пам'ятаєте? Не-три-ва-ло-ю. І матч зрештою було зіграно.

А на ранок місто прокинулось у тих самих синьо-жовтих прапорах, якими пишалось, якими жило весь цей наш український час. ■

одне, а стріляти у своїх – інше, в них не вийшло «повстання». Тому росіяни приїхали вбивати самі.

Весь цей рік я думала про те, чому при такій тривалій підготовці, такій кількості грошей, укладених у творення картинки «відокремлення» Донеччини та Луганщини, кремлівські ляльководи не спромоглися поставити на чолі свого штучного руху якіхось пристойних і бодай трохи шанованих людей. Бо, ніде правди діти, мрійників про велику російську імперію тут було достатньо. Так само, як і в інших містах та містечках України. І серед них таки траплялися гідні, освічені, приємні у спілкуванні, розумні, відповідальні. Чому не вони? Чому Пургін, Губарєв, Пушилін, Пономарьов, Гіві, Захарченко, про яких ніхто ніколи не чув? Чому саме ці спиті й стерті обличчя без жодного натяку на харизму чи розум?

Спершу я думала, що це був ексцес виконавця: гроші, виділені на підбір кадрів, розікрали, а тому й узяти що подешевше. Нині вважаю інакше. Це свідомий кастинг. Абсолютно цілеспрямований кадровий пошук. Їх знайшли й поставили на чолі

фейкових утворень саме тому, що ці особи відповідали необхідному набору якостей: цинізм, жадібність, боягузтво, дурість, слухняність та купа шкідливих звичок.

Бо ж розумна й чесна людина, нехай навіть ідеалістично закохана в «руській мір», обов'язково ставила б запитання. Собі й іншим. Її не можна було б засліпшити грошима настільки, щоб вона не бачила, хто насправді руйнує міста, грабує і гвалтує. Пристойну особистість не перетвориш на папугу, що вимовляє кремлівські тексти. А отих, призначених, можна змусити до всього.

Війни не було б, думаєте? Отака спеціально набрана лава «вождів революції» – і щоб без війни? Та ну... Із самого початку Кремль знав, що керуватимуть усім його люди. Ще від березня. Від того самого дня, коли натовп на площі Леніна, сам здивувавшись, услід за масовиком зі сцени вигукнув: «Губарєв!», а потім, перетворившись на людей, став пошепки питати: «А хто це?».

Нікто. Ціла купа «господ Нікто». Із порожнечою жадібності замість ідей. Із прірвою без-

Сергій Сакадинський: «Не захотіли здихати в окопах, – казав Бетмен, – будете гнити тут»

Сергій Сакадинський – луганський журналіст, який провів у полоні в бойовиків «ЛНР» майже півроку. Потрапивши туди ще влітку, вийти на волю зміг лише в січні завдяки внутрішньому конфлікту в середовищі сепаратистів. Про те, як і чому він потрапив у підвал, Сакадинський розповів в інтерв'ю *Тижню*.

Спілкувався
Денис
Казанський



У. Т.: Як вийшло, що тебе схопили? За що ти потрапив у полон?

– Насправді не за мою діяльність. Їм ніколи було ловити інакомислячих, вони займалися переважно віджимами та грабунками. Люди потрапляли в підвал зазвичай випадково. Я просто поїхав на дачу на околицю міста, а в них там поруч були позиції. Перед цим у мене з дачі викрали машину – вона стояла в гаражі, але двері зламали й забрали її. А коли я приїхав, побачили мене у дворі. Запитали, що тут роблю, і затримали для перевірки документів. Потім розповіли, що моя автівка в них і що знайшли в ній український прапорець та якісь листівки з нашого Євромайдану. Цього вистачило. Мене повезли на їхню головну базу на Машінституті. А там одразу побили й відправили в підвал.

У. Т.: Били дуже?

– Бив мене їхній головний спеціаліст із допитів з характерним позивним Маніяк. Він просто забіг до мене в камеру з гумовим молотком для укладання бруківки, став кричати й бити. Зламав руку в лікті. Гіпс наклали тільки через тиждень, але зрослося нормально, слава Богу.

У. Т.: А хто саме забрав?

– ГШР «Бетмен». Через деякий час у камеру зайшов сам Бетмен і став грати в доброго поліцейського. Умовляв мене зізнатися, що працюю на «Правий сектор» і розвідку. Обіцяв, що тоді мені поліпшать умови утримання

і не битимуть. Чесно розповів їм, хто я, і запропонував перевірити інформацію, переконатися, що не брешу. Після цього вони перестали мене пресувати.

Далі просто сидів у підвалі. Питав, коли мене випустять, але вони казали, що ще розбиратимуться. Мене вважали політично неблагонадійним. Просто вирішили не випускати і все.

У. Т.: Вас звільнили вже після вбивства Бетмена?

– Нас звільнило так зване МВС «ЛНР», щоб використовувати для звинувачення Бетмена. Тертя в них почалися давно. Вони готувалися його знищити, і їм потрібен був для цього привід. Тут ми й стали в пригоді. Нічого не потрібно було вигадувати. Взяли його за реальні злочини й за знущання над нами. Це дуже зручна система. Виходить, що там усі винні. Кожен або грабував, або віджимав, або вбивав – усі займалися тим самим. І кожного в будь-який момент є за що вбити або заарештувати, як Бетмена. Усі там на гачку.

Свавільників ніде не люблять. А Бетмен був таким. Він не визнавав жодних авторитетів. Навіть Москва йому була не указ. За це й поплатився.

Ми дали свідчення проти нього, і після цього нас деякий час тримали просто як свідків. Звільнили з в'язниці ще 13 листопада. А до 5 січня я сидів у приміщенні обласної податкової. У кабінеті начальника. Це був великий кабінет з окремою кухнею. Були телевизором, мікрохвильовою піччю, чайником.

У. Т.: У підвалі було важко? Ходили чутки, що в Бетмена бранці сиділи в нелюдських умовах.

– Усі подібні підрозділи займалися мародерством і викраданням людей. У всіх були підвали і в'язниці. Але в Бетмена умови найжорсткіші. У нього катували до смерті й полонених було найбільше. Він використовував їх для різних робіт. Але «політичних» на роботи не брали, щоб не знали й не базікали зайвого.

У Беднова (справжнє прізвище Бетмена. – Ред.) був добре

поставлений піар. Він отримував багато гуманітарки з Росії та гроші від волонтерів. Йому було важливо, щоб про нього не поширювався негатив, щоб його людей вважали героями. Тому нас і не випускали, щоб ми ніде нічого не могли розповісти.

На ГШР «Бетмен» було найбільше скарг. Людей вони часто викрадали просто задля викупу. Все це викликало обурення. Були конфлікти і з «ополченцями» з інших підрозділів. Пам'ятаю випадок: вони патрулювали вулиці й зустріли двох п'яних «ополченців», які йшли назустріч. Наставили на них ствол. Один із них спробував відштовхнути ствол рукою, після чого його забили до смерті. Свого ж. Ця історія впливала. Був страшний скандал.

Коли Бетмена вбили, а базу розігнали, з'ясувалося, що його склади забили ліками з пограбованих аптек. І це в той час, коли в місті не вистачало медикаментів. Навіть іншим «ополченцям» не вистачало.

У. Т.: Які були умови утримання?

— Люди сиділи за різні провини: хтось за перегар, хтось за бізнес. Когось тримали, щоб не базикав зайвого. Були люди, яких зачинили за те, що намагалися перегнати машини через лінію фронту. Годували погано. Двічі на день каша без солі та масла. З вересня дозволили передачі, й рідні трохи допомагали. Декого брали працювати вантажниками на гуманітарці і їм дозволяли взяти з собою щось із коробок. Був смішний випадок: якимось нам дали п'ять сумок снікерсів із розграбованого складу. Ми їли їх без зупинки. Підвал, де я сидів, — кімната без вікон 5 на 6. Камера темна. Світла не було два місяці у всьому Луганську. Потім мене перевели в іншу камеру з двома віконцями. Там хоча б падало денне світло. Нам дозволили мати книжки, шахи і карти. Потім перевели в обласну податкову, там були вже практично курортні умови.

У. Т.: Чи був у тебе стокгольмський синдром або щось подібне?

— Люди з автоматами — це обдурені люди. Перша хвиля — то були дуже ідейні, активні. А друга — ті, хто влітку пішов в «опол-

чення» вже від безвиході. За пайок, за гроші. Тоді вже роботи ніде не було. Місто було фактично в блокаді.

Те, що вони віджимали, діставалося переважно верхівці. Рядові отримували крихти. «Ополченець», який сидів із нами, розповідав, що зарплату одержав лише один раз. Звичайно, завжди можна було з автоматом зайти в будь-який магазин і набрати продуктів, але мільйонами гребли тільки командири та вищі чини.

У. Т.: Як же тоді в них виходить воювати з такою дисципліною і такою мотивацією?

— Великі воєнні операції — це не «ополчення». Це війська із суміжної держави, які заходять, виконують завдання, а потім виходять. Як такої війни там і не було. Більшу частину часу всі сидять у своїх містах, в окопах і б'ють один по одному з далекобійної артилерії. У пштову атаку майже не ходять і мало хто горить бажанням це робити. А Бетмен і його соратники взагалі на війну майже не їздили. Це був поліцейський підрозділ, вони постійно сиділи в тилу. Бетмен часто приходив до нас у підвал і читав лекції про те, що ми негідники, не хочемо захищати місто і т. ін. «Не захотіли здихати в окопах, — казав він, — будете гнити тут».

У. Т.: Після того як тебе звільнили, вийшло твоє інтерв'ю з пропагандистом сепаратистів Глібом Бобровим, записане в той час, коли ти ще був у заручниках. Тебе змушували його давати?

— Бобров хотів зробити пресконференцію, у нього було завдання «мочити» Бетмена, і мій випадок для цього дуже підходив. Але я на таке не пішов, і ми зішлись на інтерв'ю. У ньому я намагався уникати гострих кутів, хоча розумів, чого від мене хочуть. Загалом він записав усе правильно, лише кілька разів перекутив слова, як йому було вигідно. Наприклад, коли я казав про недовіру людей до ЗМІ, про те, що вони спотворюють реальність, він додавав «українські ЗМІ», хоча я мав на увазі всі.

Вони не змушували мене давати це інтерв'ю, але я розумів, що, поки перебуваю в Луганську, на конфлікт краще не йти, тому погодився.

У. Т.: Чому тебе взагалі відпустили?

— Питання, звичайно, було не в тому, щоб нас урятувати, на нас було начхати всім. Звісно, вони прекрасно знали про цей підвал від самого початку. З'явився він ще в червні. А в липні — серпні люди вже масово стали ходити зі скаргами до Болотова, а потім до Плотницького. Раніше Бетмен був потрібен. І поки був потрібен, вважався героєм. А потім, коли почалося вже відверте свавілля, його стали видавлювати з Луганська до Красного Луча. Дали наказ перевести туди його підрозділ, але він упирався, не хотів. Тоді й згадали про нас. З жовтня за нього взялися щільно, і після цього нас якось одразу стали краще годувати. У шоденній каші навіть з'явилися ознаки тушонки.

У. Т.: Коли тебе випустили, ти відразу ж виїхав із Луганська?

— Ні. Коли мене випустили, поїхав до себе додому. Більше було нікуди. Мені пообіцяли, що мене ніхто вже не зачепить. Навіть сказали, що я можу звернутися до них, якщо мені раптом хтось погрожуватиме з колишніх людей Бетмена.

Звичайно, лишатися там не було сенсу. Заробити грошей у цьому місті тепер нереально. Хіба якщо піти працювати в «XXI век»

БЕТМЕН НЕ ВИЗНАВАВ ЖОДНИХ АВТОРИТЕТІВ. НАВІТЬ МОСКВА ЙОМУ БУЛА НЕ УКАЗ. ЗА ЦЕ Й ПОПЛАТИВСЯ

(газета сепаратистів). Але то вже точно не для мене. Тому прийняв рішення їхати, і зробив це, як тільки стало можливо.

Проблема була в тому, що я просто не міг виїхати з «ЛНР». Носив усі свої документи — паспорт, водійські права — із собою. Коли мене затримали, все вилучили. Так вони й пропали. Мабуть, їх спалили, щоб знищити докази. Залишилася тільки ксерокопія паспорта, тому виїхати звідти було величезною проблемою. Не пропускали. Зрештою мене просто провезли через українські блокпости люди, яких я краще поки що не називатиму. ■

Стрімголов на світову арену

ФРН стає світовою дипломатичною потугою швидше, ніж хотіла



Рік тому німецька еліта почала величезну дискусію про зовнішню політику держави. В урочистій промові президент Йоахім Гаук сказав, що Німеччину за кордоном сприймають як країну, яка «ухиляється від своїх обов'язків перед міжнародною спільнотою» і використовує власне нацистське минуле як відмовку від участі в «сильній» дипломатії.

Недовзі після того міністр закордонних справ Франк-Вальтер Штайнмайер почав серйозні громадські консультації під назвою «Ревізія-2014». Вони включали зустрічі з німецькими виборцями в 60 муніципалітетах та онлайн-дебати з іноземними експертами. Усім ставили запитання: «Що не так із зовнішньою політикою Ні-

меччини і як її змінювати?». Відповіді (деякі розпливчасті, інші – утопічні) опубліковано в розлогому звіті наприкінці лютого.

«Німеччина має стати міжкультурним арбітром», – було сказано в одній пропозиції. Вона повинна «європеїзувати Росію» і «мультилатералізувати Америку» – в іншій. Мета детального обговорення – подолати прірву між сподіваннями інших країн та скептицизмом у самій ФРН. Коли аналітичний центр «Фонд Кербера» запитав, чи слід Берлін «ширше залучати на міжнародній арені», 37% німців відповіли ствердно, а 60% – заперечно. Еліта сподівалася, що толерантні обговорення поступово переконають громадськість у необхідності розширення дипломатичної діяльності держави.

Але події у світі не дали німцям часу на роздуми. Росія порушила територіальну цілісність України, а заодно й весь правопорядок у Європі. Потім грецькі виборці спричинили поновлення кризи євро, збунтувавшись проти режиму економії, вину за який вони покладають на канцлера Німеччини Ангелу Меркель.

Під час обох криз ФРН опинилася в центрі сцени, тоді як решта західних держав, зайнята іншими справами, слабка або взагалі відсутня. Роль Британії майже непомітна. Франція загрузла в Африці. Америка, заклопотана проблемами в інших регіонах, сподівається, що ситуацію в Україні залагодить Європа. Як зауважують дипломати, провідна роль Німеччини вимальовується швидше, ніж планувалося.

Це видно з неймовірної витривалості Меркель як дипломата. Не так давно впродовж одного тижня день за днем вона курсувала між Берліном, Києвом, Мюнхеном, Вашингтоном, Оттавою, Мінськом та Брюсселем. У білоруській столиці, як видно з фото, цілу ніч (понад 17 год) вела перемовини з чотирма непростими чоловіками (президентами України, РФ, РБ та Франції).

Результат цього марафону – друга спроба встановити перемир'я в Україні – ніколи не вселяв особливих надій. Проте Меркель вірить, що завжди краще говорити, ніж розпалювати конфлікт. Їй було сім років, коли звели Берлінський мур, про це вона розповідала на Мюнхенській конфе-

Скромні витрати

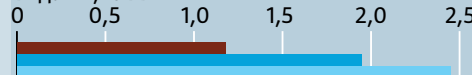
Видатки на оборону і збройні сили, 2014 рік

■ Німеччина ■ Франція ■ Британія

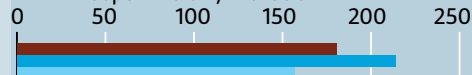
Загальний оборонний бюджет, \$ млрд



Видатки, % ВВП



Активні збройні сили, тис. осіб



За даними Міжнародного інституту стратегічних досліджень (IISS)

ренції з питань безпеки на початку лютого, позираючи на американських конгресменів, котрі закликали її озброювати Київ. Захід не відреагував на мур ескалацією, але тримався твердої позиції 28 років, аж поки домігся свого: це єдиний шлях до успіху зараз, заявила вона.

Попри свою нову активність, німецька зовнішня політика все ще має особливості, сформовані переважно культурою спокути. Перша з них – наголос на тому, що країні не можна ізольоватися; вона повинна взаємодіяти з урядами й інститутами. До Мінська Меркель потягла за собою французького президента Франсуа Олланда, адже Париж – партнер Берліна в європейському тандемі.

Німеччина охоче вживає дипломатичний жаргон, який створює враження спільності, як-от «Веймарський трикутник» (Польща, Франція та Німеччина) або «Нормандський формат» (Німеччина, Україна, Росія та Франція). У розпал європейської кризи чиновники ФРН обов'язково забезпечують собі підтримку інших членів єврогрупи.

Іще одна ознака німецького стилю – обережне поводження з одним із основних зовнішньополітичних інструментів: збройними силами. Щоправда, Німеччина виконує свої зобов'язання перед НАТО й посилала контингент до Косова та Афганістану, але ці сили виконували головну функцію підтримки й намагались уникати військового протистояння. Зараз вона активно допомагає зусиллям Альянсу зі швидшого реагування у Східній Європі. Із допомогою нідерландців цього місяця німці почали створювати «ударні сили», які можна розгорнути за два-три дні. Разом із Польщею та Данією ФРН розширює східний командний центр НАТО у Щецині. Але поза межами північноатлантичної співпраці Німеччина все ще не відступає від свого повоєнного пацифізму. На боротьбу проти «Ісламської держави» вона посиляє обладнання, а не солдатів. Посеред української кризи Меркель відмовилася від постачання озброєнь чи від будь-якої військової відповіді. Рішучість цієї відмови багатьом американцям чи британцям нагадує догматизм.

Порівняно із Британією та Францією – ядерними, глобально орієнтованими державами – Німеччина має невеликий оборонний бюджет (**див. «Скромні витрати»**). Своїм військовим союзникам її зовнішньополітичні мислителі відповідають, що невизнання конфлікту має сенс для «середньої держави», яка не може пере-

могти, скажімо, Владіміра Путіна або заплатити за перемогу життями. Тому краще дотримуватись економічних і політичних санкцій.

Хоча стиль та інструменти – це ще не стратегія. А чи має її Німеччина? Звісно, в неї існує список бажань. Одне з них – попереджувати переростання криз у повноцінні війни (Меркель і Штайнмайер вивчали події липня 1914-го, коли Європа наче під гіпнозом увійшла в тотальний конфлікт).

Друге бажання – моральна чистота. Воно відображає травму, завдану минулим Німеччини, вважає директор Центру Карнегі – Європа Ян Техау. Але таку чистоту не завжди можна знайти в зовнішній політиці та війні, де супутніх утрат і етичних питань не уникнути.

Третє – захистити міжнародну систему правил. В Україні йдеться про недоторканність кордонів і право держави на самовизначення. А в зоні євро це означає нагадувати державам на кшталт Греції про взяті ними на себе зобов'язання й не погоджуватися на зміни пунктів домовленостей. Четверте – підтримка єдності ЄС, НАТО й Заходу.

Та найпотрібнішою стратегія є тоді, коли усталеному світовому порядку загрожує небезпека. У цьому сенсі, як вважає член Європейської ради з міжнародних відносин Густав Грессель, німецькі принципи в найкращому разі зводяться до «порятунку того, що залишилося». У євроні ФРН разом з іншими країнами побудувала «мур безпеки» навколо решти спільного валютного ареалу на випадок виходу Греції. Для «відлучення» греків слід мати мужність і готовність зіткнутися з ненавистю. Берлін швидко вчиться одного й другого.

Тим часом Німеччина негласно погодилася з утратою Криму й частини Донбасу. Вона хоче зупинити поширення вогню на решту України та сусідні держави. Але політика «порятунку того, що залишилося», не дотягує до рівня стратегії проти таких ворогів, як Путін, котрий може розцінити її як стимул загартувати й решту.

Надійна стратегія повинна мати повний набір засобів, бо «дипломатія без зброї як музика без інструментів», згідно з висловом Фрідріха Великого. Але доки виборці вимагатимуть етичної чистоти, Німеччині бракуватиме консенсусу, щоб стати впевненим лідером. Союзникам не слід багато від неї чекати найближчим часом. ■

© 2015 The Economist Newspaper Limited. All rights reserved

New Non Fiction Books from EU



м. Київ
вул. Лисенка, 3
тел.: (044) 235-88-54

www.book-ye.com.ua

* Нові не-фікшн книжки з Європи

Золоті сценарії

Наближається очікувана «золота доба» газу, але споживачі наживаються набагато раніше за виробників

Якось давно, коли нафта була дорога, а джерел енергії нібито обмаль, Міжнародне енергетичне агентство (МЕА), аналітичний центр для країн, що спеціалізуються на імпорті органічного палива, підготувало спеціальний звіт, у якому прогнозувало «золоту добу» газу. То був 2011 рік. У звіті йшлося про те, що завдяки швидкому зростанню попиту (переважно за рахунок нових економік і для виробництва електроенергії) до 2030-го блакитне паливо може повністю замінити вугілля.

Цей оптимізм поділяли великі енергетичні компанії. Високі ціни і більшення попиту в Східній Азії, особливо Китаї та Японії, спонукали їх щедро інвестувати в гігантські проекти з виробництва скрапленого природного газу (СПГ) в Австралії чи Папуа-Новій Гвінеї, який мали добувати або з морських свердловин, або (як у проекті британської BG Group у штаті Квінсленд вартістю \$20 млрд) із родовищ кам'яного вугілля. Америка, що просто купається в газі завдяки сланцевому буму, почала переобладнувати під експорт портові термінали, які колись будували для імпорту СПГ.

Аж трапилося несподіване. Вугілля, яке зневажливо називали найбруднішим викопним паливом, пережило раптове відродження, особливо в Європі, й витіснило газ із електростанцій. Почасти це трапилося завдяки надлишку дешевого вугілля на світових ринках, а почасти тому, що режим продажу квот на викиди двоокису вуглецю в ЄС такий недовгоналіш, що воно не потрапило під обмеження, як планувалося. (Цього тижня Європейський парламент зробив кроки в напрямку реформування цього режиму.)

Тож попит на СПГ за останні три роки загальною не зростає. Результатом стала вигідна для покупців кон'юнктура ринку, яку ще підсилило недавнє зниження цін на нафту. Природний газ стрімко дешевшає (див. «**Ціновий тиск**»). Цього місяця спотова ціна на американському ринку, за даними гігантського розподільчого вузла Henry Hub у Луїзіані, коливалася навколо \$2,75 за мільйон британських термальних одиниць (MMBtu) – найменше від середини 2012-го. А на життєво важливому японському (Японія є найбільшим у світі імпортером СПГ. – **Ред.**)

вона впала до \$6,65 за MMBtu – найменше за останні п'ять років і нижче від європейської ціни вперше за чотири роки.

Відтак зараз справді настала «золота доба», але для споживачів газу. Інвестори у великі об'єкти газової інфраструктури на зразок заводів для скраплення зазнають збитків. Як і у випадку ціни на нафту, обвал газових цін став результатом слабкого попиту й зрослої пропозиції (хоча без доданого інгредієнта у вигляді розваленого картелю). Тим більше зараз завершуються будівництво і введення в експлуатацію нових об'єктів потужністю мільйони тонн, розпочатих на піку цін.

Світові експортні потужності, за прогнозами, збільшаться на третину – із 290 млн т за рік на кінець 2013-го до майже 400 млн т за рік до 2018-го. Австралія випередить Катар і стане найбільшим експортером, потроївши експорт до 2020-го (до 86 млн т за рік). США починають експортувати СПГ цього року. Наступного буде введено в експлуатацію два велетенські СПГ-проекти з розробки газових родовищ біля західних берегів Австралії: береговий комплекс Wheatstone

компанії Chevron вартістю \$30 млрд і завод Prelude, що належить Shell, на базі величезного судна, який коштує близько \$13 млрд. У Папуа-Новій Гвінеї проект Еххон вартістю \$19 млрд почав відвантажувати газ ще в травні, тобто раніше, ніж планувалося.

А тепер нові інвестиції припинилися і аналітична компанія Sanford C. Bernstein називає це «нападом паніки». Уже кілька місяців поспіль не чути про нові великі СПГ-проекти. Цей бізнес такий капіталомісткий, що без довготермінових контрактів, на які припадає три чверті світової торгівлі, просто не обійтися. Завдяки таким контрактам низькі спотові ціни становлять меншу проблему для газодобувних країн порівняно з низькими цінами на чорне золото для нафтових держав. Але енергетичним компаніям контракти більше не гарантують подушки безпеки, необхідної для великих інвестицій. Покупці користаються зі слабого ринку і збивають ціни. Наприклад, торік Японія підписувала газові контракти за ціною близько \$16 за MMBtu. Зараз прогнозують спад контрактних цін до \$11 чи ще нижче, а за спотових цін менш як \$7 такі прогнози не здаються нереальними. З урахуванням витрат на скраплення і транспортування американські експортери можуть зазнати збитків.

СПГ-промисловість сподівается на сплеск попиту. Несподівано сильний апетит показує Латинська Америка, збільшився продаж до Британії, а

Індонезія, яка колись експортувала газ, перетворилася на імпорттера. Але короткострокова перспектива похмура. Зростання економіки в Китаї сповільнюється, у Японії воно слабке. Навіть здорові економіки використовують різні види енергії ощадливіше.

Сильними конкурентами є й інші види палива. Японія, очевидно, цього року відновить роботу частини ядерних реакторів, а на деяких електростанціях зможе використовувати дешеву нафту. Китай активно розвиває вітчизняне газовидобування, а також «чисте» вугілля та відновлювані джерела енергії, і всі вони приходять на зміну газу на електростанціях. Європейські покупці можуть використовувати СПГ як аргумент проти постачальників на кшталт російського Газпрому, але попит у Європі не зростає, а зменшується.

За такої кількості споживачів енергії, які шукають чистіше паливо, але ще не готові повністю відмовитися від вуглеводнів, довготерміновий прогноз для газу бачиться сприятливим. Очікується швидке збільшення попиту на нього як транспортне паливо. Деякі автовиробники (наприклад, Fiat Chrysler) рекламують варіанти своїх автомобілів із газовим двигуном. Економна затрата пального робить їх привабливими навіть за низьких цін на бензин. Автомобільна галузь з великими труднощами намагається дотримуватися дедалі суворіших обмежень шкідливих викидів в Америці, Європі, Японії та Китаї, й один зі способів

– продавати більше автовок на газі. В Індії та Китаї різко зріс продаж транспортних засобів, що працюють на стисненому природному газі, наприклад моторикші.

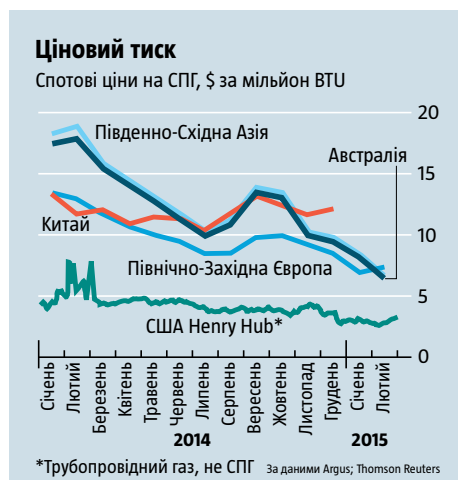
Індійська залізниця почала переводити локомотиви на стиснений природний газ. Через проблеми із забрудненням важкими нафтопродуктами, які використовують у двигунах суден, посилюються вимоги до чистоти викидів у Балтійському морі та прибережних водах США. Це стимулює переходити на судна, що працюють на СПГ. За словами Тімо Копонена, віце-президента фінської компанії Wärtsilä, яка випускає газові двигуни для морських суден, основний фактор, що стримує цю галузь зараз, – проблеми з дозаправкою. Але Америка відкриває свою першу станцію для заправки СПГ у Порт-Фуршоні (Луїзіана). Мі-

ПРОГНОЗУЄТЬСЯ ШВИДКЕ ЗРОСТАННЯ ПОПИТУ НА ГАЗ ЯК ПАЛЬНЕ ДЛЯ АВТОМОБІЛІВ

сяць тому там було проведено пробну дозаправку.

Перехід до виробництва енергії на менших електростанціях, ближче до споживача (що зменшує витрати на збут), також збільшує попит на газ за рахунок інших видів палива. Голова управління енергетики штату Нью-Йорк Річард Кауфман зазначає, що невеликі газові «комбіновані теплоелектростанції» ще ніколи не були настільки економічно вигідними. Деякі підприємства й багатоквартирні будинки починають встановлювати власні постійні газові генератори, щоб бути незалежними від центрального електропостачання.

Нинішній заморожений стан нових проектів означає, що зростання попиту може почати випереджати зростання пропозиції вже за кілька років (див. «Дефіцитний газ»). Після цього нинішнє пересичення ринку, ймовірно, зменшиться, що дасть виробникам змогу відновити ціноутворення. На це потрібен час, але й на них чекає забезпечене майбутнє ■





Дім, який збудував собі Лу

Естетика доби Лукашенки як зразок пострадянського диктаторського стилю

Автор:
Сяргей
Пульша,
Мінськ

Українців, які бачили репортажі з переговорів «нормандської четвірки» в Мінську, дуже вразив Палац незалежності. Їм (як, зрештою, і білорусам, що користуються інтернетом) оздоблення цієї нещодавно створеної будівлі до болю нагадує «Межигір'я». Втім, згаданий шедевр – не єдине творіння Аляксандра Лукашенки в царині архітектури в РБ. Як і будь-який авторитарний правитель, він прагне залишитися в історії ще й масштабним будівничим.

ДИКТАТОРСЬКА АРХІТЕКТУРА

Будівельна сверблячка Аляксандра Лукашенки починалася з льодових палаців. Колишній «професійний футболіст, який через травму залишив футбол» (саме так він відрекомендувався на нещодавній зустрічі із президентом УЄФА Мішелем Платіні), чо-

мусь насамперед почав турбуватися про розвиток у Білорусі хокею. Коробки льодових палаців мали з'явитися чи не в кожному райцентрі. Ця архітектура проста: бетонна будівля з ігровим майданчиком плюс кілька підсобних приміщень, де можна розмістити кав'ярні та фітнес-центри. До 2014 року в країні їх мало налічуватись аж 52.

Навіщо такий маленькій країні таке велике щастя, ніхто не знає. Певна річ, на самому спорті багато не заробиш, і ця «соціальна інфраструктура» неабияким тягарем лягає на місцеві бюджети. Тому льодові палаці шукають джерела фінансування де тільки можуть. Наприклад, столичний, доки не звели «Мінськ-Арену», був одним із найпопулярніших майданчиків для концертів заїжджих знаменитостей. Щоправда, глядачам іноді доводилося

слухати рок- і поп-зірок, стоячи на льоду, який не встигали прибрати, й за мінусової температури.

Решта цих комплексів, особливо у регіонах, виживають як можуть. При Жлобинському й Молодечненському льодових палацах облаштували аквапарки. У Барановицькому відбуваються зйомки білоруського шоу «Пісня року», а крім того, надають іще дюжину послуг. Це і платне паркування, і передрейсовий медогляд водіїв, і масаж, і оформлення документів на візи. А у фойє другого поверху організують весілля.

На шлюбх заробляє й оршанська арена. Наречені можуть зробити тут зразкову фотосесію, причому позуючи не тільки у фойє, а й у будь-якій точці палацу.

Загалом від основного напрямку – хокею та ковзанярства – ці об'єкти доволі далекі.

Потренувавшись на зведенні льодових палаців, Аляксандр Лукашенка взявся й за масштабніші об'єкти. І, на жаль, вони змінили вигляд Мінська не на краще.

Так, за його президентства закінчили довгобуд – початий іще в радянські часи Палац республіки на Кастричніцькій площі в центрі столиці. Майже 20 років це місце було огорожене бетонним муром, що став культовим неформальним об'єктом. Зокрема, саме там була мінська «стіна Цоя».

За Лукашенки об'єкт добудували. Щоправда, багато хто каже, що краще б того не робили. Звісна річ, складно перетворити на щось красиве таку радянщину, але мінчани те, що вишло, відразу охрестили «саркофагом», навіть в очі не бачивши «Укриття» в Чорнобилі.

Черговою «народною будовою» стала нова Національна бібліотека Білорусі. Стара була безпосередньо біля Адміністрації. Вона включала великий комплекс будівель – цілий квартал. Подейкують, його сполучав підземний хід-проїзд із президентською бібліотекою, розміщеною в будівлі парламенту й Ради міністрів за 3 км від старої «націоналки». Цим шляхом можна було передавати замовлені книжки із президентської до Національної бібліотеки.

Але, мабуть, Аляксандрові Лукашенці не сподобалося сусідство з вічно опозиційними студентами, для яких «націоналка» була мало не другим домом. Нове приміщення НББ споруджували всім миром, гроші на це відраховували підприємства та фірми, їх збирали на республіканських суботниках і через тематичні лотереї. Унаслідок чотирирічного будівництва (2002–2006) у мінському мікрорайоні Усход виник, як його називають державні ЗМІ, «алмаз знань». За своїм виглядом це ромбокубктаедр заввишки 73,6 м (23 поверхи) й вагою 115 тис. т. До комплексу входять багатофункціональна конференц-зала, центр ділових зустрічей і переговорів (що включає офіс президента Білорусі, дві конференц-зали та зали самітів із прилеглими приміщеннями), музично-мистецький салон, му-

зейний комплекс, художня галерея.

Утім, звичайному жителеві складно вимовити «ромбокубктаедр». Тож і прозвали оте монументальне диво по-простому: «чупа-чупсом».

Перед будівлею встановлено пам'ятник першодрукареві Франциску Скорині. Знову

Мінський «Рейхстаг» – диво неорадянського креативу



Псевдо-Kempinski помітно зіпсував центр Мінська

ж таки після одкровення Лукашенки про те, що той жив і творив у Пітері (Санкт-Петербург почали споруджувати через півтора століття після Скорининової смерті), цей монумент інакше, як «Скаріной Пітерскім», не називають.

Іще один монументальний твір Аляксандра Лукашенки в



архітектурі – новий Музей Великої Вітчизняної війни. Вже не знаю, хто його проектував і ставив, але будівля у формі Рейхстагу, виставлена за сте-люю «Мінськ – місто-герой», вигляд має феєричний. Удвічі оригінальніша вона ввечері або вночі, коли в ній вмикають червону підсвітку. «Палаючий Рейхстаг» у центрі Мінська, що має увічнити подвиг земляків, полеглих у Другій світовій, – це неабищо.

Є ще «Мінськ-Арена», «Чижевська-Арена» й безліч інших, менш масштабних та помпезних об'єктів, зведених за наказом чи за згодою Лукашенки. Таке враження, що він справді хоче залишитися в історії ще й людиною, яка змінила вигляд Мінська.

У цьому нічого дивного, впевнений історик архітектури, культуролог Сяргей Харевський. Схильність до великих архітектурних проєктів – загальнодиктаторська «фішка». Можна згадати все: від пірамід Єгипту й до Сталіна, і яскраві приклади Чаушеску, й Назарбаєва, який побудував нову столицю Казахстану Астану «з нуля», й Ніязова у Туркменістані, й азербайджанських Алієвих. «Однак великі проєкти, точніше їх реалізація, – справа дорога. Замало просто авторитарної системи, треба ще й ве-

Національна бібліотека Білорусі, вона ж ромбокубктаедр, вона ж «чупа-чупс»

лікі гроші», – зазначає експерт.

«Хоча, – веде далі він, – масштабні проєкти було реалізовано не тільки в посткомуністичних автократіях, а й у демократичних країнах. Візьміть, наприклад, будівництво Бразиліа, гігантські проєкти в Аккрі або ж нову столицю Кот-д'Івуару Ямусукро, де стоїть базиліка Нотр-Дам де ля Пе – найбільша церква у світі. А ще, зовсім як у Мінську, там спорудили дюжину інших помпезних висоток: палац президента і т. ін.»

Споріднює всі ці архітектурні надмірності, на думку Ха-

бліки, залізничного вокзалу, Національної бібліотеки ще радянські, а Палац незалежності, власне, такий за духом... І неоригінальність цих об'єктів, вторинність, якщо говорити про сучасну світову архітектуру, очевидна. Чиновництво РБ мало де бувало у світі, тож і зодчество наше майже цілком ізольоване від новітніх ідей та технологій. Отож і бачимо не так демонстрацію величчя авторитаризму, як провінційну претензійність».

КІНЕЦЬ МІНСЬКОЇ АРХІТЕКТУРИ

Однак не все безглузде й неоднозначне в сучасній архітектурі Мінська пов'язане з ім'ям Лукашенки. Найдивніші проєкти, що калічать історичний образ столиці, можливо, будували і з відома та за згодою президента, втім, аж ніяк не за його ініціативою. Як-от «будинки біля Троїцького», що геть забив архітектуру чи не єдиного історичного куточка в Мінську – Троїцького передмістя. 25-поверхове одорогло жажливим чином тяжіє над три-чотириповерховим історичним центром. В експлуатацію це «елітне житло» ввели три роки тому, але тамтешні квартири по \$3 тис./м² не розкупили навіть москвичі, які дуже полюбляють нерухомість у білоруській столиці. Так воно і стоїть напівпорожнє.



ГЕНЕЗИС СУЧАСНОЇ БІЛОРУСЬКОЇ АРХІТЕКТУРИ – СПАДЩИНА БРСР, А ТАКОЖ ПРАГНЕННЯ В НОВИХ УМОВАХ І ЗА ДОПОМОГОЮ НОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ВІДТВОРЮВАТИ ТОДІШНІ ШАБЛони

ревського, одне: «Жадоба таких проєктів існує насамперед у країнах третього світу, що бажають бодай якось заявити про себе й обирають для цього найдоступніший засіб – гігантотаманію.

До речі, – продовжує фахівець, – проєкти Палацу респу-

25-поверховий
хмарочос заступив
Троїцьке передмістя
— чи не єдиний
старовинний куточок
білоруської столиці



Чудасія вийшла з готелем на головному проспекті. Крім того, що він заступив краєвид паркового комплексу над Свіслоччю біля цирку, який зіпсував панораму проспекту з боку монумента воїнам-визволителям, що для його зведення знесли пам'ятку — першу в місті електростанцію... То ще й виявилося, що будує його невідомо хто й невідомо навіщо. Нібито цими роботами займалася компанія Kempinski, але в пресслужбі останньої в Москві заявили, що жодних контрактів у Білорусі не мають. Звести готель планували до чемпіонату світу з хокею 2014 року. Об'єкт не зданий досі. І, як з'ясувалося, споруджує його той-таки «зодчий», що й «будинок біля Троїцького», — фірма близького до Лукашенки олігарха Юрія Чижана.

Раніше проспект Незалежності (колишній Франциска Скорини) в Мінську претендував на включення до Списку пам'яток Всесвітньої культурної і природної спадщини ЮНЕСКО як зразок сталінської архітектури. Навіть був внесений до 10-томної енциклопедії «Всесвітня архітектура 1900–2002» серед інших шедеврів. Із появою лже-Kempinski про це можна забути.

Щось неймовірне коїться й зі знаменитою Привокзальною

площею в Мінську. Всі знають символ столиці: дві сталінські вежі, що зустрічають її гостей. Ну гаразд, побудували навпроти них футуристичний вокзал. Але ж нова модерна будівля факультету міжнародних відносин БДУ, що «влипла» в давніший культурний ландшафт?..

Коріння такої архітектури, як вважає Сяргей Харевський, у браку елементарної цивілізованості, тобто уваги до чужих почуттів та думок, у всевладді й уседозволеності тих, хто вважає себе господарем життя.

«Ми перебільшуємо роль Лукашенки в цих практиках, — каже мистецтвознавець. — Таке будівництво є насамперед прямим наслідуванням усього радянського: від стандартів і матеріалів до відсутності конкурсів. У нас збереглася державна монополія на всі етапи робіт, починаючи з виготовлення матеріалів і закінчуючи проектуванням. Наша архітектурна думка ось уже років 40 тупіє на місці. А в деяких аспектах навіть відчутно регресує. Порівняймо ансамбль колишньої Паркової магістралі, нинішнього проспекту Переможців, із тим, що тулять там сьогодні».

Характерною особливістю і є оцей занепад радянської стилістики — ідейний та професійний. А все решта у спробах естетизувати середовище дешевими ма-

Мінський
льодовий
палац: каток
і концерт-хол
водночас

теріалами в масштабах, які забезпечать потужний адміністративний ресурс, — то речі тимчасові. Генезис нашої сучасної архітектури — спадщина БРСР, а також прагнення в нових умовах і за допомогою нових технологій відтворювати тодішні шаблони. Це вступає в естетичний конфлікт із реаліями, а відтак з'являється особлива, але другого-сортна архітектура.

Ми проходимо нині етап, що був характерний сто з гаком років тому для періоду первісного накопичення капіталів, коли нувориші Франції чи Америки прагнули будь-що продемонструвати власні уявлення про все. У нашій ситуації це загрожує остаточним цивілізаційним занепадом, коли люди без основоположного уявлення про історію нашої архітектури, про тутешню ідентичність готові переломити все на свій лад. Як наслідок — на очах руйнуються цінні архітектурні ансамблі, насамперед природні ландшафти, нагромаджуються соціальні й екологічні проблеми... Подивіться, як деградує шикарний колись водно-зелений діаметр Мінська! Пройдіться набережними — колись найулюбленішими місцями столичних променадів. виправити ці помилки буде майже неможливо», — каже Харевський. ■

NB! Частина
перша.
Далі
буде
в наступному
номері **Тижня**

Леонід Кантер: «В армії часто лажа, бо в країні лажа»



Записав
Богдан
Буткевич

Є люди з успішним досвідом діяльності в стількох професіях, що важко сказати, ким конкретно вони є. Найбільше, мабуть, підходить слово «активіст». Саме таким є Леонід Кантер – відомий український мандрівник, організатор першого мистецького екохутора Обирок і численних музичних та арт-фестивалів, письменник. А ось тепер ще й активіст Майдану, представник першої хвилі добровольців на фронті та режисер двох прекрасних стрічок про війну на Сході: «Війна за свій рахунок», яку він зняв, воюючи як доброволець у складі 2-го батальйону Нацгвардії імені Кульчицького, та «Добровольці Божої чоти» про діяльність Добровольчого українського корпусу. З останнім фільмом Кантер їздить країною і з успіхом показує її. Про кіно, війну та людей *Тиждень* і поспілкувався з Леонідом.

Я не люблю насильство та жорстокість, не терплю, коли питання вирішуються силою. Але Майдан швидко показав, що так цього разу не вийде. Пам'ятаю, як 20 лютого тільки-но з площі зайшов у гастроном ку-

пити їжі й продавщиця щось не те сказала. Я мало не вбив її, бо просто «зірвало планку». Потім два дні сидів на дивані в себе на Обирку й заспокоювався. І тут почалися події в Криму. Згадалося, як радів на Майдані, коли бачив прапори звідти чи з Донбасу. Тоді вирішив, що треба допомогти хлопцям. 7 березня ми з 15 друзями вже приїхали на півострів і пробули там до 17-го числа. Дуже кльовий досвід: влаштували вечори поезії, живої музики, спілкувалися з місцевими, намагалися їх переконувати, слухали страшні плітки про «Правий сектор». Поїхали із Севастополя за день до того, як «казачки» з міліцією накрили місцевий патріотичний штаб спротиву. Постійно їздили військовими частинами, завозили речі й харчі. І військові до нас зверталися, коли не мали чогось, ми допомагали, купували колючий дріт, консерви, їздили на мис Фіолент, під Феодосію. Було відразу зрозуміло, що це російське вторгнення. Шукали людей, готових повстати в разі чого. Декого знайшли, але більшість змушена була швидко виїхати, а решта мовчала. І все ж добре, що тоді не розпочалися бойові дії, бо ми

явно не були готові до них, та й 20 тис. військових у Криму, значна частина яких зрадила, тоді пішли б на Київ. А в нас не було ні армії, ні зброї, ні людей. Коли повернувся додому, розчарований, злий, вирішили з хлопцями, що на московській трасі навпроти Обирка валитимемо й запалюватимемо сосни, якщо російські танки підуть. На щастя, невдовзі в цьому місці біля мосту через Сейм з'явився нормальний військовий блокпост.

Перший фільм – «Війна за свій рахунок». Це був травень 2014 року, поїхав до свого побратима Мирослава Гая, який тоді вже був добровольцем у 1-му батальйоні Національної гвардії. Я теж хотів піти добровольцем, але не знав куди, тому вирішив побачити все на власні очі. Тоді ще не було ні ДУКу, ні більшості добровольчих батальйонів. І от приїхав, Гай мені показує: тут ми стріляємо, тут кидаємо гранати тощо. Я в захваті. Наступного дня він уже поїхав на фронт. А менти тоді якраз гальмували приплив добровольців, бо в їхніх головах не вкладалося: як це, з Майдану – і з «калашами». То паперу немає, то печатки. Зрештою ми буквально змусили їх прийняти нас, того самого дня пройшли медкомісію, я сказав, що загубив приписне, згідно з яким був непридатним для армії. Понад те, у мене із собою був тільки закордонний паспорт. Узяв камеру, щоб пропагувати добровольців. Курс навчання був короткий, чимало дізналися не тільки від інструктора, а й від товаришів по службі з відповідним досвідом. Найгіршою була показуха – вона дико дратувала. При всьому розумінні, що наразі процес побудови нового українського війська лише триває. Нас змушували показово марширувати, повзати в парадній формі, бо приїхав прем'єр-міністр, тощо. На шляху до ідальні спеціально робили чималий крок у півтора кілометра, щоб пройти через плац. Уяви собі, яка це була деморалізація: ти є добровольцем, а тут таке. Сподіваюся, наш фільм хоч щось змінить у цьому, адже його показували і по телебаченню, і в бойових частинах НГУ.

Ми мали зображати військовослужбовців, але «броніки» нам видали лише на

ФІЛЬМОГРАФІЯ:

2001 – «Людина без капелюха», режисер.
2002 – «Йолка» (у ролях: Леонід Куралов), режисер.
2003 – «Поняття» (у ролях: Владімір Жиріновський), режисер.
2003 – «Гнів», режисер.
2006 – кінотрилогія «Із табуретом через Гімалаї». Автор, продюсер: «Царствений Кінь», режисер Сергій Лисенко. «Тибет Нелегал», режисер Слава Попов. «The stool», режисер Ярослав Андрущенко.
2014 – документальний фільм «Війна за свій рахунок», режисери Леонід Кантер та Іван Яніс.
2015 – повнометражний документальний фільм «Добровольці Божої чоти» у співавторстві з Іваном Янісом

12-й день перебування в зоні бойових дій, коли вже були на блокпосту «З» біля Слов'янська. До того ж усі 56-го розміру. Завеликі? Ну не беріть. І каски видали ще радянського зразка, кумедні. Усе це є у фільмі. Від самого початку бійці допомагали у зйомках: «А це ти зняв? А те?». Взагалі взвод дібрався просто блискучий: усі з родинами, активісти, майже кожен із вищою освітою. Коли вже виїхали на війну, от тоді почалися перешкоди, бо в кадр стали потрапляти не дуже приємні речі. Наприклад, зловживання алкоголем, коли один командир сіяну вийшов і розстріляв із підствольника готель. За те, що я це зняв, мене намагалися зробити агентом ФСБ, возили тричі до Ізюма на допити. Приємно, що хлопці не дали тому командирові забрати відеоматеріали за моєї відсутності – стали на вході з автоматами й нікого не пропустили. Щодо безпосередньо бойових дій, то воювали переважно десантники, а ми були на блокпостах, блокували та перекривали. Але і по нас стріляли, і перестрілки були – один з хлопців загинув. Ми перебували майже в царських умовах: спали на розбомбленому посту ДАІ, який прибрали, помии. У нас була вода, а от сусідам доводилося сушити, тож їздили допомагати їм окопи копати. Не добув п'яти діб до кінця ротації, як мене знову викликали до Ізюма. Генерал сказав: «Краще їдь закінчуй свій фільм». Так моя служба поки що й закінчилася.

У пошуках матеріалу для другого фільму проїхав кілька батальйонів і військових частин, наприклад у Дебальцевому. Тільки-но завершилася робота над стрічкою «Війна за свій рахунок», у мене лишилася купа запитань, як-от: чи є нинішнє війсьсько армією тієї країни, яку зараз будемо? А потім один мій друг повіз до батальйону Добровольчого українського корпусу «Правий сектор» у Піски, де я одразу побачив: це те, що треба. Адже там не було тих безглузвих речей часів моєї служби в НГ – було чітко видно, що люди прийшли саме воювати. Навчилися – і вперед у бій. Можеш – давай, не можеш – додому. Все стало зрозуміло буквально з шикання, коли замість «уставщини» в стилі

«Бажаю здоров'я, товаришу хтось там» хлопці віталися «Слава Україні!» – «Героям слава!». А потім звучала команда: «До молитви» – і всі моляться. Та насправді фільм не про ДУК, хоча хлопці звідти так думають. Усе ж стрічка про сутність добровольчого руху, про мотивацію всіх, хто з власної волі йде захищати Батьківщину. Просто ДУК – якісний і хороший приклад.

ДУК – це чітке відображення «Думи про козака Голоту», козака, який «навалює» розфуфреному татарині. Пацани приходять у кедах, а вже за місяць це кіборги в аеропорту. Саме тому наш фільм «Добровольці Божої чоти» має формат думи – художньої стрічки про реальні події. ДУК ПС, не знаю, на жаль чи на щастя, поза межами державних органів. На щастя, – бо їх не стосується армійський ідіотизм, на жаль, бо після війни в бійців батальйону будуть чималі проблеми. Та й узагалі бойові частини на кшталт ДУКу в усі часи на всіх війнах обов'язково в кінцевому підсумку ставали гарматним м'ясом. А тих, хто вижив, судили. Власне, як то все може бути, ми вже бачили відразу після подій на Майдані, коли розгорнулася ціла кампанія зі цькування «Правого сектору», мовляв, його представників узагалі там не було, то якась шпана з автоматами. А сьогодні вони знову захисники, герої, патріоти. І тому, поки вони такі, треба їх такими показати, зафіксувати це, щоб потім, коли флюгер суспільної думки вкотре повернеться, у них був хоч якийсь інформаційно-мистецький щит. Герой у фільмі правильно каже: «Це наші Піски, а не їхні Пескі, а не їхній Слов'янськ, а не їхній Славянськ». Це квінтесенція ставлення хлопців до цієї війни.

Обидві стрічки знімали власним коштом. На показах першої стрічки збирали гроші на армію. Але зізнаюся: після того як один радник міністра оборони заявив, що МО має намір замовити американському режисерові фільм про нашу армію її ж коштом, я вирішив ні копійки більше не давати. Власне, це той самий комплекс меншовартості: не вірять, що українські режисери самі можуть зняти нормальне кіно. Власне,

ми так само не надто віримо, що є хороші полководці серед нинішнього військового керівництва. Після того почали збирати кошти саме на кіно. Згодом уже мали трохи більш як 10 тис. грн. І потім знайшли добровольця з машиною. Всі гроші витратили на бензин, а також серветки, шоколадки, фрукти й вирушили до Пісків, Дебальцевого та в аеропорт. Їздили чотири рази, але

ГЕРОЙ У ФІЛЬМІ ПРАВИЛЬНО КАЖЕ: «ЦЕ НАШІ ПІСКИ, А НЕ ЇХНІ ПЕСКІ, ЦЕ УКРАЇНСЬКИЙ СЛОВ'ЯНСЬК, А НЕ ЇХНІЙ СЛАВЯНСЬК»

локацій було значно більше – бійці постійно просили щось підвезти, підкинути туди. Пам'ятаю, як привезли в Донецький аеропорт кілька десятків шоколадок, чаї від простуди й вологі серветки. Потрапили туди якраз після того страшного бою, коли поранили комбата 3-го полку спецназу. Всі бійці як у воду опущені, мовляв, більше ми такого не витримаємо. І кожен, хто отримував шоколадку, починав усміхатися тими чорними, закривавленими, сухими губами, в очах з'являлися дитяча радість, бажання жити.

В армії часто лажа, бо в країні лажа. Якщо тисячі волонтерів і добровольців щодня працюють на перемогу, то є купа наволочі, яка й далі краде, змінює хіба що схеми крадіжок. Кому потрібні зміни, коли мені знайомі менти кажуть, що тільки по лінії ДАІ щомісяця нагору кілька мільйонів гривень чорною готівкою передається? ■

БІОГРАФІЧНА НОТА

Леонід Кантер – український продюсер, режисер, мандрівник, письменник. Народився 1981 року в Києві. У 1998-му закінчив Київський природничо-науковий ліцей № 145. На першому курсі вишу (1998) почав працювати журналістом і ведучим у Національній телекомпанії України. 1999-й – ведучий програми «Прийдешні знаменитості». У 2002-му закінчив Київський національний університет театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого за спеціальністю «Актор театру та кіно, ведучий телепрограм», а в 2005-му – «Режисер телебачення». 2003-го заснував кіностудію «Лізард фільмс», яка зняла близько 50 короткометражних, кілька повнометражних і документальних стрічок. У 2004–2007 роках працював викладачем КНУТКІТ імені І. К. Карпенка-Карого. У 2007-му оселився на хуторі Обирок у Чернігівській області, створив поселення, де збирає друзів з усього світу, організовує фестивалі, мистецькі заходи, творчі школи та народні свята

«Последняя гастроль»

Автор:
Лесь Терен

У кримському місті Саки оголошено проведення нестандартного педагогічного експерименту. Чиновники окупаційної «міської адміністрації» на півдня поступляться своїми робочими місцями підліткам, що мають проблеми з вихованням. Юні хулігани займають кабінети начальників відділів архітектури, торгівлі тощо. Чиновники ж на ті самі півдня повернуться за шкільні парти. Мета заходу – формування у проблемних підлітків відповідальності та вміння приймати зважені рішення. Звісно, будь-які спроби допомогти таким дітям варто вітати незалежно від політичної ситуації. Тим більше що саме в Саках проблема дитячої злочинності набула такого масштабу, що міська влада (навіть у супереч загальноприйнятому в Криму замовчуванню!) вже публічно б'є на сполох у зв'язку зі зростанням кількості правопорушень серед неповнолітніх переселенців із Донбасу. Втім, «дорослі» паралелі, які викликає форма цього заходу, влучно віддзеркалюють ситуацію на півострові. Найвищі кримські кабінети вже протягом року захоплені професійними хуліганами та серійними крадіями. На жаль, вони вдало забарикадувалися від тих, хто мусив би відправити їх на подальше «перевиховання» до пенітенціарних закладів України. І хоча Генеральна прокуратура України вчора надіслала поштою 76 кримським «депутатам» повідомлення про підозру в скоєнні ними державної зради (не будемо тут критикувати «оперативність» наших держорганів – є кому зробити це й без нас), кінець «експерименту», що затягнувся, бачиться, на жаль, справою неблизького часу...

Що робить хуліган, який відчуває безкарність і дорвався до влади? Правильно, він трощить і грабує. Я вже раніше згадував, що на 1 березня кримський «уряд» (вочевидь, за вказівкою Кремля) призначив широко розрекламоване припинення «націоналізації» – так жаргоном окупаційного режиму називається привласнення майна української держави й бізнесу. Тож напередодні цієї дати владні «братки» влаштували справжню «прощальну гастроль». За лічені дні вони награбували стільки, скільки раніше не встигали й за місяць. Тут і кілька санаторіїв на Південному березі Криму, і підприємства зв'язку, і всі 62 автостанції Кримавтоотрансу, і Ялтинська кіностудія, і заводи (лише в Севастополі їх «віджали» 14, зокрема й Севастопольський морський завод, що належав Укрпромінвесту Петра Порошенка та вже готувався був до продажу). «Досягнення» справді вражають: загалом, за словами «прем'єра» Аксьо-

нова, на півострові було «націоналізовано» 250 об'єктів.

Не обійшлося, звісно, й без сварок, як завжди буває серед розбійників під час розподілу здобичі. Тут показова доля «екс-віце-прем'єра» Рустама Теміргалієва. Колишній найближчий соратник Аксьонова влітку був раптово позбавлений усіх своїх посад і стрімко вилетів із Криму, сховавшись на певний час аж у Казахстані. Повернувшись згодом до Сімферополя, Теміргалієв почав натякати, що навесні 2014-го мав усі шанси стати «лідером Криму» замість Аксьонова, але шляхетно поступився тому. Останній не оцінив галантності поплічника і, вочевидь, вирішив засадити його за ґрати: днями Теміргалієву висунуто звинувачення у привласненні 300 кг золота зі сховищ кримської філії Ощадбанку. Ця деталь, здається, вичерпно пояснює раптову опалу колишнього «віце-прем'єра»: не навчився правильно ділитися. Що ж, іще піратські романи для тинейджерів попереджали: якщо ти став під прапори «Чорного Роджера» й нахапав повну скриню золотих пістрів, будь готовий до примх фортуни...

Триває Великий піст із притаманним йому комерціалізованим культом «пісних розпродажів». Власне, ці пафосні наклейки «ПОСТНЫЙ СТОЛ» у кримських магазинах варто залишити й після Великодня, бо за того «продуктового розмаїття» й тих статків, що має тепер більшість кримчан, наші столи залишатимуться «пісними» й після розговин. Священники УПЦ Московського патріархату посять, збираючи в Криму черговий «гуманітарний конвой» до «Новоросії». А тим часом їхня владна паства «привітала» з початком Великого посту братів-православних із Київського патріархату. Річ у тім, що сімферопольський кафедральний собор УПЦ КП, який уже понад 10 років міститься в будівлі ліквідованого військового інституту, мав символічну орендну плату 1 грн на рік. Нині ж кримський «парламент» підвищив її в 600 000 (прописом: шістсот тисяч) разів. Прагнучи остаточно «задушити» неугодну конфесію, міська управа вимагає від української церкви «добровільно уступити» земельну ділянку (колись виділену вірянам для спорудження в Сімферополі нового собору) під зведення житлових будинків кримському управлінню ФСБ. Не інакше чекісти несамоовито розплодилися в столиці Криму, якщо їм уже нікуди селити своїх «лицарів», окрім як у церковну огорожу. Що робити в цих умовах нечисленному церковному згромадженню, котре й без того вже позбавлене кількох своїх храмів на півострові? Хіба що благословляти проклинаючих та молитися за ненависників. Бо іншої зброї, окрім цих парадоксальних, алогічних, але, маймо віру, дієвих настанов Ізбавителя, у них не лишилося... ■



«Розстріляний як ворог ДНР»

Автор:
Станіслав
Васін

Більш ніж за 300 днів блукання макіївськими та донецькими вулицями я так і не намацав твердого ґрунту, на якому можна було б умонтувати величезне тіло терору. Не зміг. Хочу сказати, коли дивитися на людину, підперезану поясом шахіда, яка стверджує, що їй начхати, позбавить вона життя когось одного чи 500 млн, ви можете скільки завгодно з нею не погоджуватись, але чого в неї не відняти, то це відвертості. Тут, на Донбасі, такого не знайдеш. Від найперших днів і хвилин сепаратистських протестів ті, хто сьогодні вчисто носить болотні балаклави й нашивки «ДНР», так і не сказали, за що вони перетворили наш край на димлячі руїни. Від самісінького початку поняття «друг» і «ворог» на Донбасі унеможливили головний принцип війни: відрізнати своїх від чужих.

Я не підтримую «ДНР». Так було, відколи зародилися ці протестні рухи, і причини тут згадувати зайве. Але коли дивлюся на своїх ворогів-сепаратистів, на тих, хто позбавив життя понад тисячу осіб, то не бачу нацистських штандартів, не чую незнайомої мови й не розумію, чому повинен боятися «русского міра», чий творчі вийшли з того самого народу, що і вся моя родина. Ось вони, старі граблі, на які наступає весь наш край знову і знову.

Я, котрий силою волі й думки утримувався в синьо-жовтих кольорах, не перестаю перейматися питанням: кого мені боятися? Справді, кого? Росіян? Тих, які ще вчора в Курську сиділи зі мною за одним недільним столом? А чи власних друзів-«ополченців», чий домашній адреси за 300 м від мого ж таки будинку? Невже це і є вороги? Невже це ті, в кого завтра, не виключено, мені доведеться стріляти вже без жодних вагань: так чи ні? І єдиною можливою відповіддю буде чесно сказати собі «так». Ось вона, реальність. Як ми дійшли до неї, це вже зовсім інше питання. Але якщо хочемо зберегти свіжість мислення під величезним пропагандистським пресом, то доведеться визнати, що спільна мова і прописка ще не означають братньої руки. Усі тонкощі в тому, що, навіть попри трупи й плач на донецьких вулицях, більшість на Донбасі все ще не бачить явної загрози, такої, яка поставила б нас посеред арабської пустелі з піднесеним до горла ножом. Утім, чи такі вже далекі ми від цієї пустелі?

Вирішивши залишитися в «ДНР», я постановив собі, що війна не повинна мати для мене в підвалах і бомбосховищах. Максимальне розуміння подій можливе лише в дотик до того, що в тебе за стіною. Тому раз по раз я просто прогулююся Донецьком без особливих причин: бачити, як на очах змінюється твоє місто, так само необхідно, як і неприємно. Але одна з прогулянок закінчилася тим, чого навіть не уявляв: фактично я став свідком страти неподалік зупинки «Мотель».

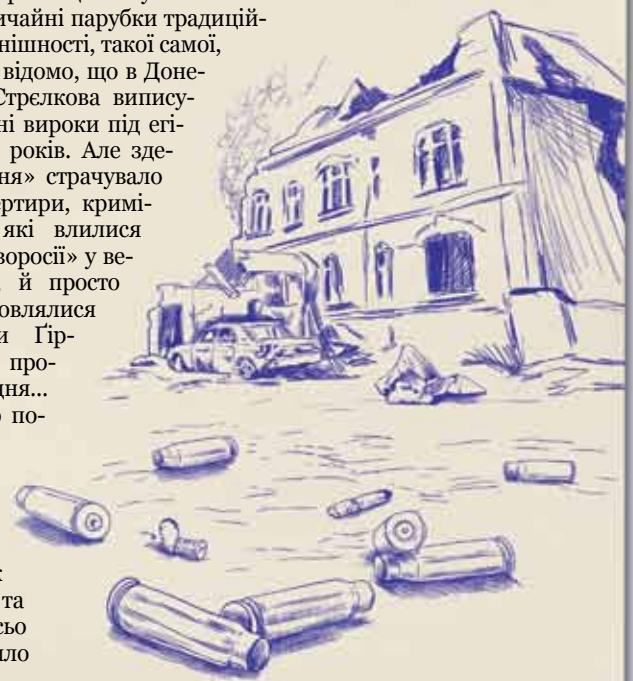
Зрозуміло, з початком війни думка про постійну присутність смерті не полишає нікого з тих, хто перебуває на цій землі. І все-таки для більшості це теорія. Так, ви знаєте, що навколо літа-

ють снаряди, вам відомо, що десь на Азотному чи в районі аеропорту гинуть люди, можливо, вам і самим доводилося відсиджуватися в підвалах і бачити вже задубілі тіла біля шкіл та будинків. Однак, коли людину просто розстрілюють у вас на очах, запевняю: це зовсім інше відчуття, котре не схоже ні на що.

Того дня я вже повертався з чергової прогулянки Донецьком, проходив мостом між зупинками «Макаронна фабрика» й «Мотель». Донеччанам відомо, що це доволі жваве місце з постійним потоком транспорту. Праворуч мосту – невеликі гаражі, посадка й залізничні рейки, на яких я і помітив двох «ополченців» та якогось хлопця в самому спортивному костюмі. Було видно, що він уже неабияк змучений, бо стояв напівзвігнутий. Усе сталося за лічені секунди, поки я рухався мостом. Без найменшої розмови, попередження чи ще чогось, що бодай віддалено нагадувало б людяність, один із «ополченців» натиснув на курок автомата, пролунав тріск – юнак упав. Усе. Як худобу, не сказавши ані слова. Може, це був один із військовополонених, може, спійманий просто серед тих гаражів диверсант. А може, звичайний безпритульний, який чимось не сподобався «захисникам» і «борцям» за Донбас. Але сам факт того, що тебе можуть розстріляти просто посеред Донецька, нехай іще й не на центральній вулиці, а біля звичайної посадки, повертає мене до тієї сумнозвісної арабської пустелі, в якій закінчили своє життя вже кілька іноземних журналістів.

Але це Донбас. Не Сирія і не Ірак. Донецьк, наповнений людьми з колись братнього нам народу. І той хлопець загинув зовсім не від руки німецьких нацистів, які бачили свій життєвий простір на трупах цілих народів і країн. Це не були навіть чеченці: на вигляд звичайні парубки традиційної слов'янської зовнішності, такої самої, як і в жертви. Мені відомо, що в Донецьку ще за часів Стрелкова виписували цілі розстрільні вироки під егідою законів 1940-х років. Але здебільшого «ополчення» страчувало своїх: то були дезертири, кримінальні елементи, які влилися влітку в армію «Новоросії» у величезній кількості, й просто люди, котрі відмовлялися виконувати накази Гірка. Але щоб отак, просто посеред білого дня...

Ця подія остаточно позбавила мене розуміння того, що коїться в головах моїх земляків, які й досі кружляють у думках між дешевою ковбасою та найвищим «нам всьо равно: ліш би не било войны». ■





Свобода дезінформації

Автор:
Алла Лазарева

Ніби й парадокс, але очевидність: вільне суспільство часом виявляється безборонним до відвертої брехні та нахабних маніпуляцій. Ті, хто виріс у радянській несвободі, довго вірили, ніби плюралізм, можливість порівняти різні джерела інформації автоматично забезпечують суспільство від одурманювання. Але світ не аж такий простий. Свобода «на шару» інколи в очах своїх користувачів втрачає цінність, а діти цієї успадкованої свободи не завжди вміють захистити себе від інтелектуального шахрайства. Західні колеги, й особливо ті, хто висвітлює війну в Україні, дуже болісно реагують на звинувачення в недостатньо ретельній роботі з фактами. «Ми переповідаємо події як є, і не чекайте від нас, що ми писатимемо про сепаратистів лише погано» – такі лунають аргументи. А ми й не чекаємо. Бо мова про інше. Про те, що до нападника та його жертви не можна ставитися як до рівноправних учасників спортивного матчу. Що перш ніж наводити чийсь цитату, варто перевірити правдивість повідомлення. А якщо так вже кортить поширити очевидну брехню у форматі прямої мови, слід подбати й про право інших учасників конфлікту на відповідь. Здавалося б, очевидні речі, про які пишуть усі без винятку західні підручники з журналістики. Але ж ні. Дипломовані фахівці, наприклад, із BFM Business запросто дозволяють собі процитувати Путіна, який «заявляє, що зацікавлений у припиненні вогню», а потім безжурно перейти до іншої новини, не втомлюючи себе перевіркою відповідності слова та дії. «Сепаратисти повністю дотримуються перемир'я», – сказав в ефірі TF1 великий друг Кремля Жак Сатір того самого дня, коли російські війська залили мінометним вогнем українські позиції в Дебальцевому. Альтернативної, себто правдивої, інформації із зони бойових дій телеканал тоді не надав. Бо його власник – підприємство Yougques – активно присутній у РФ і буде контраверсійний російський культурний центр у Парижі? Бо журналістам легше сидіти в Донецьку, ніж марудитися з українським чиновництвом за дозвіл працювати в АТО? Бо саме французький президент навідався до Мінська й доклався до підписання чергової «мирної угоди» й редакційна лінія полягає в підтримці офіційного курсу? Хоч би якими були причини, результат такий: глядацьку аудиторію дезінформовано. І не один раз.

Саме TF1 відзняв найбільшу кількість сюжетів про «бунтівників зі Сходу», «солдатів бунту», які «не розуміють, чому Київ не хоче надати їм незалежність». Справді не розуміють? Якщо так, було б доречно саме в таких репортажах подавати короткі інтерв'ю когось із київських речників. Відповідь знайшлася б. Але Патрісія Алемоньєр, знаний військовий кореспондент і лауреат престижних професійних премій, чомусь забула про таке базове правило журналістики, як неупередженість. «Сто разів краще жити при Путіні, ніж при Кон-Бендіті», – виголошує епатажний французький журналіст Ерік Земуур. «Я радо поміняв би на Путіна наших Олланда та Саркозі», – каже колишній кандидат на посаду президента Філіпп де Вільє. Як не згадати тут Марін Ле Пен, яка закликає легітимізувати анексію Криму? Те, що путінізм має адептів у Парижі, не новина. Шкода, що батьківщина «Декларації з прав людини» на очах втрачає здатність боротися з дезінформацією, яку просувають, зловживаючи принципом плюралізму, Кремль та його прихильники.

**МОСКВА РУЙНУЄ
ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПОЛІТИЧНИЙ
СТАНДАРТ ЗСЕРЕДИНИ,
КОРИСТУЮЧИСЬ
ДЕМОКРАТИЧНИМ
ІНСТРУМЕНТАРІЕМ**

Свобода слова – це все ж не що завгодно і де завгодно. Це передовсім перевірка інформації до поширення та відповідальність за неї. «Не можна робити сюжет про Другу світову, надавши хвилину Гітлеру, хвилину Сталіну й по 30 секунд Рузвельту та Черчиллю», – пишуть у підручниках для першокурсників. Це про межу формалізму. Про обов'язок думати, аналізувати, не тиражувати першу-ліпшу цитату, яка потрапила на очі. Ось така азбука. Реальність інша. На практиці, особливо на телеканалах, кремлівська пропаганда безкарно поширюється в усіх можливих реінкарнаціях. З екранів ми чуємо від багаторічного кореспондента російських «Известий» у Парижі про «небосдатну українську армію, замість якої воюють американці», дізнаємося від одного з очільників російської громади про «етнічні чистки, які Порошенкові треба не дати організувати в Одесі»... А глядачі собі слухають, впевнені в непохитності демократії. Припані інстинкти самозбереження дозволяють Москві руйнувати європейський політичний стандарт зсередини, користуючись демократичним інструментарієм. Україна, відбиваючись від російської агресії, змушена за умовчанням ще й боронити самовбивчий сон розуму західних суспільств. Доки не гряне грім... ■

WWW.DOCUDAYS.ORG.UA

DOCU
DAYS
UA



20-27/03

МІЖНАРОДНИЙ ФЕСТИВАЛЬ
ДОКУМЕНТАЛЬНОГО КІНО
ПРО ПРАВА ЛЮДИНИ

INTERNATIONAL HUMAN
RIGHTS DOCUMENTARY
FILM FESTIVAL

facebook.com/DocudaysUA
instagram.com/docudays_ua
twitter.com/DocudaysUA
#DocudaysUA

БУДИНОК КІНО вул. САКСАГАНСЬКОГО, 6
КІНОПАНОРАМА вул. ШОТА РУСТАВЕЛІ, 19
КІНОТЕАТР «КИЇВ» вул. ВЕЛИКА ВАСИЛЬКІВСЬКА, 19

ВХІД ВІЛЬНИЙ

CINEMA HOUSE VUL. SAKSAGANSKOHO, 6
KINOPANORAMA VUL. SHOTA RUSTAVELI, 19
KYIV CINEMA VUL. VELYKA VASYLKIIVSKA, 19

FREE ENTRANCE



ЗАПІДТРІМКИ



SWEDEN

ПАРТНЕРИ



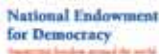
ГЕНЕРАЛЬНИЙ
МЕДІАПАРТНЕР



ФОНДАЦІЙНИЙ
МЕДІАПАРТНЕР



МЕДІАПАРТНЕРИ



НАЦІОНАЛЬНИЙ
ЕНДОВМЕНТ
ДОМОКРАТІЇ



Європейський Союз
Присутність в Україні



ОРГАНІЗАТОРИ



Українська Петиційна
сесія і права людини



Інформаційний
центр «ТІБІДЕНЬ»



Центр громадської
інформації
«ТІБІДЕНЬ»



Якщо зібрався у мандрівку,
бери з собою **ТревелСімку!**



ЄДИНИЙ ТАРИФ
на дзвінки та СМС
в Україну

Діє у > **190** країнах

БЕЗКОШТОВНІ вхідні дзвінки у **140** країнах

ВІДСУТНЯ ПЛАТА за з'єднання та абонплата

ПАКЕТНІ ПРОПОЗИЦІЇ, що дозволяють заощаджувати
ще більше: дзвінки, СМС, GPRS-Інтернет

БЕЗКОШТОВНІ дзвінки зі Skype та Viber на ТревелСімку

ВСІ можливі варіанти поповнення: portmone.com VISA MasterCard IBOX ПриватБанк

Інфолінія: (044) 223-8008 w.TravelSim.ua

U.T.T. & C.S.C.

Тарифи діють на 02.02.2015. Додаток на дзвінки: 11.00.1896
482.0102001 та 11.03.1896 на 4.12.2003. Інформація